

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plutarchu Chairōneōs Ta Sōzomena Panta

Continens Vitas Parallelas Graecè & Latinè

Plutarchus

Francofurti, 1620

Cato Minor

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1340](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1340)

ac nequis Atheniensis rogum funeri incende- A
ret. Quamobrem nemo amicorum corpus fuit
ausus attingere. Conopion quidam, tali assuetus
ministerio operam locare, exportatum ultra E-
leufina cadauer igni ex æde mulieris Megaricæ
sumpto combussit. Ibi mulier Megarica cum an-
cillis assistens tumulum honorarium aggressit,
atque inferias dedit Phocioni. Ossa in sinu col-
legit, eaque nocte domum deportata defodit a-
pud focum cum his verbis, Apud vos optimi pe-
nates has boni viri reliquias depono. Eas vos
quum Athenienses ad mentem redierint, patrio
reddite sepulchro. Et sanè breui interuallo rebus B
docti Athenienses qualem moderationis & iusti-
tiæ præsidem custodemque amisissent, statuum
ei ex ære posuere, & ossa publicè extulere. Accu-
satores, Agnonidem rei capitalis damnauerunt
necaueruntque: Epicurum & Demophilum ex
vrbe profugos Phocionis filius confectatus est,
pœnasque ab eis exegit. Hunc ferunt nec alias
probum virum fuisse, & quum adamaret puellam
quæ apud lenonem alebatur, forte Theodori A-
thei disputationi interfuisse in Lyceo habitæ hu-
iuscemodi, Si dilectum redimere turpe non est,
nec dilectam: item, quod si non amicum, nec a-
micam. Hæc disputatione ad libidinem suam ac-
commodata, vt præclara redemisse eum meretri-
cem. At hoc quod commissum in Phocionem
fuit, illam in Socratem noxam denuò refricuit
apud Græcos, quod germanissimum huic illud
admissum peccatum & vulnus appareret à ciuita-
te acceptum.

καὶ μηδὲ πῦρ ἐναῦσαι μηδένα πρὸς τὸ φιλίᾳ Ἀθηνῶν.
δι' ὃ φίλος μὲν ὁδὸς ἐτόλμησεν ἀφαιεῖν τὸ σῶμα τοῦ
Κωνσταντίνου δέ τις ἑσπυργεῖν εἰσομήτος τὰ τοιαῦτα, μισθοῦ
κρημαθέντα τὸ νεκρὸν ὑπὸ τῆς Ἐλευσίνας, πῦρ λαβὼν ἐκ τῆς
Μεγαρικῆς ἔκασεν. ἡ δὲ Μεγαρικὴ γυνὴ παρούσα μὲν τῆ
θεσπιαγίδων, ἔχουσα μὲν αὐτῇ χάριμα κενὸν καὶ κατέπεισεν
εἶπε μὲν ὅτι καὶ κλητὰ τὰ ὄσα, καὶ κρημίσασα νύκτωρ εἰς τὴν οἰ-
κίαν, κατέρυξε τὸ πῦρ ἐσθλόν, εἰποῦσα, Σοί, ὦ φίλη ἐστία, "
τὸ πῦρ κατέπλημεν ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λείψανα. Σὺ δ' αὐτὰ "
τοῖς πατρίοις ἀπόδος ἡρώεις, ὅταν Ἀθηνῶσι σφραγίσω-
σιν, καὶ μὲν τοῦ χρόνου βραχέος ἀφαιεῖται, καὶ τῆς σφρα-
γμάτων διδασχίτων ὅτι ἐπιτάττω καὶ φύλακα σφραγίσ-
της καὶ δικαιοσύνης ὁ δῆμος ἀπώλεσεν, ἀνδριόματα μὲν αὐτῆ
χαλκῶν αἰετήσαν, ἔθαψαν δὲ δημοσίοις τέλεσιν τὰ ὄσα.
τῆ δ' ἐκπηγῶν Ἀγωνίδην μὲν αὐτῆ, θάνατον καταχρη-
στούσαντες, ἀπέκτειναν. Ἐπίκουρον δ' καὶ Δημόφιλον, ἀπο-
δράσας ἐκ τῆς πόλεως, ἀνδρῶν ὁ τῶ Φωκίως υἱός, ἐπιμυ-
ρήσατο. τῶτον οὐτε τῶμα σπουδαῖον ἀνδρα γυμνάσαι φαόν,
καὶ παιδίσκης ἐρώντα τὸ πῦρ πορνοδοσκῶ τρεφομένης, καὶ τῆ
χίω Θεοδώρῳ τῆ ἀγῆα τὸ πῦρ γυμνάσαι λόγον ἐν Λυκίᾳ
C ἀφαιεῖται τὸ σῶμα τοῦτον, εἰ τὸν φίλον λύσασθαι μὴ ἀγρόν
ἔστιν, ὅσοι τὸ φίλον ἰμοίως εἶδ' ὅτι μὴ ὁ ἐταίρον, ὅσοι ὁ ἐταί-
ρον. ἡμίονοι οὖν ἑαυτὰ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς λόγον ὡς
ἔχοντα, λύσασθαι τὴν ἐταίρον, ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς Φωκίω-
να πρὸς τῶντα, τῆ πρὸς Σωκράτην πάλιν ἀνέμνησε τὸς
Ἑλλήνας, ὡς ὁμοιοτάτης ἐκείνης τῆ ἀμύθησας ταύτη καὶ δις-
τυχίας τῆ πόλεως γυμνάσης.

PLVTARCHI

CATO MINOR.

ATONIS natales claritatis
incunabula & gloria à proa-
uo acceperunt, viro Romæ ob
virtutem clarissimo & poten-
tissimo, vt in vita illius recen-
suimus. Relictus est hic cum
fratre Cæpione & Porcia so-
rore parentibus orbus. Fuit præterea Catonis E
Seruilia soror vterina. Omnes hi apud Liuiū Dru-
sum avunculum ac principem tunc ciuitatis edu-
cti fuere. Etenim fuit ille disertissimus & cætera
vir cum primis bonus, ac si quis alius Romanorum,
prudens. Fama est à prima statim ætate mores Ca-
tonem voce, vultu & per ludum præ se tulisse vbi-
que inflexibiles, infractos & stabiles. quippe ha-
bebant neruos impulsus eius supra ætatem vehe-
mentes, eratque cum adulatoribus asper & horridus,
tum magis obnitebatur terrentibus. A risu
tam alienus, rarò vt ad leuem risum deduceret su-
percilia. Non præceps neque procliuus ad iram: v-
bi verò exarsit, placatu difficilis. Vt igitur literis F
admotus est, stupidus erat ad percipiendum &
tardus: at quod semel percepisset, id retinebat ne-
que dabat obliuioni. Quod alioquin est natura
comparatum, vt memoria minus valeant sagaces:

PLVTARCHI

CATO MINOR.

ATONI ὅτι μὲν γένος ἀρχαῖον ὅτι φα-
νεῖας ἔλαβεν καὶ δόξης ἀπὸ τῆς πατρῴας Κἀ-
τωνος, ἀνδρὸς ἐν δόξῃ καὶ δυνάμει μέγιστα Ρω-
μαίων γυμνάσης δι' ἀρετῶν, ὡς ἐπὶ τοῖς πρὸ ἐ-
κείνου γέγραπται: κατελείφθη δ' ἡνέων ὄρφανος μετ' ἀδελ-
φοῦ Καπίωνος καὶ Πορκίας ἀδελφῆς. ἡ δ' ἡ Σερβιλία Κἀ-
τωνος ὁμομήτειος ἀδελφῆ. καὶ πρῶτες οὗτοι τῶν Λιβίων
Δερούσῳ Ἐσφίῳ καὶ διατῶν εἶχον, τῆ μὲν ὄντι τῆς μήτρης, ἀ-
γοῖ δ' ἡ πολιτεία τότε. καὶ γὰρ εἰπεῖν δεινότητος ἡ, καὶ τῶμα
C ἀφρονὶ ἀνὴρ ἐν τοῖς μέγιστοις, καὶ φρονηματὸς ὅσοι ἐν Ρωμαί-
ων ὑφ' ἑμῶν. λέγεται δ' ἡ Κἀτων, ὅτι ἐκ παιδίου τῆ τε φω-
νῆ καὶ τῆς πατρῴας, καὶ τῆ πρὸς τὰς παιδίας ἀρετῶν, ἡνὸς
ἑσπυργεῖν ἀρετῶν καὶ ἀπαρῆς καὶ βέβαιον ἐν πᾶσι. ἰσχυρῶς
γὰρ εἶχεν αὐτῆ παρ' ἡλικίας τελεσιουργῶν ἀόρμητος καὶ τοῖς κα-
λακευοῖσι τεραχὺς ὡν καὶ πατρῴας, ἐπὶ μάλλον ἐκείνῃ
τῆ ἐκφοβοῦντων. ἡ δ' ἡ καὶ πρὸς γῆντα κρημῆ δισκίητος,
ἀρετῆς μετρίματος σπουδῶς τῆ πατρῴας ἀρετῶν, καὶ
πρὸς ὀργὴν ἔχουσα, ὅσοι ὀλισηρῶς ὀργισθεῖς ὅ, δις παραίτη-
τος. ὡς οὖν εἰς τὸ μαθητῶν ἦκε, να δὲ εἰς τὴν αἰαλαβεῖν καὶ
βραδείας ἀναλαβεῖν ὅ, καί τοις καὶ μνημονικός. ὁ δὲ καὶ πρὸ-
φυκεῖ δῆλος, τὸς μὲν ἀφροῖς ἀναμνηστικὸς μάλλον εἶναι,
SSS ij

μνημονικῶς ὅ, τὰς μὲν πόνου καὶ πρῶτα πείρας ὡς ἀδεγ-
 μύθοις. ἢ γὰρ οἷον ἔκκαυμα τὴν ψυχῆς, τὴν μαθητῶν ἔκα-
 ρον. εἶκοι ὅ καὶ ὁ δυσπίστον τῶν Κατωνί ποιεῖν ἐργαστέον τὴν
 μάθησιν. πᾶσαι γὰρ ἡ δὲ μαθητῶν ἀπεχρῶς ὄντι, καὶ ὁ πεί-
 θεσθαι ἄχρῳ τοῖς ἡπτόν ἀντέχον διωαυμύοις Συμβέβηκεν. ἀφ'
 πείθονται μάλλον νέοι γέρωντων, καὶ νοσητέων ὑγιαίνοντων, καὶ
 ὄλωσ' οἷος ὁ δόπορῶν ἀδενέστατον ὄντι, ῥᾶστον δὲ πρῶτα ἡ-
 θέωμον. τὰ μὲντοι παιδαγωγῶν τὴν Κάτωνια πείθεσθαι μὲν
 λέγουσι, καὶ ποιεῖν ἀπὸ τοῦ πρῶτα πείθον, ἐκείνου δὲ τὴν
 ἀπὸ ἀπαρτεῖν, καὶ ὁ δὲ ἡ πωτῶν εἶσθαι. καὶ γὰρ ἡ χι-
 εἶσθαι ὁ παιδαγωγὸς αὐτῶν, καὶ λόγον ἔχον τὴν χιρῶν πρῶ-
 χροῦτερον, ὄνομα Σαρπηδῶν. ἐπὶ ὅ παῖδες τὴν Κάτωνος
 ὄντος, ἔπρῶτον οἱ Συμμαχοὶ τῶν Ρωμαίων ὅπως μετέ-
 ξοισι τῆς ἐν Ρώμῃ πολιτείας, καὶ Πομπαιδίου Σίλλων,
 αἱρ πολεμικῶς, καὶ μέγιστον ἔχον ἀξίωμα, τὸ δὲ Δροῦσου
 φίλος, κατέλυσε παρ' αὐτῶν πλείονας ἡμέρας, ἐν αἷς γερ-
 νῶς τοῖς παιδίοις σιωπῆς, Ἄγε (εἶπεν) ὅπως ὑπερ' ἡμῶν
 δέησατε τῶν θεῶν, σιωπῆσθαι περὶ τῆς πολιτείας.
 ὁ μὲν οὖν Κατωνί Δραμειδῆσας ἐπέθεσε, τὸ δὲ Κάτω-
 νος ὄντων δόπορῶν αὐτῶν, καὶ βλέποντος εἰς τὰς ξένοισ ἀ-
 τενοῖ καὶ βλοσυροῖ, ὁ Πομπαιδίου, Σὺ δὲ (εἶπεν) ἡμῶν ὡ-
 νεαῖα ἡ λέγῃς; οὐχ οἷος εἰ τοῖς ξένοισ Συλλαμβάσθαι
 πρῶτος τὴν θεῶν, ὡς περὶ ὁ ἀδελφός; μὴ φησὶ καὶ τὸ
 Κατωνί, ἀλλὰ τῆ σιωπῆ καὶ τῶν πρῶτων δόπορῶν
 δόπορῶσθαι τὴν δέησιν, δρᾶμῶν αὐτῶν ὁ Πομπαιδίου
 ὑπερ' ἡμεῶν, ὡς ἀφῆστον, ὁμολογεῖν ὁκέλευεν, ἢ εἴψην ἔ-
 φασκεν, ἅμα τῆ τε φωνῆ τεραχύτερα χροῦμῶν, καὶ τῶν
 χροῦν ἀπρητῶν ὁ Κατωνί πολλάκις ὑπερ' τῆς θεῶν
 χροῦμῶν. ἐπεὶ ὁ πολὺν χροῖον οὕτω διεκέρτερησεν ὁ Κά-
 τωνί ἀνὲκ πλειόων καὶ ἀδελφῶν, καὶ ἀδελφῶν αὐτῶν ὁ Πομ-
 παιδίου, ἡνυχῆ πρῶτος τὴν φίλοις εἶπεν, Οἷον δὲ τύχημα ὁ
 Ἰταλίας ὁ πᾶσι οὕτως ὄντι. εἰ ὁ ἀνὴρ ἡ μίαν οἶον ἀπὸ οἴμα
 φῆσον ἡμῖν ἐν τῶν δὲ μῶν ἡμεῶν. πάλιν ὁ Συλλαμῶν υἱος
 ἐν ἡμεῶν κατέστατος ὅτι δέπτον δέμοις τε πᾶσθαι
 καὶ τὰς περὶ Κάτωνια, ὁρῶν ἀρῆτες ἐν ἡμῶν τῆς οἰ-
 κίας ἔπαζον ἀπὸ καθ' ἑαυτοῖς ἀναμεμῶντοι νεώτε-
 ροι καὶ πρῶτοι. ὁ δὲ παῖδες μὲν ἡ, δὲ καὶ κατη-
 γρηῖα, καὶ ἀγωγῆ τῶν ἀλισχευμῶν. εἰς οὖν τῶν ἔδωχῶ-
 των παιδῶν ὁ πρῶτος. τὴν ἡμῶν ὑπερ' πρῶτον πᾶ-
 δος ἀρῆτες εἰς ἡ δὲ μῶν καὶ εἰρῆς, ἐπεκαλεῖτο τὴν Κά-
 τωνια ἄχρῳ δὲ ὁ γινόμενον σιωπῆς, ἡκεν ὅτι τὰς ἡμέρας ὁ
 Κάτων, καὶ διωσάμῶν τοῖς πρῶτων καὶ Δραμειδῶν
 τας, εἰρηναῖα τὴν πᾶσθαι καὶ μετ' ὀργῆς ἔχον ἀπῆλθεν οἷμα
 δε, καὶ πᾶσθαι ἔτερον σιωπῆσθαι. οὕτω δὲ ἡμῶν περὶ
 βόητος, ὡς τὴν ἐπεὶ Σύλλας τὴν παιδικῶν καὶ ἔσθαι ἰπποδρο-
 μίδην, ἡμῶν καλοῦσι Τροίαν, ὅτι τὴν διδασκῶν, καὶ σιω-
 γῶν τοῖς ὄχλοις πᾶσθαι, ἀπέδειξεν ἡγεμόνας δύο, ὧν τὴν
 μὲν ἔτερον οἱ πᾶσθαι ἔδξαντο Δραμῶν τὴν μητέρα, (Με-
 τέλλης γὰρ ἡμῶν ὑπὸ τῆς Σύλλας γυναικὸς) τὴν ἔτερον, ἀδελ-
 φιδῶν ὄντα Πομπηίου, Σέξτον, ὅτι εἰων ὄσθαι ἐβουλοντο με-
 λετῶν ὄσθαι ἔπεσθαι. πωτῶν μὲν ὁ Σύλλας ἡμῶν βέβητο,
 πῶρτες ἐβόησαν, Κάτωνια καὶ ὁ, τε Σέξτος αὐτῶν εἶσθαι παρῆ-
 χεν ὡς κρείττονι τὴν φιλοτιμίαν. ἔτυχε ὁ καὶ φίλος ὧν ὁ Σύλ-
 λας παρῆχῶς αὐτοῖς, καὶ ποτε πρῶτος γὰρ καὶ πρῶτος μίλησεν. ὀλίγοις πῶρτες νέμῶν τοῖς αὐτοῖς φιλοφροσύνῳ Δραμῶν
 βάρως καὶ ὄσθαι εἶχεν δρᾶμῶν καὶ δαυάμειως. μέγα δὲ ποιούμενος ὁ Σαρπηδῶν τὸ πρῶτον ἡμῶν ἅμα καὶ ἀσφάλην,

A valeant autem qui cum labore & sudore arripue-
 runt. quippe existit vnaquaque disciplina com-
 prehensio quasi fax animi. Atque apparet; Cato-
 nem, quod ægrè induceretur, difficilius arripuisse
 literas. nam profectò patitur aliquid qui dis-
 cit: & persuaderi citius solent qui minus valent
 reluctari. Quare persuadentur facilius iuvenes
 quàm senes, ægri quàm sani. Denique in quibus
 hæsitatio est imbecillima, ibi facillimum est quod
 suggeritur. Magistro tamen Catonem dicto au-
 dientem perhibent fuisse, & fecisse quicquid ille
 iuberet: sed causam requisisse singulorum, & ra-
 tionem percunctatum. Erat namque præceptor
 eius vrbanus, promptiorque ad inducendum ra-
 tione quàm pugno, Sarpedo nomine. Catone et-
 iamnum puero focij populi Romani de ciuitate
 Romana obtinenda agebant, & Silo Pompadius,
 insignis bello vir maximaque autoritate, atque
 Drusi amicus, complures dies diuertit apud eum.
 Interea factus pueris familiaris, Facite, inquit, vt
 avunculum pro nobis oretis quò adiutor nobis
 in assequenda ciuitate sit. Ac Capio arridens an-
 nuit. Quum Cato nihil responderet, & intentis
 oculis intueretur hospites rigidè, Pompadius, Tu
 verò, inquit, quid respondes adolescens: visne hos-
 pitibus apud avunculum sicut frater præstò esse?
 Obmutescente Catone, silentioq; & vultu præ se
 ferente petitionem abnuere, fastollens eum Pom-
 padius quasi de fenestra precipitaturus promitte-
 re iussit, alioqui ipsum deiecturum se minatus est:
 simulq; voce est asperiore vsus, & suspensum cor-
 pus identidè ex fenestra librauit. Quod vbi ita diu
 Cato sustinuit intrepidus & imperterritus, Pom-
 padius eo deposito summissè ait ad amicos, Quàm
 Italix promittit hic puer boni? qui si vir sit, ne
 vnum quidem suffragium opinor in populo feremus.
 Alio tempore quum propinquus quidam Ca-
 tonis inter alios pueros ipsum quoq; ad cœnā na-
 talibus suis vocasset, feriantes in parte quadā & di-
 um colludebant inter se promiscuè iuniores &
 maiores. Ludus erat iudicia, accusationes & abdu-
 ctiones damnatorū. Ex iudicatis pueris vnus facie
 speciosa à maiore puero ductus in cubiculum &
 vinctus appellauit Catonē. Mox Cato reintellecta
 perrexit ad fores, repulsaq; statione & obstitenti-
 bus eduxit puerum, atq; ira percitus recepit se do-
 mum, comitatuq; sunt eum pueri cæteri. Vique eò
 autem celebris erat, vt quum esset Sylla certamen
 sacrum equestre puerorum, quam Troiam nomi-
 nant, editurus, & contractis nobilibus pueris duos
 designasset duces eorum, quorum pueri alterum
 matris causa acceperunt: (nam Metellæ erat vxoris
 Syllæ filius) alterum non admiserunt, quan-
 uis Pompei fratris filius esset, Sextus nomine, ne-
 que exercere se sub eo neque sequi eum sustinue-
 runt. Percunctante Sylla quem vellent, omnes al-
 tra voce postulauerunt Catonem, submittensque
 se ipse Sextus Catoni id decus concessit vt prestan-
 tiori. Erat eorum Sylla amicus paternus. Vnde eos
 aliquando accersebat mittebatque ad collo-
 quium. quam familiaritatem tribuebat ob maie-
 statem & fastigium imperij, quod obtinebat, &
 potentix, perquam paucis. Quod Sarpedo ma-
 gnum ducens iuxta ad honorē & ad securitatem,

Catonem ducebat assidue salutandi Syllæ causa domum eius : quæ, ob multos qui ducebantur & torquebantur, nihil à carnificina abhorrebat. Annū agebat tunc Cato quartumdecimū. Is multorum qui illustres viri dicebantur, capita efferri videns, & præsentes occultè ingemiscientes, rogavit magistrū, eum hominem cur interficeret nemo? Subijciente illo, Nempe timent, puer, eum magis quàm oderunt. Quin igitur, inquit, mihi gladium dedisti, vt eo interempto asseruerim ex seruitute patriam? His verbis auditis Sarpedo obtutumque eius & vultum iræ atq; ardoris plenum confiderans, vsq; adeo metuit vt deinceps attederet & obseruaret diligenter ne quò se præcipitantius demitteret ille. Quum adhuc admodum puer esset, responsum dedit exquirentibus quem maxime amaret? fratrem, quem secundum? què fratrem: & tertium, quousq; eodem subinde repetito respõso destitit alter à percunctando. Vbi adoleuit, confirmavit etiam atq; etiam eam benevolentiam in fratrem, siquidē annos natus viginti sine Cæpione nunquam cœnauerat, non peregrè profectus, non in forum progressus fuerat: verum vnguentum sumente illo repellebat id, cæteraque restrictam vitam & rigidam tenebat. Ac Cæpio quum frugalitas eius & moderatio extolleretur, fatebatur talem se esse, si cum alijs contenderetur. At vbi cum Catonis vita, inquit, comparo meam, nihil mihi ipse videor à Sippio differre: nominās quendam decantati luxus & mollitię. Cato autem postquam sacerdos Apollinis est factus, mutato domicilio, partitus patris hæreditatem, ex qua portio fuit eius centum & viginti talentum, vitam impendio magis adstrinxit: atque Antipatro Tyrio, Stoicæ sectæ philosopho, in contubernium allecto, incubuit potissimum ethicis & politicis præceptis, atque ad omne genus virtutum quasi afflatu aliquo lymphatus est raptus. Supra cætera officia iustitiam amplexus est rigidam & inflexam ad benignitatem vel gratiam. Excoluit etiam dicendi in concione facultatem, volens in politica philosophia, tanquam ampla ciuitate, etiā vires quaedam obiter ali bellicas. Haud præsentibus alijs tamen exercuit se, neque quisquam audiuit declamantem: sed & amico dicenti, Homines silentium tuum Cato, reprehenderunt, Modò, inquit, ne vitam. tunc ad dicendū accingar, quū non dicturus sim silentio digna. Basilicam, quæ Porcia dicitur, dedicauerat in censura Cato Maior. In ea tribuni plebis dare audientiam soliti, quum columna subsellijs officere videretur, eam deliberauerant remouere vel trajcere. Id Catonem primū protraxit in forum inuitum. Nam obiecit se illis, mirificumque dedit eloquentiæ pariter & animorum specimen. Etenim nihil oratio eius iuvenile, nihil fucatum habebat: sed erat elata, plena & aspera. Urbanitas tamen aures mulcens sententiarum distinguebat breuitatem, moresque eius in oratione elucens condimentum quoddam & mel seueritati præbebant non iniucundum. Vox satis erat canora & sufficiens vt à tanto populo exaudiretur. Vires & latera firmissima habebat & indefatigata. Nam subinde quum integrum diem diceret, non est confectus. Quum eam causam obtinuisset, reduxit se ad silentium de integro

ἤην ἀσπατόμυρον τὸ Κάτωνα σιωχῶν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σύλλα, μηδὲν τότε παροισιδεῖν ἀσπίδα, χόρον Δία φεροῦσαν, ἕως πληθῆος τῶν ἀρσενίων, καὶ γυναικῶν. καὶ μὲν οὖν ἕως ἐκείνου τῶν Κάτωνι τεσσαρεσκαιδέκατον ἰδὼν ὃ κεφαλῆς ὅπι φανῶν ἀδράν λεγόμενων ἐκχυμίζουσας, καὶ κρύφα τοῖς παρόντων ὀπιτένοντας, ἠρώτησε τὸ παιδαγωγὸν ὅτι δὴ τῶν τῶν ἀδελφῶν ὁσδεῖς ἀποκτείναν; εἰπόντες δὲ ἐκείνου, Φοβοῦμαι γὰρ αὐτὸ, ὡς πᾶσι μάλλον ἢ μισοῦσιν Τί οὖν (εἶπεν) ὅτι ἐμοὶ ξίφος ἔδωκας, ἵνα αὐτὸν ἀεὶ ἰδὼν ἀπὸ πλάγας δουλείας τὴν πατρίδα; τῶν τῶν λόγων ἀκούσας ὁ Σαρπηδῶν, ἅμα καὶ ὁ βλεπέμενος καὶ ὁ παρῶντων περιπλάμυρον αὐτῶν ὀργῆς καὶ μῆνους καὶ πόνου, ὅπως ἔδειξεν, ὡς τε ὁ λοιπὸν ἤδη παρῶντων ἀκριβοῦς καὶ παρῶντων φιλῆς μηδὲ βολμῆσι παρεβολώτερον. ἔτι μὲν οὖν παρῶντων μικρὸν, ἀπεκρίνατο τοῖς ἐρωτῶσιν ἵνα φιλήσει μάλιστα, τὸ ἀδελφόν. τίνα δούτερον, ὁμοίως τὸ ἀδελφόν καὶ τείνον, ἄλλοι οὐ πολλάκις λέγοντος ἀπέπει οὐ ἐρατῆν. ἡρόμενος δὲ ἐπὶ ἡλικία, μάλλον ἐβεβαίωσεν τὴν παρῶντων ἀδελφόν δίοισιν. ἔτι γὰρ εἰχρῶσι γεροντῶς, χωρὶς Καπιωνος οὐκ ἐδείπνησεν, οὐκ ἀπεδήμησεν, εἰς ἀρσενῶν οὐ παρῶντων. μύρον δὲ ἐκείνου λαμβάνοντος, αὐτὸς παρητεῖτο. καὶ ἄλλα τὰ παρῶντων διατῶντων ἀκριβοῦς καὶ σιωπῆτος. ὁ γὰρ οὖν Καπιωνὸς ἐπεὶ ἔφρασε καὶ μετεἰστήτησαν μαζωμένους, ὡς λόγῳ δίοισι εἶ, παρῶντων δὲ δὲ ἔπειτα ἔφρασε. Ἀλλ' ὅταν (εἶπεν) παρῶντων τὸ Κάτωνος εἶον παρῶντων τὸ ἐμὸν, ὁσδὲν ἐμαυτῶν φαίνομαι Σιππίου Δία φέρων. τῶν ὅπι τῶν ἵνα καὶ μαλακία παρῶντων οὐκ ἐμῶν. ὁ δὲ Κάτων, ὅτι τῶν ἱεροσυνῶν ἐλαβὼν τῶν ἄπολλωνος, μετοικήσας, καὶ νεομῶντος μοῖραν τῶν πατῶντων, ἕκαστον εἰχρῶσι ἑλάντων ἡρομῶντων, τὴν μὲν διατῶντων ἐπιμάλλον σιωχέσειεν. Ἀντίπατρον δὲ Τύριον τῶν ἀπὸ τῶν σοφῶν φιλοσόφων παρῶντων ἐλαβὼντος, τοῖς ἡλικίῳ μάλιστα καὶ πολιτικῶσι ἐνεφύετο δόγμασι, παρῶντων μὲν ὄρεται ὡς παρῶντων ὀπιπνοῖαν καὶ ἀσχετῶς γεροντῶς, Δία φέρων τῶν καλῶν τῶν παρῶντων δικαιοσύνην ἀτενέες ὁ ἀκαμῶτον εἰς ὀπιτεῖ κείαν ἢ χέειν ὀπιπνοῖαν. ἥκει δὲ καὶ τὸ ἱερὸν εἰς πληθῆ λόγων, ἀξίων, ὡς παρῶντων πόλη μεγάλη, τῆ πολιτικῆ φιλοσοφία καὶ μέγιστον εἶναι ἢ παρῶντων τρεφόμενον. οὐ μύτοι μὲν ἔτιρων ἐποεῖτο τῶν μελέτων, οὐδὲ ἡκρόατο λέγοντος ὁσδεῖς. ἀλλὰ καὶ παρῶντων τῶν ἐπαύρων εἰπόντα, Μέμφορται Συ Κάτωνοι δὲ ἀδελφοὶ τῶν σιωπῆ. Μόνον (εἶπεν) μὴ τὸ βίον. ἀρῶμενος δὲ λέγειν, ὅταν μὴ μέλλω λέγειν ἄξια σιωπῆς. ἢ ὃ καλουμένη Πορχία βασιλική, ἡμητικὸν ἢ ἀνάθημα τῶν παλαῶν Κάτωνος. εἰωθότες οὖν ἐκεῖ ἡρηματίζεον οἱ δὲ ἡμῶν, καὶ κείνος τοῖς διφρεῖς ἐμποδῶν εἶ δόκωτος, ἐγνωσῶν ὀπιπνοῖαν αὐτὸν ἢ μετῶσῶν. τῶν Κάτωνος παρῶντων εἰς ἀρσενῶν ἀκρίβῶν παρῶντων. αὐτίση γὰρ αὐτοῖς, καὶ πείρα ἅμα τῶν λόγων καὶ τῶν φρονημάτων δούς, ἐθαυμάσθη. καὶ γὰρ ὁ λόγος νεαρόν μὲν ὁσδὲν ὁσδὲν κρυφόν εἶχεν, ἀλλ' ἢ ὄρθιος καὶ παρῶντων πληθῆς καὶ τεραχῆς. οὐ μύτοι ἀλλὰ καὶ χέειν ἀγωγῶς ἀκρίβῶς ἐπέτρεχεν τῆ βραχύτητι τῶν νοσημάτων, καὶ ὁ ἦτος αὐτῶν καταμηνύμενοι ἡρόντων ἵνα καὶ μετῶσῶν τῶν σιωπῶν παρῶντων οὐκ ἐπαύθησεν. ἢ ὃ φωνῆ, μετῶσῶν μὲν ἀποχεῶσῶν, καὶ Δία φέρων εἰς τῶν ὀπιπνοῖαν δὲ ἡμῶν, ἰσχυρῶν καὶ τῶν ἄρρηκτων εἶχεν καὶ ἄτρω

τῶν ἡμῶν γὰρ ὄλιον εἶπῶν πολλάκις, οὐκ ἀπὸ τῶν ὀπιπνοῖαν. τὸ τε δὲ οὖν κρατήσας τῆς δίκης, πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν σιωπῆ.

και τιω ασηπν. σιωεσειλεν και διεπιδε ο Καμα γυμα-
 σιαισ ειεργαισ, εθιζομνον ανεχεαται και καιματα και νιφε-
 τον ακαλυπτω κεφδηη, και βαδιζεν εν ταισ οδοισ πασαν
 ωσαν ατερ οχηματος. τω δ φιλων οι σιωεκημουωτες ιπ-
 ποις εχεατο, και πολλακις εκαστω παρεδμεν ο Κατων, εν
 μερεσ περσδελεγεμωσ, περπατω αυτουσ, οχουμωων, θυ-
 μαση ο και περσδελεγεμωσ νοσοις υπομονη μετ' εγκεαπιασ ε-
 χητο. πυρετιων γαρ, μονοσ εφ' εαυτω διημερωε, μηδενα
 περσειεμωσ αχρη ου βεβαιον αιοδοιτο ρατωιλω και μετα-
 βολω τω νοσηματος. εν ο τοισ δειπνοισ εκληροδοτω ει
 τω μεριδων. ει ο απολαχοι, περσπον αβρην τω φιλων κε-
 λδοντων, ελεγη μη καλωσ εχην ακυσοσ τησ Α' φροδιτησ.
 και κατ' ερεαεσ μη απασ εβπιτων εβπι ο δειπνον ανε-
 λυεν, περσιοντη τω χρονω μαλιτα περσιετο πινειν, ωσπε
 πολλακις εν οτω ελεγεισ ειασ ορθον. αιτιαν δε ελεγεισ οι
 φιλοι τουτου τιω πολιτειαν και τα δημοσια περσματα,
 περσ οισ ολασ τ' Κατωνα τωσ ημερασ οντα, η καλυμωμοι
 φιλοσογειν, νυκτωρ και περσ ποτον συγνεαδα τωσ φιλο-
 σοφοισ. δεσ και Μεμμίου υνοσ εν συλλογω φησσαντοσ ολασ
 τ' Κατωνα μεθυσκεατα τωσ νυκτασ. υπολαβων ο Κικε-
 ρων, Εκεινο ο ου λεγαισ (ειπει) οπι και τωσ ημερασ ολασ κυ-
 βηη. καρολου ο τοισ ποτε βιοισ και τωσ εβπιτηδωμωσιν ο
 Κατων τιω εναπιασ οδον οιομωοσ δειν βαδιζειν, ωσ ουσι
 φωλοισ και μεγαλησ δεομωοισ μεταβολησ, επει πορφυρα
 εωρε τιω κακαρωσ ερυθρω και οξειαι αγαπωμωωιω, αυ-
 τοσ εφορε τιω μελαιαν. πολλακις δε ανυποδητοσ η αρχιτων
 εισ ο δημοσιον περσ ηει μετ' αεισιν, ου δοξασ εκ ταυτησ τησ
 κανοτητοσ θυρωμωοσ, αλλα εθιζων εαυτον εβπι τοισ εγεροισ
 αγνεαδα μοιοισ, τω δ δηλων αδοξων κακαφρονην. και
 κληρονομιασ ο αυτω περσ θυρωμωωιω αιεπιωσ Κατωνοσ ε-
 κατον ελαβηται εισ δεργειον σιωαγαγων, παρειχεν ανθ
 ποκων χροατα τω δεομωω τω φιλων. ενοι ο και χροια
 και θεραπο. τωσ αυτωσ διδοτοσ και βεβαιωωτοσ, υποεθεντο
 περσ ο δημοσιον. επει ο ωσαν ωετο περσ γαμον εχην, εδοθε
 μια γυναικι σιωεληλυτωσ, ηρμωοτα Λεπιδω, περσ τερεν
 μω εχρηθεισαν Σκιπιωνη Μετελλω, ποτε ο, απειπαμωου
 τω Σκιπιωνοσ, και τησ εχρησ λυθεισ, χοραζουσαν. ου μωω
 αλλα περσ τω γαμου μεταμεληταισ παλιν ο Σκιπιων, και
 πορωσ ποιησασ, ελαβε τιω κερω. ο ο Κατων σφιδρα πα-
 ρεζητωιαισ και ελεκαεισ, επεχειρησε μωω επεξηρειν ελε-
 δικησ. ωσ ο οι φιλοι τωτο εκωλυσαν, ορηη και νεοτητι τρε-
 ψασ εαυτον εισ ιαμβοισ, πολλα τ' Σκιπιωνια καδυβεισε,
 τωσ πικρωσ περσ χρησαμωοσ τω Αρχιλοχου, ο ο ακελα-
 σοι αφεισ η παιδαειωδεσ. εγημω ο Απιδω Σωρραιοσ θυ-
 ρατερεσ, και ταυτη περσπον σιωηληθεν ου μωω ο, καθεαφ
 Λαλιωσ ο Σκιπιωνοσ εταηρεσ, αλλι δυτυγερερεσ εκεινοσ, εν
 πολλοισ οισ εβιωσε χρονοισ, μια μωω εγημω δεσ δερχησ γνοισ
 γυναικα. τ' ο δουλικωσ πολεμωσ σιωερωτωσ, ον Σπαρτακει
 εκαλωω, Γελλιοσ μωω εφρατηησ, Κατων ο τησ φρατηησ
 μεπειχεν εθελοντησ, ελε τ' αδελφον, (εχιλιαρχη γδ ο αδελ-
 φοσ αυτωσ Καπιων) και χροατα μωω εισ οσον εβουλετο τη
 περσθυμιασ η ασκησφ τησ δερετησ εχ υποηρειν αυτωσ, δεσ ο
 μη καλωσ φρατηηωιωσ τ' πολεμωσ δηλωσ ο, περσ πολλω
 μαλακιασ η τυφλω τωσ εκει φρατλομωωων, εβπιδεικωμωω
 ελεγεισ, και αιαγκααισ ανδρειαισ, και ο θαρροθηον εν πασι και
 ζωετον, εδοκει μηθεν αποδειν τω παλαμωσ Κατωνοσ.

A & ad commentationem. Corpus validis exercita-
 tionibus subigebat, assuefaciens se ad aestum & ni-
 uem aperto capite ferendam, atque ad iter omni-
 bus anni temporibus pedibus faciendum. Amici
 qui eum comitabantur, utebantur equis, ac saepe
 modo huic, modo illi vicissim adiungebat se Ca-
 to, colloquens cum vehentibus ipse pedibus in-
 grediens. Ad haec incredibili erat in morbis tole-
 rantia cum continentia. febricitans enim solus se-
 cum diem traducebat nemine admisso, quoad fir-
 mam alleuationem & conversionem sentiret mor-
 bi. In caenis sortem mittebat de portionibus. Si
 B fors ipsum destituisset, amicis ut primam tolleret
 instantibus, parum id ait convenire invita Vene-
 re. Initio semel tantum quum bibisset super cena,
 digrediebatur. verum progressu aetatis maxime
 dedit se potui, ac subinde in vino viq; ad dilucul-
 lum transegit. Pretendebant hic rempub. amici &
 publica negotia, in quibus totos dies districtum &
 prohibitum philosophiae vacare Catonem noctu
 atq; inter pocula ferere cum philosophis colloquia.
 Quapropter quum Memmius quidam diceret in
 coetu totas comessari noctes Catonem : subij-
 ciens Cicero, sed illud non addis, inquit, totos dies
 C cum alea ludere. Breui ab illius temporis moribus
 & studijs diuersam censens Cato viam capiendam,
 tanquam corruptis & magnam requirentibus cor-
 rectionem, quum purpuram videret affatum ru-
 bore fulgentem & saturam in pretio esse, ipse fe-
 rebat nigram. Crebro sine calceis & tunica pro-
 cedebat a prandio in publicum. non quod gloriam
 ex hac nouitate aucuparetur, sed quo assuefaceret
 sese ob solam turpitudinem erubescere & infamias
 contemnere reliquas. Quum hereditas ei venisset
 patruelis Catonis centum talentum, redegit eam
 in argentum, & cui opus erat ex amicis, mutuo da-
 bat sine faenore. Alij praedia quoq; & seruitia eius
 D concedentis & auctoritatem accommodantis praer-
 rio oppignerabant. Vbi iam aetatem tuam conu-
 bio putauit maturam, nullius consuetudine mu-
 lieris vfo desponsa fuit Lepida, Scipioni Metello
 ante pacta, quae sponsalibus diremptis tunc iui-
 ris erat. Caterum quod poenitentia Scipionem
 ante nuptias subisset, omnia molitus duxit eam.
 Qua re incensus vehementer est & exarsit Cato,
 voluitque id iudicio persequi: sed retentus ab a-
 micis, ira & iuventute consultricibus, ad iambica
 se conuertit, multisque probris Scipionem pro-
 fecidit. Felle in eo scripto vsus est Archilochi, reli-
 E cta eius lasciuia & nugis puerilibus. Inde Attiliam
 Sorani filiam matrimonio sibi coniungit, cum
 qua prima concubuit: verum non cum sola, ut Sci-
 pionis familiaris Laelius. ceterum felicior ille, lon-
 go quo vixit tempore vnam, quam primam du-
 xerat, cognouit mulierem. Bello seruili conflatō,
 quod Spartacium vocauerunt, praerat exercitui
 Gellius. Eo in bello voluntaria stipendia Cato
 fecit fratris causa Capionis, qui tribunus mili-
 tum erat. Atque explicare quantam cupiebat ala-
 critatem & exercitationem virtutis, quod dux
 gereret rem imperite, nequiuit. Dum tamen in
 F magna militum illorum ignauia & luxu praestitit
 disciplinam, atque, vbi vsus quaereret, virtutem,
 omnibusque in rebus audaciam & prudentiam,
 nihil concedere existimatus est veteri Catoni.

vnde Gellius premia ei & eximios honores tribuit. quos ille non accepit neque admisit, nihil gestum ferens honoribus dignum: hinc peruerfus habitus est. Lege lata ne candidati nomenclatores haberent, tribunatum militum petens solus legi paruit, & per se elaboravit salute atque appellare ciues. Quamobrem non caruit inuidia vel apud eos ipsos qui cum commedabant: quod quod magis laudabilia studia, quae sectabatur, considerarent, hoc grauarentur magis eorum, quam non valerent imitari, excellentiam. Tribunus militum creatus in Macedoniam missus est ad Rubrium praetorem. Hic ferunt vxore Catonis merore pressa & flente, quum vnus ex amicis eius Munatius dixisset, Bono animo es Attilia, hunc ego custodiam tibi: Sanè quidem dixisse Catonem: profectumque iter vnus diei statim a caena dixisse, Age Munati vt praestes Attiliae promissa, neque die vel nocte abscedas a me. Inde duos lectos eodem in cubiculo iussit sterni, vt ibi dormiret Munatius: atque ita fuisse illum per iocum a Catone asseruatum. Comitabantur eum serui quindecim, duo liberti & quatuor amici. quibus equo vestis ipse pedibus incedens applicabat se vicissim cuique colloquebaturque. Vt in castra venit, ex pluribus legionibus vni a praetore praefectus suam vnus virtutem exiguum opus nec regium ducebat explicare: sed milites sui reddere similes maximè enitens, non formidinem detraxit imperio, sed adiecit admonitionem per rationem: qua singula probans ijs, docensque adiuncto honore & poena, difficile erat dicere quietiores an bellicosiores, an alacriores, an iustiores milites reddiderit. A deo praebuerunt se hostibus formidabiles, mansuetos socijs, timidos ad malum, & acres ad laudem. Vnde quod minimè Cato morabatur, id est imprimis assequutus, gloriam & beneuolentiam, & eximium honorem, & studium militum. Nam quae alijs imperabat, ea quia vltro praestabat ipse, vestitu autè & victu itineris que labore comparabat se illis magis quam ducibus, grauitate verò, prudentia, facundia, omnibus antecellebat qui nomen obtinebant imperatorum & ducum: simul his artibus deuinxit clam sibi animos eorum, quippe germanus virtutis amor non influit nisi per summum imprimens eum studium & reuerentiam. Sine amore qui celebrant bonos, eorum gloriam reuerentur, non suspiciunt neque imitantur virtutem. Athenodorum autem quum intellexisset Cordylionem cognomine in Stoica disciplina excellentem apud Pergamum agere atque iam prouectum, qui pertinacissimè omnium imperatorum regumque usum & amicitiam repulerat: nihil arbitratur se nuntijs & literis apud eum effecturum. verum quod in duos menses ius haberet liberae legationis, in Asia est ad eum profectus, confidens virtutibus suis non frustratum iri se praeda. Colloquutus cum eo, expugnatum & de proposito deiectum deduxit in castra, ouans & glorians vt re praclarissima capta & splendidiore gentibus regnisque quae Pompeius tunc & Lucullus armis circumvolantes subiugabant. Interea dum in militia agit, frater eius Asia petens Aeni in Thracia in morbum incidit.

ο γ' Γέλλιος Σπριτίας χυλίμας αὐτῷ Διδύμοις ἐργάζετο, ἀλλ' οὐκ ἐβίβηκεν, ὡς δὲ τὰς ἑσπέρας, φησὶς ἀξιόμισθον εἰργάζεσθαι λιμὴν. ἐκ τῆς δὲ τούτων ἀλλόκοτος ἐδόκει καὶ νόμου γροφέντος, ὅπως τοῖς ποδῶν ἀγγύοισι εἰς δόχυν οἰομασθὲν παραδοῖν, χιλίαρχίαι μετῶν, μόνος ἐπέτετο τῶν ἐπιδοκῶν, καὶ δι' αὐτῶν ποιησάμενος ἐργον ἀσπίδα καὶ πᾶσι ἀρσενίοις ἐπιτοχάμοις, ὡς δὲ αὐτοῖς ἀνεπαρῆθι: καὶ τοῖς ἐπαμοῦσι, ὅσων μᾶλλον ἐνόου οὐ καλῶν ὧν ἐπετηδύεν, ὅ δευτέρωτον αὐτῶν βαρυνομοῖς. ἀποδείχθεις ὅχι χιλίαρχος εἰς Μακεδονίαν, ἐπέμπετο πρὸς Ρούβριον τὸν στρατηγόν, ἐνθα δὲ λέγεται, τῆς γυναικὸς ἀρσενίους καὶ διακρούσης, ἐνα τῶν φίλων ἔκ Κάτωνος Μουνατίον εἰπεῖν, ὡς Ἀπλία θάρσος τῆτον ἐργάζετο φίλας. πρὸς μὲν οὖν, φησὶ τὸ Κάτωνος καὶ πρὸς ἑλπίτα μίας ἡμέρας ὄδον, ἀφ' οὗ εἰπεῖν μὲν ὅτι δειπνόν, Ἀγέ ὅπως ὁ Μουνατίος τῆς Ἀπλίας πῶς ὑπόσχεται ἐμπέδωσης, μήτε ἡμέρας ἐμοῦ μήτε νυκτὸς ἀφιστάμενος. ἐκ δὲ τῆς δὲ οὐχίνας εἰς τῶν δωμάτων ἐκέλευσε πῆσαι, καὶ τὸν Μουνατίον οὕτως αἰεὶ καθύδιν μὲν παιδείας φυλασσόμενον ὑπο τῆς Κάτωνος. εἰπόντο δ' αὐτῶν πεντεκαίδεκα μὲν οἰκέται, δύο δ' ἀπελθόντες, φίλοι δ' ἑσπερες, ὧν ὄχρου μὲν ἰσχυροῖς, αὐτὸς αἰεὶ πᾶσι παρῆσθαι, ἐκ μέρους πρὸς ἑλπίτα μὲν ὄδον, ἐπεὶ δὲ ἦκεν εἰς τὸν στρατόπεδον, πλείων ἄγαμάτων ὄντων, ἐὶς δόχων ἀποδείχθεις ὑπο τῆς στρατηγῶν, τῆς μὲν ἰδίως ἀρετῆς μίας οὐσίας μικρὸν ἐργον ἦγε το καὶ οὐ βασιλικὸν πῶς ἐτίδειξεν. αὐτῶν δὲ πεισθῶν τῆς δόχου μὲν ὁμοίους μάγισσα φιλοτιμούμενος, οὐ τὸ φόβον ἀφίλει τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ πρὸς ἐθῆκε τὸν λόγον ὅτι πειθῶν πᾶσι ἐκείνου καὶ διδασκῶν, ἐπορεύθη λιμῆς καὶ κροσεως, χαλεπὸν ἢ εἰπεῖν πότπον εἰρήνευσι μᾶλλον ἢ πολεμικῆς ἢ πρὸς θυμοτέρας ἢ δικαιοτέρας παρεσκεύασε τῆς ἀσπίδας. οὕτως ἐφαίνοντο φοβεροὶ μὲν τοῖς πολεμικοῖς, ἡμεροῖς δὲ τοῖς Συμμάχοις, ἀπολοὶ δὲ πρὸς τὸ ἀδικεῖν, φιλοτιμοὶ δὲ πρὸς τῆς ἐπαίνοισι, ὅτι ἦκεν Κάτων ἐπεμελήθη, τῆς πλείστοι αὐτῶν ὑπῆρχεν, καὶ δόξα καὶ χάρις καὶ ὑποβόησεν ἡμῶν, καὶ φιλοφροσυνῶν τῶν στρατιωτῶν. ἄλλὰ γὰρ ἐτέρας ἐπέταττει, ἐκρυπίσας Διδύμων, καὶ σολύμην καὶ διαίτην καὶ πορείαν ἐκείνοισι μάλλον ἢ τοῖς δόχοισι ὁμοίου μὲν, ἦν δὲ καὶ φρονηματικῆ καὶ λόγῳ πᾶσι τῶν ἀφαιρῶν τοῖς ἀποκρῆστας καὶ στρατηγῶν πρὸς ἀρσενίους, ἐλάττω Διδύμων τούτων ἅμα πῶς πρὸς αὐτὸν δύνοντες ἐργασάμενος τοῖς ἀσπίδας. ἀρετῆς γὰρ ἀληθινῆς ὅσα ἐβίβηκεν ἔπλητος, ἢ δὲ ἀρετῆς τῆς ποδῶν ἀσπίδος ἐνόου καὶ πῆνης. οἱ δὲ αὐτῶν φιλεῖν ἐπαμοῦντες τοῖς ἀσπίδας, ἀδιουῦται πῶς δόξαν αὐτῶν, οὐ γὰρ μὲν ἔσονται τῶν ἀρετῶν, ὡς δὲ μιμουῦται πυθόμενος ὅτι Αἰθιοῦσιν τὸ ἔπι καλούμενον Κορδυλίωνα μὲν ἔστιν ἐν τοῖς Σπαρτιάσι λόγοις ἔχοντα, ἀλλὰ τῶν πρὸς Πέρσας, ἢ δὲ ἡγεμονόντα, καὶ πᾶσι ἐπὶ μὲν ἔσονται ταῖς ἡγεμονικῆς καὶ βασιλικῆς σπουδῆς καὶ φιλικῆς Διδύμων χυλίου μὲν, ὡς δὲ ἐπὶ πᾶσι καὶ γράφων φαίνεται πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ ἔχον τῶν νόμων δεδωμένον ἀποδείχθαι δύναμι μίλων, ὅτι ἄσιν εἰς τῶν Ἀσια δὲ τῶν ἀσπίδας, πεισῶν τοῖς ἐν αὐτῶν καλοῖς μὴ ἀτυχήσῃ τῆς ἀρετῆς. Συγγενόμενος δὲ καὶ κατὰ γωνισάμενος καὶ με-

τασθῆσας ἐκ τῆς πρὸς ἀρετῆς αὐτὸν, ἦκεν ἀγωνεῖν τὸν στρατόπεδον, πρὸς ἑλπίτα καὶ μεγαλοφροσύναν, ὡς τὴν καλλίστην ἡρηκῆς, καὶ λαμπρότερον ὧν Πομπηῖος τότε καὶ Λόκκλος ἐδύναντο καὶ βασιλείων κατεστέφοιτο σὺν ὅπλοις περὶ αὐτοῖς. ἐπὶ δὲ αὐτῶν τῶν στρατηγῶν ὄντος, οὐκ ἀδελφὸς εἰς τῶν Ἀσια βαδίζων, ἐπίσθησε πρὸς Ὀράκλιον ἐν Αἰφῶ.

καὶ ἰσχυράτα μὲν οὖν ἦκε πρὸς τὸ Κάτωνα. χημῶνός
 ὃ πολλοὺ κατέχοντες τὴν θάλατταν, καὶ νεὼς ἰσχυρὰς μεγέ-
 θη μὴ παροῦσιν, εἰς μικρὰν ὀλκίδα, μόνον δύο φίλους καὶ
 τρεῖς οἰκέτας ἀναλαβόντων, ἐκ Θεσσαλονίκης ἀήληθ'· καὶ παρ'
 ὁδῶν ἐλθὼν κατὰ ποντοδρόμω, τύχη ἡνὶ τῷ ἀλλοτρίω σω-
 ρεῖς ἀρπυγεῖ τεθνηκότος τῷ Καμπίανος, ἐμπαθέερον ἔδιδεν ἢ
 φιλοσοφώτερον ἐνεγκεῖν τὴν Συμπορεάν· οὐ μόνον κλαυ-
 θμοῖς καὶ πεινυμένωσι τὸ νεκροῦ, καὶ βαρῆτητι λύπης, ἀλλ'
 καὶ δαπνὴν πᾶσι τὴν ἀφίω, καὶ πρᾶγματείαις θυ-
 μιμαμάτων, καὶ ἱματίων πολυτελοῦν συγκατακέντων, καὶ
 μνήματος ἕξαστον λίθων Θεσπίων ἀπὸ Τραλάντων ὀκτώ κατὰ
 οὐκ ἀσθέντος ἐν τῇ Αἰνίῳ ἀγορᾷ. Ταῦτα γὰρ ἔνοιος ἔσυκ-
 φάτω, πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν ἀτυρίαν τῷ Κάτωνος, οὐκ ἀπο-
 ρώτες ὅσον ἐν τῷ πρὸς ἡδονὰς καὶ φόβους καὶ δεήσεις ἀιμα-
 χιώτοις ἐγράμματα καὶ γέροντα τῷ ἀδρόν, ὃ ἡμερον ἐλῶν καὶ
 φιλοσοφῶν. εἰς δὲ ταῦτα καὶ πόλις αὐτῶν καὶ διδάσκει πολ-
 λαὶ καὶ ἡμιῶν τῷ τεθνεώτος ἐπιμποιῶν ὡς ἐκείνος χημῶ-
 να μὲν παρ' ὁδοῦ ἐδέξατο, θυμιμάματα δὲ καὶ χρῆσμον ἐ-
 λαμβάνειν, ἡμιῶν ἀποδοῦναι τοῖς πέμποιον. τῆς δὲ κλη-
 ρονομίας εἰς αὐτὸν τε καὶ θυγάτριον τῷ Καμπίανος ἡκούσης,
 ὁδοῦ ὡς ἀνήλωσε πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς νημεῖας.
 καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς ἀπὸ τῆς, ἡ δὲ ὁδοῦ ἀπὸ
 ὅτι χρῆσμον τὴν πέφρα τῷ νεκροῦ μετέδοξε καὶ διήσασε,
 χημῶνός γὰρ κατακεκαυμένον. οὕτως οὐ τῷ ἐξίφ' ἴδιον,
 ἀλλὰ καὶ τῷ γραφείῳ τῷ αὐτοδύστον καὶ αὐτοδύστον ὅτι
 φάσκει. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ φρατεία τῷ Κάτωνι, πρὸς
 πέμποιον, ὁδοῦ ἀπὸ τῆς (ὁδοῦ ὅτι) ὁδοῦ ἐπ' αἰῶνις, ἀλλὰ
 δακρυῖ καὶ πρὸς ἀπὸ τῆς, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς τῷ ἡμι-
 πια τοῖς ποσὶν ἢ βαδίσει, καὶ κατὰ φιλοσοφῶν τῷ χημῶ-
 να ἀπὸ τῷ ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μάλιστα ἐποίησαν οἱ τότε Ρω-
 μῶν. βουλευτικὸς ὁδοῦ τῷ πολιτεία πρὸς ἐλθεῖν, ἀμα μὲν
 πλατὺ δρόμω καὶ ἰσορείαν τῆς Ἀσίας, καὶ ἡμέρας ἡμερῆς ἡ-
 θανὴ καὶ βίον καὶ διδάμειας τῆς πρὸς ἐκείνην ἐπαρχίαν· ἀμα
 ὁδοῦ τῷ Γαλάτῃ Διόσκω, ἀπὸ ξενίας καὶ φιλίας παρὼν
 δεομένη πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, μὴ ἀπὸ τῆς τῷ
 πον ἐποίησαν τὴν ἀπὸ τῆς πρὸς ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῷ ἀρ-
 τοποῖον καὶ τῷ μέγαστον, ὅπου κατὰ τῆς ἐμελλεν. οἱ δὲ πᾶ-
 νυ κρομῶν καὶ μὲν ἡσυχίας εἰσελθόντες ἀπὸ εἰς τὴν πόλιν, εἰ
 μηδεὶς τῷ τῷ Κάτωνι φίλος ὡς αὐτῷ παρὼν ἢ γνώ-
 ριμος, ἐν πρὸς τῷ τῷ ἀπὸ τῆς αὐτῶν παρεσκεύαζον,
 εἰσολοῦντες ὁδοῦ πρὸς τῷ ὅτι, οὕτως πρὸς
 τῆς ἀπὸ τῆς τῷ ἀπὸ τῆς, ξενία ἐλάμβανον, ἀγαπῶντες
 τὴν δόξαν. πολλάκις δὲ ἀπὸ τῆς, καὶ πρὸς τῷ ἀπὸ τῆς,
 ἀπὸ ὅτι μὴ ἰσχυρὰ μὴ δὲ ἀπὸ τῆς ταῦτα πρὸς τῷ
 τῆς ἀπὸ τῆς, ἀπὸ τῷ Κάτωνος ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς
 νοῖτο, καὶ μάλλον αὐτὸς ὁδοῦ, ὡς ἀπὸ τῆς, καὶ παρὼν, ὅτι
 τῷ φορτίων σιωπῇ κατὰ τῷ ἀπὸ τῆς, ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς
 πρὸς τῷ ἀπὸ τῆς. οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ πρὸς τῷ ἀπὸ τῆς
 αὐτὸς εἰώθη λέγειν, ὡς ἀπὸ τῆς μετὰ τῆς ἀπὸ τῆς τῆς
 κατὰ ξενίας. οὐ πρὸς τῷ ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς Κάτωνος. ἀπὸ τῆς
 νατε τῆς φιλοσοφῶν τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς, δεομένη
 πρὸς τῆς, ἵνα βία λαμβάνωσιν, ὡς παρὸς ἐκείνων μὴ τυ-
 χροῖτες. ἐν τῷ Συρία καὶ γέλοῖον ἡ λέγειται παρὼν. βα-
 δίζων γὰρ εἰς Ἀντιόχειον, εἰδὲ πρὸς τῷ ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς
 ἔφησεν μὲν χημῶνός, καὶ παρὼν ἐτέρωθεν κρομῶν εἰσηκουσάν, ἐπὶ τῆς
 ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς

A de quo confestim factus est per literas Cato cer-
 tior. Quum autem grauis in mari tempestas faui-
 ret, neque esset ad manum amplior nauis, in exi-
 gua oneraria cum duobus tantum amicis & tribus
 feruis ex Thessalonica soluit. Penè haustus inspe-
 rata quadam fortuna incolumis euasit Capione
 modò defuncto. Vifus est autem animo imbecil-
 liore casum quàm pro philosopho tulisse, non la-
 mentationibus solùm & cadaueris amplexibus
 mœrorisque magnitudine, verùm etiam sumptu
 funeris, odorù magnificentia, & vestibus pretio-
 sis cum cadauere crematis, ac monumento polito
 B ex Thasio marmore, quod constitit octo talentis,
 in Æniorum foro locato. Hæc enim in cætera Ca-
 tonis moderatione vellicabant quidam, non ani-
 maduertentes quantum in illius aduersus volu-
 ptates, terrores, & impudentes preces, horriditate
 & asperitate inesset lenitatis & pietatis. Multa ve-
 rò ei ad funus ciuitates & dynastæ honoris defun-
 cti causa miserunt: ex quibus pecuniam ille à ne-
 mine, sed odores & ornamenta accepit, reddito
 mittentibus pretio. Capionis hæreditate sibi & il-
 lius filix delata, nihil eorum quæ in funus impen-
 dit, repetijt in partitione. Quæ quum fecisset & fa-
 ceret, inuentus est tamen qui scriberet, quò au-
 rum conflatum inuestigaret, in cerniculo cribraf-
 se eum & colasse mortui cineres. Ita non gladio
 solùm, verùm etiã stylo, putauit impunè sibi quod
 liberet, facere. Expleta militia Catonis, non votis
 eum, quod trāslatum erat, neque præconijs: sed
 lacrymis complexibusque profequuti sunt, sub-
 sternentes in via qua pergebat vestes, manusque
 eius deosculantes. quæ vix paucis imperatoribus
 præstabant illius temporis Romani milites. Quæ
 in animo haberet, prius quàm ad rempublicã ac-
 cederet, peragrate & visere Asiam, moresque &
 instituta atque vires cuiusque prouinciæ contem-
 plari: simul Deiotaro Galatarum regi, ob ius ho-
 spitij & amicitiam paternam, vt inuiseret se oranti,
 non abnuere: hoc modo instituit iter suum. Præ-
 mittebat lucis principio, quò diuertere intende-
 rat, pistorem & coquum. Illi perquam modestè
 & sedatè oppidum ingressi, si nullum ibi amicum
 paternum aut notum haberet, parabant ei in di-
 uersorio publico cibum, neque erant vlli impor-
 tuni: si diuersorium non esset, tum demum magi-
 stratibus aditis hospitium accipiebant contenti
 attributo. Sæpe ijs pro vanis habitis despectisque,
 quia non exigebant hoc à magistratibus strepi-
 tu, vel minis, superueniebat Cato nulla dum
 reparata. Magis autem ipse contemnebatur vbi
 fuit conspectus, præbebatque, super sarcinas ta-
 citus sedens, imaginem hominis abiecti & trepidi.
 Verumtamen accersitis aliquando magistrati-
 bus dicere solebat, Deponite improbi homines
 hanc inhospitalitatem, non omnes ad vos ve-
 nient Catones. Hebetate comitate licentiam eo-
 rum qui occasionem quærunt vi vt capiant, quasi
 non impetrent à volentibus. In Syria etiam rem
 ridiculam ei fama est accidisse. Antiochiã petens,
 extra portam cateruam hominum spectauit ex
 F vtraque parte viæ digestorum. Inter quos in chla-
 mydibus stabant decorè seorsum adulti, seorsum
 pueri. Candidas vestes aliqui & coronas gerebant.

Sacerdotes hi deorum erant & magistratus. Ratus A
omnino Cato honorandi & excipiendi sui causa
ea à ciuitate institui, stomachatus est in suos quos
præmiferat, quòd id non prohibuissent: iussitque
amicos descendere, atq; incessit cum ijs pedes. Vt
propè ventum est, ille qui omnia ista adornabat &
turbam cōponebat, vir ætate iam prouectiore, vir-
gam & coronam manu tenens obtulit se præ alijs
Catonem, ac ne salute quidè data quæsiuit vbi De-
metrium reliquissent, & quando esset adfuturus:
Pompeij erat Demetrius libertus. Omnibus autè
tunc propè mortalibus in Pompeium oculos de-
figentibus colebatur, quòd multum posset apud B
eum supra dignitatem suam. Ibi cœperunt amici
Catonis vsq; adeo cachinnari, vt interea dū trans-
irent per cœterum nō possent se colligere. Cato ve-
rò tunc oppidò confusus, O miseram, inquit, ciui-
tatem. Nihil præterea loquutus est. Post autem
quoties id narrabat vel meminerat, solebat ipse
quoq; ridere. Verùm castigauit ipse Pompeius eos
qui per inscitiam in officiosi in Catonem fuissent.
Vt enim Epheso ad eum salutandum ætate maio-
rem, dignitateq; præcellentem, & maximorum
tunc ducem exercituum, profectus est, conspiciēs
hunc Pompeius non tenuit se loco, neq; permisit
vt sedentem adiret se, sed tanquam ex primoribus
alicui exiliens processit ei obuiam, dexteramque
porrexit, & multis laudibus statim in amplectendo
& salutando præsentē, pluribus etiam digressi vir-
tutem tulit. Vnde inflexi omnes, animoq; iam ad
Catonē conuerso habebant eum in admiratione
ex ijsdem ex quibus fastidiebatur pridē, quum le-
nitatem & animi celsitudinē eius considerarent.
Namq; Pompeij in eum studiū non obscurū erat
suspicientis eū potius quàm diligentis esse: verùm
aduerterunt honorasse præsentē, & gauisum fuisse
discedente. quippe alios iuvenes qui ad eum com-
meabant, hos inuitans & desiderans eorum con-
suetudinē, retinebat eos: à Catone nihil contēdit
eiuscemodi, sed, quasi nō haberet illo præsentē
liberum imperium, dimisit eum libenter: cui penè
foli eorum qui Romam nauigabant liberos suos &
uxorem commendauit, alioquin propinquitate ei
coniunctos. Hinc celebris opinio & studiū certa-
tim ega eum ciuitatum exiit, cœnæ etiam & in-
uitationes, in quibus attendere sibi iussit amicos
num Curionis dictum imprudens comprobasset.
Curio enim Catonis amicus & familiaris austeri-
tate eius offensus, quæsiuit de eo statuissetne post
completa itipendia Asiam visere. Annuente illo,
Bene est, inquit Curio. iucundior enim illinc re-
uerteris & māsuetior. Nam eo est verbo vsus. Por-
rò Deiotarus iam grauis annis acciuit Catonem,
vt liberos suos & domum ei commendaret, quem
postquam aduenit, varia dona ei offerens, instan-
que atque enixè rogans vt acciperet, adeo exacer-
bavit vt vesperi quum venisset & ibi pernoctasset,
postridie abierit tertia hora. Progressus tamen v-
nius diei iter, offendit Pessinunte plura etiam
prioribus quæ ipsum manebant dona, literasque
regis quibus orabat eum ne ea repudiaret: sin ab-
horreret, at permitteret ea amicis qui omnino i-
psius causa beneficijs forēt digni: præfertim quòd F
non perinde haberet lautum patrimonium Cato,

ιερείς των οντων, η αρχοντες. πρώτων ουν μάλλον οίησις ο
Κάτων αυτην διαπραξαται ημιω και δδξίωσι απο της
πόλεως, οργίζετο μν τοις παρεμπεφθεσι τῶν ιδίων, ως μη
καλύσαι. εκέλθεισε η καβαύωαι τῶς φίλοις, και πεζῆ
πρωή μετ αυτῶ. ως δ ἐγίγιντο, ο πρώτα διαχρημῶν
ἐκείνα, και τον ὄχλον εἰς τῶν καθιστας, αἱρ παρεσούτερος
ἦδη, ράβδον εν τῆ χεῖρ και σέφαρον κρατῶν, ἀπήτησεν τῶ
Κάτωνι πρὸ τῶν διῶν, και μηδὲ ἀσπασάμενος, ἠρώτα ποῦ
Δημήτριον ἀπολελοίπασι, και πηήκα παρέτα. Πομπηίου
δὲ ὡ γέροντος ὁ Δημήτριος οἰκέτης. τότε ὁ πρώτων (ὡς
ἔπος εἰπῆν) ἀφῆσαν εἰς Πομπηίον ἀπολεπόντων, ἐγε-
ραπύετο παρ ἄξιαν, μέγα παρ αυτῶ διωάμενος. τοῖς
μν ουν φίλοις τῶ Κάτωνος γέλωσ ἐπέπεσε ἑσούτος, ὡστε
ἀναλαβὸν εαυτοῖς σὺκ ἐδιώαιτο, δια τῶ πλήθους ἀμα βα-
δίζοντες. ὁ ὁ Κάτωνι τότε μν ἰχυράς διατραπίς, ὡ τῆς
κακαδαίμονος (ἐφη) πόλεως. δήο ὁ σούτην ἐφθέγγατο
χρόνα ὁ ὕπερον εἰώη γέλωι και αὐτός ἐπὶ τούτω, και δι-
χρῶμενος και μημοιδών. οὐ μνὲ δὲ Πομπηίος αὐτός
ἐπέπεσε τοῖς ἀφῆσαν οὐτω πλημμελεῶσας εἰς τῶ Κά-
τωνος δι ἄγροιας, ὡς γὰρ εἰς Ἐφeson ἐλθών, ἐπορεύετο πρὸς
C αὐτὸν ἀσπασάμενος, παρεσούτερον ὄντα, και δδξῆ πολὺ πρὸς ἡ-
κοντα, και διωάμεων τότε μερίτων ἠγρῶμερον, ἰδὼν ὁ Πομ-
πηίος, σὺκ ἐμεινεν σούτῶ εἰασεν και τῶ μν ὡ πρὸς ἐλθῆν, δὲ
ὡς λι τῶν κρείττωνων ἀιαθρῶν ἀπήτησε, και τῶ δδξιαὶ
ἐπέπεσε. και πολλά μν δδξῆς εν τῶ φιλοφρονεῖσθαι και
ἀσπασάσθαι παρόντα, πλείω δὲ ἐπὶ μετῶσαντος ἐκώρια
διήλθεν αὐτῶ τῆς δρετῆς. ὡστε πρὸς τῶς ἐπιτρεφομένας και
πρὸς ἐχόντας ἦδη τῶ Κάτωνι, θαυμάζῃ ἐξ ὡν πρὸς ἡ-
κατεφρονεῖτο, και πρὸς ὀτήσας και μεγαλοψυχια ἀιαθεωρήν.
και γὰρ ἡ Πομπηίου σπουδῆ πρὸς αὐτὸν σὺκ ἐλάττανεν, γε-
ραπύοντος οὐσα μάλλον ἢ φιλοῦτος. δὲ ἔγνωσαν ὅτι
D θαυμάζῃ μν παρόντα, χαίρει ὁ ἀφῆσαν ὡ τῶς γὰρ ἄλ-
λοισ ἔοις ὅσοι παρ αὐτὸν ἀφικνούτο, φιλοτιμούμενος και τῶ-
χεν, και ποθαὶ αὐτῶ σιωεῖναι. τῶ ὁ Κάτωνος σούτην ἐδεήθη
ἑιοῦτον, δὲ ὡς πρὸς σὺκ αὐτοῦ ὕψινος δέχων, ἐκείνου πα-
ρόντος, ἐξέπεμψεν ἀσμενος, μν ὡ σχεδὸν ἐκείω τῶ εἰς Ρώ-
μῶν πλείοντων τῶ τέκνα και τῶ γυναικα πρὸς ἀκατατό-
μενος, δὲ ὡς αὐτῶ πρὸς ἡκοντα και δια ἑλθῆσαι. ἐκ τού-
του δδξῆ και σπουδῆ και ἀμμλα πρὸς αὐτὸν ὡ τῶ πόλεων,
η δειπνα, και κλῆσις. οἰ οἰς τῶς φίλοις ἐκέλευεν πρὸς ἐχόν
E αὐτῶ μν λαβὴν βέβαιώσας τῶ Κουείωνος λόγον. ὁ γὰρ Κου-
είων ἀφῆσαν τῶ αὐτῶ τῶ Κάτωνος, φίλου και σιωή-
του ὄντος, ἠρώτησεν αὐτὸν εἰ πρὸς ἡμῶς, ὅτι μν τῶ γρατεῖαν
γνῶσθαι τῶς Ἀσίας κατῆς. τῶ ὁ πρὸς φήσαντος, Εὐ λέ-
γῆς (εἰ πεν ὁ Κουείων) ἠδῶν γὰρ ἐπὸς ἡκοντα ἐκείτην, και μν ἄ-
λον ἡμερος. οὐτω πρὸς και τῶ ρήματι χρῶσάμενος. Διό-
ταρος ὁ ὁ Γαλάτης μετεπέμψατο μν τῶ Κάτωνος, πρὸς
σούτερος ὡ ἦδη, πρὸς ἡκοντα τῶς παῖδας αὐτῶ βου-
λόμενος, και τῶ οἶκον. ἐλθόντι ὁ πρὸς φέρων δῶσε πρὸς το-
ταπα, και πειραὶ και δέομενος πρώτα ἔποι, οὐτω πα-
ρώμενος, ὡστε δέλης ἐλθόντα και εκτερόσασατα, τῶ ὕπε-
ράς πρὸς τῶ τῶ ὡσαν ἀπῶρα. πρὸς ἐλθὼν μν τοῖς μῆς ἡ-
μέρας ὄδον, ὄρεν ἐπὶ Πεσινούτη πλείονα τῶ ἐκεί δάρων

αὐτῶ αὐτὸν ὡ ὡ ὡ τῶ, και γράμματα τῶ Γαλάτου, διομέρου λαβεῖν αὐτὸν. εἰ δὲ μν πρὸς ἡμῶς, ὅτι, δὲ τῶς
φίλοις εἰσῶ, πρώτως μν ἀξίους ὄντας δὲ πατῆν δι ἐκείνον, σὺκ ἄντων ὁ τῶ ἰδίων τῶ Κάτωνος ἑσούτων.

ἀλλ' ὅσδε βούτοισ ἐπέδωκεν ὁ Κάτων, καὶ τῶν φίλων μελασομήδους καὶ ὑπομεμοφομήδους ὄρων. ἀλλὰ φήσας ὅτι πᾶσα δωροδοκία παρὰ φάσεως αὐτῶν ὑπορήσειεν, οἱ δὲ φίλοι μετῆξουσιν ὧν αὐτῶν ἔχη καλὰς καὶ δικαίας κτησάμενος ἀπέπεμψε τὰ δῶρα πρὸς τὸ Διόταρον. ἐπεὶ δὲ μέλλοντος ἀπαίρειν εἰς τὸ Βρεντέσιον, ὄνοντο δὲ οἱ φίλοι τὰ λείψανα τῆς Καπίωνος εἰς ἕτερον ἕορτα πλοῖον, εἰπὼν ὅτι τῆς ψυχῆς μεθήσεται μάλλον ἢ τῶν ἄλλων, καὶ μὲντοι λέγεσθαι καὶ τὸν τὸν ἐπισφάλατα φάσαι, τῶν δὲ ἄλλων μετεῖως χρημίζοντων. ἐπὶ μελθὼν δὲ εἰς Ρώμην, τὸ μὲν ἄλλον χρόνον κατ' οἶκον Ἀθηνόδωρον ἢ κατ' ἀγορὴν τοῖς φίλοις παισιάμενος διετέλεσεν. ἐπιβουλεύσαν δὲ αὐτῷ τὴν ἑμιθελικῶν δρχλῶν, οὐ πρὸς τῶν μετῆλθεν ἢ τῶν τε νόμοις ἀναγινάσκων τῶν ἑμιθελικῶν, καὶ δὲ ἀποπέμψας τῶν ἐμπείρων ἐκείνων, καὶ τὴν ἑμιθελικῶν ἀρχῆς τὴν δυνάμειν περὶ λαβεῖν. ὅθεν ὁ δὲ εἰς τὴν δρχλῶν καταστάς, μετὰ ἄλλω ἐποίησεν μεταβολῶν τῶν περὶ τῶν ἑμιθελικῶν, καὶ γραμματέων οἱ δὲ ἄλλοις ἀεί τῶν δημόσια γραμματέων καὶ τῶν νόμοις ἔχοντες, εἴτα νέους δρχλῶν τῶν ἀλαμδόντες, δι' ἀπειρίας καὶ ἀγνοίας ἀτεχνῶς διδασκῶν ἑτέρων καὶ παιδαγωγῶν δεομένων, ἔχοντες τῆς ἐξουσίας ἐκείνοις, ἀλλὰ ἦσαν δρχλῶντες αὐτοῖς. μέγιστος οὗ Κάτων ἐπιστῶν τοῖς παρὰ γράμμασι νεανικῶς οὐκ ὄνομα καὶ ἑμιθελικῶν ἔχων δρχλῶντος, ἀλλὰ καὶ νομῶν καὶ φρονημάτων καὶ λόγων, ὑποκρίσας (ὅσων ἦσαν) ἡξίου χροῦ τῶν γραμματέων, τὰ μὲν δὲ ἐλέγχων καχυρξυῶντας αὐτοῖς, τὰ δὲ ἀμφοτέρων ἀπειρία διδάσκων. ὡς δὲ ἦσαν ἰταμοὶ, καὶ τῶν δὲ ἄλλων ἐθώπλων ὑποβέχοντες, ἐκείνῳ δὲ ἐπολέμων, τὸ μὲν πρὸς αὐτῶν, κατὰ γνοῖς περὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ γερνέων πονηρῶν, ἀπήλασε τῶν ἑμιθελικῶν. δούτερον δὲ ἐνι βουλοῦργίας παρὰ ἑμῶν κρίσιν. ὁ Κάτωνος Λουπάπιος ὁ ἑμιθελικῶν ἀεί τῶν βουλοῦργῶν, αὐτῶν μέγιστος ὁ τῆς δρχλῶντος ἔχων ἀξίωμα, ὁ δὲ τῆς δρχλῶντος ἔχων μέγιστον, ὡς πρῶτον δρχλῶντος καὶ τῶν φρονημάτων Ρωμαίων ἀφ' ἑμῶν. ἡ δὲ καὶ τῶν Κάτωνος ἐπαμέντης καὶ σιωπῆς ἀφ' ἑμῶν βίον. ὡς οὖν ἡτῶντος τῶν δικαίους, ἐξητεῖτο φανεράς τ' ἀφ' ἑμῶν, οὐκ εἴτα τῶν ποιῶν αὐτὸν ὁ Κάτων. ἐπὶ δὲ μάλλον παρὰ ἑμιθελικῶν, Αἰσχρὸν (εἶπεν) ὁ Κάτων, σὲ τὸ ἑμιθελικῶν καὶ τῶν ἡμετέρων μετέρευσίους ὀφείλοντα δοκιμάζειν, ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ὑποκρίσας ἐκδοθήσεται. αὐτῶν τὴν φωνὴν ἀφέντος τῶν Κάτωνος, ὁ Κάτωνος παρὰ ἐβουλεύσας μὲν αὐτὸν, ὡς ἀμειψόμενος, εἶπεν δὲ ὅσων, ἀλλ' εἴτε ὑπὸ ὀργῆς, εἴτε ὑπὸ ἀγχιῶντος, ἀπήλασε σιωπῆς δρχλῶντος. καὶ μὲν ἦλθε γὰρ ὁ ἀφ' ἑμῶν. ἀλλ' ἐπεὶ μὲν ἦ φωνῶν ἀφέντος ὑποβέχωνται αἱ καθαροδοκίαι, καὶ Λόλλιος Μάρκος, εἰς σιωπῆς τῶν Κάτωνος ὑπὸ ἀδυναμίας ἀπελέλειπτο τῆς δρχλῶντος, πέμπει πρὸς τῶν ὁ Κάτωνος δεόμενος βουλοῦργῶν τῶν ἀφ' ἑμῶν. κακείνους ἐν φονείῳ χρημίζεις μὲν τὴν δρχλῶντος, ἔθετο τὴν ἀπολύουσαν. οὐ μὲν ἐχρήσατο γὰρ τῶν γραμματέων ὁ Κάτων, ὅσων τὸ μισθὸν ἀπέδωκεν, ὅσων ἔλας ἐνάειθμον τῶν Λολλίου τὴν φωνῶν ἔχων. οὕτω δὲ τῶν γραμματέων ἀπεινώσας καὶ ποιήσας ὑποκρίσας, καὶ τοῖς γραμματέων ὡς αὐτὸς ἐβουλεύετο χροῦ ἄλλω, ὁ δὲ ἄλλω χροῦ τῶν ἑμιθελικῶν ἀπέδειξε τῶν βουλοῦργῶν σερμῶντες, ὡς καὶ λέγειν καὶ φρονημάτων ἀποπέμψας ὅτι Κάτωνος ὑποκρίσας ἀξίωμα τῶν ἑμιθελικῶν ἀφέντος. πρὸς τῶν μὲν γὰρ δρχλῶντος χροῦ παλαιὰ τῶν δημοσίῳ πολλοῖς ὀφείλοντας, καὶ πολλοῖς δὲ δημοσίῳ, ἀμα τὴν πόλιν ἐπαύσει ἀδικοῦμένων καὶ ἀδικῶν. τῶν μὲν ὑπὸ τῶν καὶ ἀπαραιτήτως ἀπαίτησας,

A verum ne his quidem indulset, quantumvis notu-
 nullos amicos flecti perciperet & conqueri. Ca-
 terum nulli nundinationi defuturum demonstra-
 vit prætexitum, amicos verò in consortium veni-
 turos eorum quæ honestè & iustè possideret: atq;
 ita dona Deiotaro remisit. Vela facturos Brun-
 dusium, quum consulere amici ut Cæpionis
 reliquias alio in navigio collocaret, animam se pri-
 us quàm has respondit relicturum, atque ita sol-
 vit. Et sanè maximo fortè cum periculo, quum alij
 cursu mediocri vterentur, dicitur traiecisse. Re-
 uersus ad urbem, tempus traducebat perpetuò
B domi Athenodoro aut amicis in foro vacans. Quum
 petere quæsturam legitimè posset, non antè ac-
 cessit ad petendum quàm leges perlegisset quæ-
 storias singulaq; ex peritis inuestigasset, & summa-
 tim vim esset complexus muneris illius. Vnde si-
 mul atq; factus quæstor est, multa in ministris æra-
 rij & scribis nouavit. qui quum perpetuò acta pu-
 blica & leges tractarent, nouosque quæstores ac-
 ciperent, planè indigentes ob imperitiam & insci-
 tiam aliorum doctorum & magistrorum, non ce-
 debant illis autoritate, sed erāt ipsi quæstores: do-
 nec Cato strenuè negotium capeffens, non satis
 habuit nomen & honorem tenere tunc officij, sed
 mentè etiā, animos, & verba, scribis vti (sicut erāt)
C sicut ministris voluit, hinc scelera corū coarguēs,
 hinc peccantes ignorantia docens, qui ut fuerunt
 impudentes, alijque surrepentes assentationibus
 illi reluctabantur, principem inter eos admiffæ in
 hæreditate fraudis conuictum exegit ærario. Al-
 teri testamenti subiecti formulam intendit: cuius
 defensionem Luctatius Catulus censor obtulit se,
 magnæ vir ob illum magistratum autoritatis, sed
 ob virtutem maximæ, quòd omnibus ciuibus iu-
 stitia & vitæ integritate præcelleret. Erat hic Ca-
 tonis quoque vitæ eius nomine laudator & fami-
 liaris. Cui, quum eripere iure non valeret, preci-
 bus suis condonari reum postulanti, non concessit
 Cato. Quum ille magis magisque contenderet,
 Turpe, inquit, tibi Catule est censori, qui vitas
 nostras probare debes, à ministris nostris de gra-
 du dimoueri. Hac à Catone missa voce Catulus
 intuitu suo responsurum se præferebat aliquid,
 nihil respondit tamen: sed, siue ira siue pudore,
 tacitus atque deprehensus abscessit. At ille non est
 damnatus tamen: verum quum vna sententia su-
 perarent liberatorias damnatoriar, neque ex
 collegis Catonis M. Lollius iudicio propter ad-
E uersam valetudinem interesset: ad hunc allegauit
 Catulus, orans ut reum subleuaret. qui lectica
 post iudicium aduectus, liberauit eum senten-
 tia sua. Non est vsus tamen Cato illo scriba, ne-
 que salarium ei soluit, neque profus vllam ha-
 buit Lollij sententiæ rationem. Ita depressis &
 subactis scribis, tabulis publicis ex arbitrio suo
 vsus, breui tempore ærarium curia reddidit au-
 gustius, ferebantque & sentiebant omnes con-
 sultarem amplitudinem adiunctam à Catone
 quæsturæ. Nam quum primùm nomina vete-
 ra multa ærarij comperisset, & ærarium multo-
F rum æs alienum habere, effecit simul ut nec à
 quoquam res publica fraudaretur, nec illa fraudaret
 quenquam: ab his rigide & acerbè exigendo,

illis citò & promptè soluendo: vt reuereretur eum A
 populus, quum cerneret illos qui existimabant se
 decocturos, dependere, & his qui nihil expecta-
 bant satisfieri. Deinde quum tabulas publicas nõ
 ritè referrent, & falsa senatusconsulta solerent su-
 periores gratia & precibus recipere, nihil eum si-
 mile fecellit: sed de vno senatus decreto, an ratum
 esset, quum hæsitaret, multis adstipulantibus non
 habuit fidem, neque retulit id ad ærarium prius
 quàm præsentès consules iurassent. Quum multi
 essent quibus dictator Sylla, quòd comprehensos
 ciues ex secunda proscriptione sua interfecissent,
 in capita duodecies millenos denarios largitus B
 fuerat, hos cuncti vt nefarios ac detestabiles ode-
 rant, vlticisci tamen audebat nemo. at Cato singu-
 los accersiuu qui pecuniam publicam iniuste te-
 nebant, eamque exegit, acerbè & cum ratione eis
 facti atrocitatem & fœditatem improperans. Ad
 hunc modum ab eo accepti mox affines erant cæ-
 dis, & quodammodo præiudicio iugulati abripie-
 bantur ad iudices, pœnasque pendebant, omni-
 bus exultantibus, existimantibusq; ea re illam de-
 leri tyrannidem, Syllamque ipsum se supplicium
 videre persoluentem. Plebem etiam assidua sua at-
 que indefatigata diligentia cepit. quippe nemo ex
 collegio ad ærariũ ventitabat prior, neq; posterior
 abscedebat. Nullam concionem vel senatum præ-
 termisit, metuens & obseruans eos qui leuiter &
 ambitiosè debitorum & vectigalium remissiones
 & condonationes quibusuis decernebant. Quum
 iam ab sycophantis ærarium repurgasset, nullum-
 que ijs reliquisset ad id accessum, atque ære re-
 pleuisset: docuit posse rempublicam citra vllius
 iniuriam esse locupletem. Initiò fuit quibusdam
 collegis grauis & odiosus: sed postmodum ab ijs-
 dem dilectus, quòd offensiones, quas incurrebant
 eo quòd pecuniam publicam non largiebantur neque
 perperam iudicabant, ipse subiret pro omnibus,
 permitteretque ijs apud illos qui orabant ipsos &
 instabant, excusationem adferre, effici non posse
 inuito Catone. Nouissimo quæsturæ die domum à
 cunctis propè ciuibus deductus, audiuit Marcellum
 multos familiares & potentes in ærario supplices
 circumstifere, contendereque vt largitionem pecu-
 niæ quandam in tabulas referret vt debitam. Erat
 Catonis Marcellus à pueritia amicus, & laudatissimè
 cum eo quæsturam administrabat: verum solus quum
 esset, flecebatur rubore à precantibus, & procli-
 uis ad omnem erat beneficentiam. Igitur Cato
 confestim conuertit se eò, Marcellumque offenden-
 dens perscripsisse expugnatum illam largitionem,
 tabulis postulatis hanc muto assistente illo induxit,
 eamque rem exequutus deduxit illum ex ærario
 domum. qui neque tunc neque postea cum eo hac de
 re exposulauit, sed familiaritatem eius & amicitiam
 coluit perpetuò. At enim nec postquam quæstura
 abiit, à statione deceffit ærarij, sed serui eius
 quotidie agebant ibi acta describentes. Ipse codices,
 quibus rationes procurationis publicæ pecuniæ
 descriptæ ab Syllæ temporibus vsque ad quæstura
 suam erant, comparatos quinque talentis semper in
 manibus terebat. Curiam ingrediebatur primus,
 postremus digrediebatur. Quum frequenter cæteri
 coirent segniter, sedens legebat submissè præten-
 sa libro toga. Nunquam quum senatus haberetur

Α τοῖς δὲ τὰ χάρις ἀποδοῦναι καὶ παρρησίας ὥστε τὸ δῆμον
 ἀνδραγαθῶν, τὴν μὲν οἰομένην ἀπισημῶν, ἐκλίνας ὁρᾶν-
 ται, τοῖς δὲ ἄλλοις παρρησίας ἀπολαμβάνουσιν. ἔπειτα
 χάριματῶν τῶν πολλῶν οὐ παρρησίας ἀπαφαιρῶν, καὶ
 δόγματα ψαδῆ παρρησίας δέχεται χάρις καὶ δεισιφῶν παρρη-
 τερνεῖωτότων, ὅσῳν αὐτὸν ἔλατῃ γυμνασίου τοιοῦτον. ἀλλ'
 ἕως ἑνὸς ποτε δόγματος ἐκδιδάσκει, εἰ κέρειον γένοιε, πολ-
 λαὶ μὲν παρρησίας ἐκ βίβησεν, ὅσῳν κατέπαξε παρρη-
 τερνεῖω τὴν ἑαυτοῦ ἐπιπέσει παρρησίας γυμνασίου. ὄντων δὲ
 πολλῶν οἷς Σύλλας ἐκείνος ἀποκτεῖναι αἰδράς, ἐκ
 παρρησίας ἐτέρας ἔδωκεν αἰὰ μυρίας διαχίλιας δρα-
 χμας, ἀπάρτες μὲν αὐτοῖς ὡς ἀναγῆς καὶ μαρτυρίας ἐμί-
 σῳ, ἀμύνασθαι δὲ ὅσοις ἐτόλμα. Κάτων δὲ, παρρησίας
 λούμνος ἔκασον ἐχρῆται δημόσιον δόγματι ἀδικίας, ὅσοις
 παρρησίας αἰμα θυμῶ καὶ λόγῳ, ὅ τῆς παρρησίας αἰόσιον καὶ
 παρρησίας ἐξοφῆσθαι. οἱ δὲ τοῦτο παρρησίας, ὅσοις ἦσαν ἐ-
 νοχοί φῶν, καὶ ἕως ἑνὸς παρρησίας ἀπῆλθεν παρρησίας
 τοῖς δικασταῖς, καὶ δίκας ἔπεινον, ἡδονῶν παρρησίας, καὶ νομι-
 ζόντων σκελετῶν παρρησίας τῶν τότε τυραννίδας, καὶ Σύλλας
 αὐτὸν ἐφορᾶν καὶ παρρησίας. ἦρξ δὲ τὴν πολλοῖς καὶ ὅσοις
 C λέγῃς αὐτῶ τῆς ἐπιπέσει καὶ ἀπῆλθεν. οὔτε γὰρ παρρησίας
 ἡς ἀπέσει τῶν σωμαρῶν εἰς τὸ ἑαυτοῦ Κάτωνος, οὔτε
 ἕτερος ἀπῆλθεν. ἐκκλήσιον δὲ καὶ βουλήν ὅσοις παρρησίας
 ῥῆκεν, δεισιφῶν καὶ παρρησίας, τὴν ἐπίσημῳ καὶ παρρησίας
 χάρις ὀφλημάτων καὶ τελῶν ἀπέσει ἢ δόσεις οἷς ἔτυχεν
 ἐπιπέσει γυμνασίου. ἐπιπέσει μὲν δὲ τῶν ἑαυτοῦ ἀπαρῶν τε
 καὶ παρρησίας Συκφαντῶν, πλήρες δὲ παρρησίας, ἐδί-
 दाσκεν ὅτι τῇ πόλει πλουτεῖν ἔξει μὴ ἀδικύσει. κατ'
 δόξας δὲ τῶν σωμαρῶν εἰς οἷς ἐπαρῆς καὶ χαλεπὸς
 φακῆς, ἕτερος ἠγαπᾶτο, τῶν ἐκ τῆς μὴ παρρησίας ἑαυτοῦ
 D μόσια, μὴ δὲ κρίνειν κακῶς, ἀπερῆσαι ἑαυτὸν
 αἰὰ παρρησίας, καὶ παρρησίας ἀπολαμβάνει παρρησίας τὴν δεο-
 μῶν καὶ βιασῶν ἐκείνοις, ὡς ἀμύνασθαι ἔστιν ἀκρυ-
 λῶς Κάτωνος. τῶν δὲ ἡμερῶν τῇ τελῶν παρρησίας ἕως
 παρρησίας πολιτῶν παρρησίας εἰς οἶκον, ἠέουσαι ὅτι Μαρ-
 κέλλῳ πολλοὶ σκελετῶν καὶ διωατοῖ παρρησίας ἐκ τῶν
 ἑαυτοῦ καὶ παρρησίας, ἐκβιάζονται χάρις ἡνὰ δόσον
 παρρησίας ὀφειλομένη. (ἡ δὲ ὁ Μαρκέλλος ἐκ παρρησίας
 φίλος τῶν Κάτωνι, καὶ σκελετῶν βέλτερος παρρησίας,
 αὐτὸς δὲ κατ' αὐτὸν ἀγῶμος ἕως αἰδοῖς τοῖς δεομῶν,
 καὶ κατῶν παρρησίας παρρησίας χάρις. ὅσοις οἷς ὁ Κάτων ἐπι-
 E σπέσει, καὶ τὸ Μαρκέλλον ὄντων ἐκβιάσῳ μὲν χάρις
 τῶν δόσον, ἦτῳ τῶν δέλπει, καὶ ἀπῆλθεν, αὐτὸ παρρησίας
 τῶν σκελετῶν. καὶ τῶν παρρησίας, κατῆλατῳ αὐτὸν ἐκ τῶν ἑαυ-
 τοῦ, καὶ κατῆσει εἰς οἶκον, οὔτε ποτε μεμψάμενον, οὔτε
 ἕτερος, ἀλλ' ἐμμεῖναι τῇ σκελετῶν καὶ φιλία, μέγῳ
 παρρησίας. οὐ μὲν ὅσοις ἀπαλλαγῆς τῆς ἑαυτοῦ, ἀφῆκε
 τῆς παρρησίας ἑρμῶν τῶν ἑαυτοῦ, ἀλλ' οἰκέται μὲν αὐτῶ κατ'
 ἡμέρας ἀπολαμβάνουσιν τῶν δεισιφῶν παρρησίας, αὐτὸς δὲ βί-
 βλια λόγῳ παρρησίας δημοσίων οἰκονομῶν ἀπὸ τῶν Σύλλ-
 F λα παρρησίας εἰς τῶν ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ. ἀνησῶ μὲν πέντε τῶν ἑαυ-
 τῶν, αἰὰ δὲ χάρις εἶχεν. εἰς δὲ σύγκλητον εἰσῆς τε παρρησίας
 τελῶν ἀπῆλθεν ἀπῆλθεν πολλοῖς δὲ τῶν δεισιφῶν σκελετῶν
 μὲν, κατῆ μὲν ἀνεγίνωσκεν ἡσυχῆ, δεισιφῶν τῶν βιβλία
 παρρησίας ἀπεδῆμῳ δὲ ὅσοις ποτε βουλῆς γυμνασίου.

ἐπεὶ ὅτι ὑπεροὶ οἱ περὶ Πομπηίου, ὄραντες αὐτὸν ἐν οἷς ἑσπύ-
 दाζον ἀδίκως, ἀματάπειστον καὶ δεσποτικόν αἰεὶ, διημαχα-
 ναίτο φιλικῶς ὑποσημασίαις, ἢ διαίταις, ἢ παραματεί-
 αῖς, ἕξω περὶ ἀποδῆσι σωεῖς οἷω ἄλλο τίω ἔπιβουλιῶ, ἀπεί-
 πε πᾶσι καὶ παρὰ ζάτο, βουλῆς ἀγορεύου μηδὲν ἄλλο
 παρατήρη. οὔτε γὰρ δόξης χάριν, οὔτε πλεονεξίας, οὔτε αὐ-
 τοματίας, καὶ κατὰ τύχην, ὡς περὶ ἕτεροι ἴνεις, ἐμπροσθὶν
 εἰς τὸ παρατήρη καὶ τῆς πόλεως, ἀλλ' ὡς ἰδίον ἔργον αἰσθρὸς
 ἀγαθοῦ, τίω πολιτείας ἐλόμβρος, μέλλον ἄπο δεῖν παρα-
 ἔχουσαι τοῖς χρινοῖς, ἢ τῶν κηλίων τίω μέλιτην ὅς γε καὶ τῶ
 τῶν ἐπαρχικῶν παραματείαι, καὶ δόγματα, καὶ κρίσεις, καὶ
 παραματείαι καὶ μερίστας, ἔργον πεποιήτο ἄλλο τῶν ἑκατα-
 χότη ξένων καὶ φίλων πέμπουσαι πρὸς αὐτοὺς. οἷσας δὲ
 ποτε Κλωδίω τῶν δημοκράτων κινουῶντι καὶ παρατήρησι με-
 γάλων δόξας νεωτερισθῆναι καὶ ἀπερὶ δόξῃ πρὸς τὸν δή-
 μον ἱερείς καὶ ἱερείας· (οἷ οἷς καὶ Φαβία Τερεντία, ἀδελ-
 φὴ τῆς Κικέρωνος γυναικὸς ἐκινδυνώσεν) τῶ μὲν Κλώ-
 διον αἰσθρὴν περὶ δόξων, ἡ ἀγνοεῖν ἵππερὶ τῆς πό-
 λεως τῶν Κικέρωνος ἀπαισθησῶν, τῆ πόλιν δεῖν ἔχει ἔφη
 χάριν αὐτοῖς, ὡς ἐκείνης ἐνεκα πρῶτα ποιῶντι καὶ πολιθυόμε-
 νος. ἐκ τούτου μεγάλη δόξα περὶ αὐτὸν ἔω ὡς ῥήτορα μὲν,
 δίκη ἡνὶ μὲν τυεῖας μίας φερεμένης, εἰπεῖν πρὸς τὴν δικα-
 σῆσ, ὡς ἐνὶ μὲν τυεῖαι πρὸς ἐξέχου, ὡς δὲ Κάτωνι, καλῶς
 ἔχει. πολλοὺς ὅτι ἡδὴ περὶ τῶν ἀπίστον καὶ πρὸς ἀδίκων, ὡς περὶ
 ἐν παρρησίᾳ ἡνὶ λέγειν, ὅτι τῶ μὲν ὡς δὲ Κάτωνος λέγειν
 ὅς πιθανὸν ὅστιν. μορφοῦ ὅτι ἀνδραγαθῶ καὶ πολυτελεῖς,
 λόγῳ ἐν συγκλήτῳ ἀφαιρέτου πρὸς ἀπείθειαν καὶ ἄ-
 φρονησῶν, ἐπιδρασῆσ Αἰμῶνος, ὡ ἀφροπέ (εἰπεῖν) ἵς
 ἀνέξεταί σου, δειπνουῶντος μὲν ὡς Κρασίτου, οἷσθρομῶντος
 ὅτι ὡς Λαχρύλλου, δημηγορουῶντος ὅτι ἡμῶν ὡς Κάτωνος; καὶ
 τῶν ἀπείτων ὅτι τὴν φάουλαι καὶ ἀκράσει, τοῖς λόγοις ὅτι σπ-
 μνοῖς καὶ αὐσθροῖς χλασῶντες ἐκάλειω Κάτωνας. πολ-
 λαὶν ὅτι αὐτοῖς ἐπὶ δημοκράται καλοῦντων, ὅτι ἄπο καλῶς ἔ-
 χου, μεγάλης ἐξουσίας καὶ δόξης, ὡς περὶ ἰσχυροῦ Φαρμάκου,
 διύαμιν ἐν παραματείαι ὅτι ἀπαισθησῶν ἕξαναλώσασ. καὶ
 ἀμα γοῆς οἷσθης τῶν δημοσίων, πρὸς ἀφαιρέτων βιβλία καὶ
 φιλοσόφοις, ἐβῶδιζεν εἰς Λαχρύλαι ἀγροῖς αὐτοῖσι κειθη-
 μένος ἔχουσας ὅτι ἀπείθειαν ἀφαιρέτων. εἶτα καθ' ἑδὸν
 πολλοῖς ὑποστυγῶν καὶ οἷσθου καὶ ἀκράσει τοῖς ἀπεί-
 τήσας, καὶ πυρομῶν Νέπωτα Μέτελλον εἰς Ρώμην ἐπα-
 νέρχουσαι δημοκράται μετένειαι παρὰ ἀπείθειαν, ἐπέστη σιω-
 πῆ, καὶ ἀφαιρέτων μικρὸν, ἐκέλευσεν ἀπείθειαν ὅτι ὅσοι τοῖς
 ἑαυτῶν. τῶν ὅτι φίλων ἀπείθειαν, Οὐκ ἴτε (εἰπεῖν) ὅτι
 καθ' αὐτοῖς ἵππερὶ ἐμπροσθῆσ φοβερός ὅτι Μέτελλος; καὶ
 νῶν ἐκ τῆς Πομπηίου γνώμης ἀφαιρέτων, εἰς τίω πολι-
 τεῖαι ἐμπροσθῆσ δικίω σκηνοῦ, πρῶτα παραματείαι κα-
 ρατήτων. ἔκειν γοῆς ὡς δὲ ἀπείθειαν καμῶν, ἀλλὰ δεῖ κα-
 τῆσαι τῶ ἀπείθειαν, ἢ καλῶς ἀπείθειαν ἵππερὶ τῆς ἐλπίσειας
 ἀπείθειαν. ὅμοιος ὅτι τῶν φίλων παρὰ ἀπείθειαν, ἀφίκε-
 το πρὸς τῶ ἀπείθειαν, καὶ διέτελει οὐ πολὺν χρόνον, εἰ-
 τα ἐπὶ ἀπείθειαν εἰς πόλιν. ἐπείθερος ὅτι ἐλπίτων, ἀπείθειαν εἰς ἀ-
 γροῖν κατέβαινε, δημοκράται μετένειαι ὡς ἀπείθειαν πρὸς
 τῶ Μέτελλον. ὅτι γὰρ ἰσχυροῦ ἢ ἀρχὴ πρὸς τῶ καλοῦν ἔχου
 μάλλον ἢ πρὸς τῶ ἀπείθειαν καὶ πρῶτος οἷσθου παρ' ἑνα
 ἀπείθειαν, τῶ μὲν ἀπείθειαν ἵππερὶ τῶ καλῶν τῶν φίλων ἢ σαι.

A Quum postea videret eum Pompeius in studijs
 iniquis suis rigidum semper & inflexibilem ad-
 uersarium, moliebatur eum amicorum quorun-
 dam defensionibus vel arbitrijs vel negotijs ex-
 tra curiam distrahere. qui citò animaduersis in-
 fidijs, præcidit semel omnibus, quum senatus age-
 retur, vlli se alteri rei dare. Quum enim neque
 gloriæ causa vel avaritiæ, neque casu & fortui-
 tò, vt alij nonnulli, esset ad rempublicam capes-
 sendam delatus, sed tam actionem vt munus boni
 viri proprium elegisset: acriorem reipublicæ cu-
 ram sibi quam api fauo ducebat intendendam.
 B Nempe etiam provincialia negotia, decreta, iudi-
 cia, & acta potissima curauit per amicos, quos pas-
 sim habebat, ad se transmitti. Quum aliquando
 Clodio tribuno plebis obuiam issset mouenti &
 molienti magnarum initia nouationum, sacerdo-
 tesque & virgines Vestales ad populum calumni-
 anti: (inter quas Fabia Terentia, Ciceronis vxoris
 soror, in periculum fuit vocata) Clodium inuol-
 uit infamia, atque cedere vrbe coegit. Cui quum
 ageret Cicero gratias, Reipublicæ inquit, agenda
 est: quòd eius causa omnia ageret & faceret. Hinc
 ingens adeptus est nomen. Vnde orator quidam,
 C quum proferretur in iudicio vnum testimonium,
 ad iudices ait, Vni testi, ne Catoni quidem, stan-
 dum esse. Et vulgus iam de incredilibus & ab-
 ssonis velut proverbio quodam dicebat hoc, Ne si
 Cato quidem autor sit, esse probabile. Quum ho-
 mo quidam perditus & sumptuosus orationem in
 senatu de frugalitate & continentia haberet, ex-
 urgens Amneus, Quis, inquit, te bone vir ferat
 cœnantem vt Crassus, ædificantem vt Lucullus,
 concionantem nobis vt Cato? Iam alios quoque
 tûrpes & nullius frugi, oratione autem seueros &
 austeros, per risum Catones appellabant. Quum
 incitaretur à multis ad ambiendum tribunatum
 plebis, alienum existimauit magnæ potestatis &
 magistratus sicut validi vim medicamento in re-
 bus exhaurire non necessarijs. Quòd autē eadem
 tempestate vacatio esset negotiorum publico-
 rum, deportans secū libros & philosophos, ad præ-
 dia sua profectus est in Lucaniâ, vbi villas non in-
 amœnas habebat. Hinc multis in itinere iumētis,
 impedimentis, & ministris occurrens, audito Me-
 tellum Nepotem Romam ad petendū tribunatū
 plebis contendere, restitit cogitabundus, ac mox
 conuertere suis retrò iter præcepit. Stupentibus
 amicis, Nescitis, inquit, ob stoliditatem Metel-
 lum sua sponte formidabilem esse, & nunc adef-
 se ex Pompeij sententia atque instar fulminis in
 rempublicam casurum, omniaque perturbatu-
 rum? non est igitur in præsentia nec feriandi nec
 rustificandi locus: verum reprimendus iste est mi-
 hi, aut pro libertate pugnantī honestè caden-
 dum. Monitu amicorum tamen profectus ad
 prædia sua est, & quum non diu esset ibi com-
 moratus, regressus est ad vrbem. Vesperī ingres-
 sus ilicò summo mane in forum ad petendum
 tribunatum descendit, velut aduersarius futu-
 rus Metello. Habet enim magistratus ille vim
 F in intercedendo potius quàm in agendo: &
 vbi reliqui vno dempto quid decreuerunt o-
 mnes, is obrinet qui aduersatur & intercedit.
 Primum pauci amici Catonem deduxerunt:

φαιε ραίς

vi verò consilium eius palàm factum est , breui
 frequentes boni viri & familiares eius concurre-
 runt, acueruntque eum & incitauerunt, quasi non
 accipientem beneficium, sed summum patriæ &
 optimatibus dantem: quòd quum sæpè tribuno
 esse ei licuisset citra negotium, nolisset, nunc au-
 tem pro libertate & republica non sine discrimi-
 ne descenderet decertaturus. Fama est Catonem,
 quum multi illius studio & fauore ad eum ruerent,
 agrè ob frequentiam potuisse in forum euadere.
 Tribunus creatus cum alijs & cum Metello, vbi
 aduertit comitia consularia venalia esse, populum
 castigauit, ac finita oratione iurauit, qui dedisset
 nummos, qui ille cunque foret, eius se nomen de-
 laturum, vno ob propinquitatem excepto Silano,
 qui sororem eius Seruiliam habebat in matrimo-
 nio: quapropter hunc prætermisit. At L. Murenâ,
 quòd per largitionem obtinisset vt consul fieret
 cum Silano, accusauit. Quum autè lege quadam
 reus apponere accusatori posset custodem, ne-
 quid clam compararet & instrueret ad accusatio-
 nem: qui adiunctus à Murena affectator & obser-
 uator fuerat, vbi nihil insidiosè, nihil improbè
 struentem, sed candidè & benignè viam ingredi-
 entem, eum accusandi apertam & veram conspe-
 xit: vsque eò spiritus eius & grauitatem est admira-
 tus, vt in foro adiret Catonem, domumque eius
 ventitaret: & quum rogasset ecquid eo die actus
 de accusatione esset: si negaret, habita ei fide
 abscederet. Quum accusatio institueretur, Cice-
 ro, tunc consul & Murenæ defensor, multum ex
 Catonis persona Stoicos philosophos & præcepta
 hæc paradoxa, quæ appellant, irridens atque illu-
 dens risum mouit iudicibus. Ac Catonè arriden-
 tem aiunt adstantes dixisse, Dij boni quàm ri-
 diculum consulem habemus? Absolutus Murena
 non vt improbus & stolidus homo egit cum Ca-
 tone. quippe consilio eius consul grauissimis in re-
 bus vsus, perpetuoque eum veneratus est, & con-
 filia eius in administrando magistratu sequutus.
 In causa ipse erat Cato vsque ad rostra & subsellia
 durus atque terribilis pro iustitia: inde beneuo-
 lum se & humanum præbebat omnibus. Prius
 quàm iniret tribunatū consule Cicerone, cū alijs
 multis illius magistratum contentionibus crexit,
 tum actionibus aduersus Catilinam maximis &
 pulcherrimis imposuit fastigium. Namq; ipse qui-
 dem Catilina, qui funestam & perniciosam muta-
 tionem imperio Romano moliebatur, miscebatq;
 vnà seditiones & bella, à Cicerone detectus vrbe
 profugerat: Lentulus verò & Cethegus, & cum
 ijs frequentes alij, coniuratione inita, Catilinæ
 que timiditate ac nimis anxia cura cæptorum in-
 crepita, ipsi totam vrbe inflammare, imperium
 que nationum rebellionibus externisque bellis
 statuerant euertere. Horum nudatis consilijs,
 vt in vita Ciceronis exposuimus, quum senten-
 tias Cicero rogaret, qui primus dixit Silanus,
 animaduertendum in coniuratos vltimo suppli-
 cio censuit. cui deinceps alij vsque ad Cæsa-
 rem sunt assensu. Cæsar surgens, vtpote disertus at-
 que omnem in republica conuersionem motum
 que quasi suorum materiam consiliorum ampli-
 ficare potius quàm restingui permittere cupiens,

A Φανερός ἢ τῆς γνώμης αὐτῆς ἡρωϊκῆς, ὀλίγου χρόνου πύ-
 ρτες οἱ χεῖροί τε γνῶσιμοι σωέροντες τε παρεκάλουσι καὶ πα-
 ρεθάρρουν αὐτὸν, ὡς οὐ λαμβάνοντα χρεῖν, ἀλλὰ τιμὴν μέ-
 γιστην δίδοντα τῆ πατρίδι καὶ τοῖς ὀπίσθεσιν τοῖς τῆς πολιτείας,
 ὅτι πολλάκις ἀποραγμόνως δέξαι παρὲν, οὐ θέλησας, νῦν
 ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ πολιτείας ἀγωνιούμενος οὐκ ἀ-
 κινδύως κείσῃ. λέγεται ὅτι, πολλῶν ὑπὸ σπουδῆς καὶ φι-
 λοφροσύνης ὠθυμῶν παρὰ αὐτὸν, ἐκινδύωσεν ἡρώϊμος,
 μόλις δέχεται ἀπὸ πλήθος εἰς τιμὴν ἀρετῆν. ἀποδειχθεὶς
 ὅτι δὴ μὲν οὖν σὺν ἑτέροις, καὶ τῷ Μετέλλῳ τὰς ὑποαχίνας
 B δὲ χαρῆσι δὲ ὠνοῖς οὐσας, ἐπετίμησεν τῷ δήμῳ καὶ κα-
 τὰ παύσῃ τὸ λῶν, ἐπώμωσε τῷ δόντος δὲ γέροντος, ὡς πρὸς αὐτῶν
 κατηγορήσῃν· εἰς Σιλανὸν ὑπὸ δὲ ἐλεόμηνος δι' οἰκειότητι.
 Σεβιλίαν γὰρ ἀδελφίῳ Κάτωνος ὁ Σιλανὸς εἶχεν. δὲ τῷ
 Ἰωνίῳ παρῆκεν, Λάκκιον δὲ Μερύϊα εἰδὼκεν, ἀργυρεῖα δὲ
 παρὰ αὐτὸν δέχοντα μὲν τῷ Σιλανῷ ἡμέρας. νόμῳ δὲ
 Ἰωνί, τῷ φλόγοντος, αἰεὶ φύλακα ἔχει κατηγορεῖ δίδοντος, ὡς τε
 μὴ λαθεῖν ἀσφάλει καὶ τῷ ἀσφάλει παρὰ αὐτὸν κατη-
 γρησίας, ὅτι Κάτωνι δότες ὑπὸ τῷ Μουρίῳ, τῷ ἀσφάλει
 C ἔχοντα, μηδὲ ἀδικῶς, ἀλλὰ ἡνωμένως καὶ φιλανδρόφως ἀ-
 πλῆν ἵνα τῆς κατηγορίας καὶ δικῆν ὁδὸν πορῶμεν, οὐ-
 πὼς ἐθαύμαζε τὸ φρόνημα καὶ τὸ ἦθος, ὡς τε κατ' ἀρετὴν
 παρῶν καὶ φοιτῶν ὅτι θύρας, πειθάνεσθαι ἔχει Κάτωνος
 εἰ μέλλει ἡ σήμερον παραματεύσει τῷ πρὸς τιμὴν κατη-
 γρησίας· εἰ δὲ μὴ φαίη, παρῶν ἀπὸ τῆς δίκης λεγομένης,
 ὁ Κικέρων, ὑπαὶς ὡν τότε, καὶ ὁ Μερύϊα σιωδῶν, πολ-
 λά ἀπὸ τῷ Κάτωνι τοῖς Στωϊκοῖς φιλοσόφοις, καὶ τῷ αὐτῷ δὲ
 τῷ ἀσφάλει καλοῦμενα δόγματα χλευάζων καὶ τῷ ἀ-
 σφάλει γέλωτα παρῶν τοῖς δικασταῖς. τὸ αὖτε Κάτωνι φα-
 D σὶ ἀμαρτυροῦσάντα παρὰ τοῖς παρῶν εἰπεῖν, ὦ ἄνδρες,
 ὡς ἡγοῖο ὑπαὶν ἔχοντα. ἀποφυγῶν δὲ ὁ Μερύϊας, οὐκ ἔπειθε
 πάρος ὅσδε ἀφρονος ἔπαθεν δι' ἀφροσύνης παρὰ τῷ Κάτωνι.
 καὶ γὰρ ὑποατεύων ἐχρῆτο συμβούλῳ πρὸς τῷ μεγίστων, καὶ
 ἄλλα ἡμῶν καὶ παρῶν ὅτι τῷ βήματος διετέλεσεν. αἴτιος ὅ-
 τινι ὁ Κάτων αὐτὸς, ἀρετῆς τῷ βήματος καὶ τῷ σινοδρίου χα-
 λεπὸς ὡν καὶ φοβερός ὑπὲρ τῷ δικῶν, εἴτα πᾶσιν ὀνοικῶς
 καὶ φιλανδρόφως παρὰ φερόμενος. παρὲν ὅτι εἰς τιμὴν δὴ μὲν
 χίλι κατὰ σάββατα, Κικέρωνος ὑποατεύοντος, διῆσιν τε πολ-
 λὰ ἀρετῶν τιμὴν δέχων ὠρθωσεν αὐτῶν, ὅτι τῷ πρὸς Καπλίνας
 E παρῶν μεγίστης καὶ καλλίστης ἡρωϊκῆς τέλος ἐπέτη-
 κει. αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Καπλίνας, ὀλέθριόν τε καὶ πικρὴν με-
 ταβολὴν ἐπάγων τοῖς Ῥωμαίων παρῶν, καὶ σάσις ὁμοῦ
 καὶ πολέμοις παρῶν ἐξελεγχθεὶς ὑπὸ τῷ Κικέρωνος,
 δέεπεσε τῆς πόλεως. Λέντιος ὅτι καὶ Κέθης, καὶ μετ' αὐ-
 τῷ ἑτέροι σινοδοῖ, δὲ ἀμύροι τιμὴν σιωμοσίαν, καὶ ὁ Καπ-
 λίνας δὲ λῆν καὶ μικρολογίαν τῷ ὀλιμημῶν ὀπίσθεσιν ὡ-
 πτες, ἀλλὰ διανοοῦντο τιμὴν πόλιν δέδωκεν αἰμαρῆν πύρ, καὶ
 τιμὴν ἡγεμονίαν, ἐδῶν ἀποσάσις καὶ πολέμοις ἀλλοφύ-
 λοις, αἰσθῆσθαι. Φανερός ὅτι τῷ ἀσφάλει αὐτῷ ἡρω-
 μῆς, ὡς εἰ τοῖς πρὸς Κικέρωνος γέγραπται, ἐν βουλήν γὰρ καὶ τῷ Κικέρωνος,
 F μὲν παρῶν, ὁ μὲν παρῶν εἰπὼν Σιλανὸς, ἀπεφίνατο
 δοκεῖν αὐτῷ, ἄεθρα παρῶν χεῖρῶν τὸς ἀνδρας. οἱ δὲ μετ'
 αὐτὸν ἐφῆσθαι ἡκούσθησαν, ἀρετῆς Καίθρος. Καίθρος ὅτι ἀνασῆς, (ἀρετῆς καὶ δεινὸς εἰπεῖν, καὶ πᾶσιν ἐν τῇ πόλῃ
 μεταβολῶν καὶ κινήσιν, ὡς πρὸς ὕλιν ὡν αὐτὸς διανοῖτο, βουλόμηνος αὐτῶν μάλλον ἢ σεννουμῶν παρῶν)

επαγωγὰ πολλὰ καὶ φιλανθρώπων ἀγαθούς, ἀποκτείναν μὲν ἀκρίτους οὐκ εἶα τὸς ἀνδρας, εἰρηθέντας ὅτι τῆρῃν ἐκέλευον. οὕτω ὅτι τῆρῃν ἀντιθέσθαι μετέστησε τῆς βουλῆς, φοβηθείσης τὸ δῆμον, ὥστε καὶ Σιλανὸν ἐξάρνον εἶ) λέγειν, ὡς οὐδὲ αὐτὸς εἴποι θάνατον, ἀλλὰ εἰρηθὸν ἔχον γὰρ ἀνδρὶ Ρωμαίῳ τὸ κακῶν ἀπύτων. ἡμιόμοις ὅτι αὐτῆς τῆς ἑστῆς, καὶ ἀπύτων ὅτι ὁ παρῶτερον ῥυέντων καὶ φιλανθρώπων ὅτι, ὁ Κάτων παρῶς τὴν γυνάμην ἀνασῆς, ἀφῶς ἴετο τὰ λόγων μετῶ ὀργῆς καὶ πάθους, τὸν τε Σιλανὸν κακίζων τῆς μετῶ βουλῆς, καὶ καταπύμνος τῶ Καίσαρος, ὡς ἡμίαι δημοτικῶ καὶ λόγῳ φιλανθρώπων τὴν πόλιν ἀναβέποντος, καὶ δεδιπτομένου τὴν βουλῆν, ἐφῶ οἷς αὐτὸν ἐδῶ δεδιέναι, καὶ ἀγαπᾶν εἰ τῶ γεροντότων ἀθῶος ἀπαλλάξαι καὶ αὐτοπῆτος, οὕτως παρῶ φαιδῶ καὶ ἰταμῶς τὸς κρινοὺς ἐξαρπάζων πολέμοις, καὶ τὴν παρῶ ὁσθῶν ἐλθούσαν ἀπολέσθαι πατρίδα, τοιαύτῳ καὶ τοσαύτῳ ὁμολογῶν μὴ ἐλεῆν, ἀλλῶ οἷς ἐδῶ μὴ ἡρέσθαι μὴ δὲ φῶναι, δακρύων καὶ ἀνακλασίου, εἰ φόνων μεγάλων καὶ κινδύων ἀπαλλάξωσι τὴν πόλιν ἀποθανόντες. τῶτον μόνον ὧν Κάτων εἶπεν ἀγαθῶσαι φασὶ τὸ λόγον, Κικέρωνος τῶ ἴσῳ ἀπο, τοῖς ἀγαθῶσαι ὅς ὅτι τῶ γεραφῶν, σημεία παρῶ δαξάτος, ὁ μικροῖς καὶ βραχέσι τύποις, πολλῶν γραμμῶν ἔχοντα διώμιν, εἶτα ἄλλον ἀλαχῶσε τῶ βουλοπῆτου ἀπορῶδῶν ἐμβολόντες. ἔπειτα γὰρ ἡσχω, οὐδὲ ἐκέκτιτο τοῖς κελουμόμοις σημεῖοις, ἀλλὰ τότε παρῶτον εἰς ἡγῶς καὶ καταστῆναι λέγουσιν. ἐκρῶτησεν δὲ οὗ ὁ Κάτων, καὶ μετέστησε τῆρῃν ἀντιθέσθαι, ὥστε θάνατον καταψήφισαο τῶ ἀνδρῶν. εἰ ὅ δὲ μὴ δὲ τῶ μικροῖς τῶ ἡθῶν σημεία παρῶ φαιδῶ, ὡς ὁ εἰκόνα ψυχῆς ἀπογεραφομόμοις, λέγεται, τότε πολλῶν ἀμυλλῶν καὶ μέγῳ ἀγῶνα παρῶ τῶ Κάτωνος τῶ Καίσαρος ἔχοντος, καὶ τῆς βουλῆς εἰς ἐκείνοις ἀνηρηθῆναι, δευτέρῳ ἢ μικρὸν ἔξωθεν εἰσχωμαθῶν τῶ Καίσαρι. τῶ ὅ Κάτωνος εἰς ἴσῳ ἀποφῶ ἀγῶνος ὁ παρῶγμα, καὶ ἀγαθῶν, εἰνῶ ἴνας τοῖς κινουμόμοις, καὶ κελῶντας ἀναγῶσῶν τῶ γεραμῶν, τῶ Καίσαρα τῶ Κάτωνι παρῶδῶν τῶ δευτέρῳ, ἐγῶς ἐστῶ. τῶ ὅ ἀναγῶσῶ. Σερβιλίας τῆς ἀδελφῆς ὅτι τῶ ἀχῶσῶν, παρῶ τῶ Καίσαρα γεραμῶν, ἐρώσης καὶ δεφθαρημῶν ἴσῳ αὐτῶ παρῶσῶν τε τῶ Καίσαρι καὶ εἶπῶν, Κρῶται μέγῳ. καὶ πάλιν οὕτως ὅτι τῶ ὅ δὲ ἀρχῆς λόγον τεραπέσθαι. φαίνεται ὅ ὅλως ἀτύχημα ἡρέσθαι τῶ Κάτωνος ἢ γυναικῶν. αὐτῆ μὲν γὰρ ὅτι Καίσαρι κακῶς ἡχουσῶν τῶ τῆς ἐπέσῶ Σερβιλίας, ἀδελφῆς ὅ Κάτωνος, ἀγῶνοῖς. Ἀδελφῶ γὰρ γαμῶσῶ παρῶδῶσῶν ἢ Ρωμαίων καὶ δῶσῶ ἀνδρῶ, καὶ τεκῶσῶ παιδίον, δῶ ἐπεσε τῶ οἴκῳ δὲ ἀχῶσῶ. ὅ ὅ ἀγῶσῶ, οὐδὲ ἡ γυνῆ τῶ Κάτωνος Ἀπῶ, τοιούτων ἐκαθάρθῶσῶ ἀμῶρημῶν, ἀλλῶ καὶ ὅ δὲ αὐτῆς δύο παιδῶ πεποιμῶν, ἀδελφῶ ἔχον ἐκδῶσῶ ἀγῶνοῖς. εἶτα ἔγῶσῶ Φιλίππου Μαρκῶ, ὅτι τῶ δῶσῶ γυναικῶ. παρῶ ὅ πλῶσῶ λόγῶ. κατῶσῶ εἰ δῶσῶ τῶ βῶ, τῶ τῶ μέγῶ παρῶβληματῶδες γέγῶνε καὶ ἀποσῶ. ἐπαρῶσῶ, τῶ τῶ ἔπῶ, ὡς ἰσῶσῶ Θεσῶ, εἰς Μοιμῶσῶ ἀνδρῶ Κάτωνος ἐπαρῶσῶ καὶ συμβῶσῶ ἀναφῶσῶ τὴν πίσῶ. ὅ πολλοῖς ἐρατῶσῶ καὶ θαυμάσῶ τῶ Κάτωνος, ἡσῶν ἐτέρῶν ἐτέσῶ μῶλλον ἐκδῶσῶ καὶ ἀγαθῶσῶ. ὧν καὶ Κῶσῶ ὀρῶσῶ, ἀμῶ ἀξῶσῶ τῶ λαμῶσῶ, καὶ τῶ ἔπῶ ὅτι τῶσῶ. ὅτι τῶσῶ οὗ τῶ Κάτωνι μὴ σῶσῶ εἶ) μὴ δὲ ἐπαρῶσῶ μόνον,

A blanda & benigna oratione pro sententia dixit nec esse indicta causa coniuratos necandos, verum in custodia tenendos: adeoque flexit sententias, metuente populum senatu, ut Silanus quoque retractaret suam, ostenderetque nec se de poena capitali, sed sensisse de carcere. id enim civi Romano ultimum esse supplicium. Hac facta inclinatione, omnibusque ad mitiorem & leniorem labentibus sententiam, Cato ei reluctans, mox flagrante oratione & vehemente prouectus, hinc Silani inconstantiam laceravit, hinc Cæsarem momordit, quod sub specie populari & placidis verbis tempus subuersum B ireret, senatumque labefactaret. vbi formidare ipse deberet & præclare putare secum agi, si istorum scelerum insons & suspicione abiret liber: qui hostes publicos adeo aperte & impudenter institueret eripere, confitereturque in extremum adductam periculum patriam talem & tantam se non miserrari, sed illos quos præstabat nec genitos nec natos fuisse deploraret mœreretque, quod urbem supplicio suo essent magna cæde & periculis liberaturi. Hanc orationem Catonis perhibent unam extante, quod consul Cicero expeditissimos scribas antequam docuisset notas quæ minutis & breuibus figuris multarum vim literarum complectebatur, inde alium alibi passim disposuisset in curia. Non dum enim vsi fuerant neque habebant exceptores actuarios, sed tunc primum rudimenta eos asserunt posuisse. Cato igitur obtinuit, atque in eius sententiam discessum est, ut fumeretur de coniuratis capitale supplicium. Quod si nec minutula nobis omittenda vestigia morum eius sunt sicut informantibus animi effigiem, fama est Catone id temporis vehementer cum Cæsare concertante & contendente, senatuque in illos intento, paruum epistoliū à foris Cæsari fuisse allatum. Quod Cato quū in suspicionem traheret & exagitareret, motos aliquos iussisse ut recitaret literas. Ibi Cæsarem propè adstanti tradidisse Catoni epistoliū. Quod quum legisset (scripserat enim soror eius Seruilia literas ad Cæsarem, quem amabat corrupta ab eo, amatorias) ad pedes id Cæsaris eū proiecisse cum hisce verbis, Cape ebrietasque demum ad institutam orationem redisse. Breui apparet fortuna Catonem vsu in mulieribus parum prospera. Hæc enim Cæsaris nomine malè audiuit. Altera Seruilia Catonis soror fœdior fuit, nam principi inter Romanos gloria nupta Lucullo, ex quo genuerat filium, ob prostratam pudicitiam fuit repudiata. Et, quod turpissimum fuit, ne vxor quidem Catonis eo crimine vacauit Attilia. verum hanc, tamen si duos ex ea tulisset liberos, exigere impudicam est compulsus. Hinc Martiam duxit Philippi filiam, quæ est proba fœmina habita. Fuit huius celebre nomen. Atque in vita Catonis quomodo in fabula hæc pars ambigua extitit & perplexa. Gesta autem in hunc modum res fuit, ut memorie prodidit Thraseas, qui Munatium Catonis amicum & contubernalem laudat autorem. Inter multos qui Catonem diligebant & suspiciebant, alij alijs perspicue magis & apertius id declarabant, in quibus Q. Hortensius erat, magna vir autoritate & probatis moribus. Hic Catonis gestiens non familiaris modò & amicus esse,

sed omnē semel necessitudine & confortio fami-
 liam & genus suum cum eo confociare, non dubi-
 tavit cum eo agere ut filiam Porciam Bibulo nu-
 ptam, cui partus duos ediderat, sibi inuicem velut
 frugiferum agrum collocaret ad ferendā stirpem.
 Nam esse hominum quidem illud opinione no-
 vum, natura pulchrum tamen & ciuile, mulierem
 in ætatis flore non vacare vel fœcunditatē extin-
 guere, neque maiore quàm necesse esset progeni-
 ta sobole onerare & obruere domum non requi-
 rentē: communicationem autem inter probatos
 viros, inuicem mulierum tum virtutem proroga-
 re & dilatare stirpibus, tum ciuitatē mutuis neces-
 situdinibus conglutinare. Quod si retinere Bibu-
 lus omnino vellet coniugem, simul atque peperis-
 set, vbi arctiore communium liberorū esset vin-
 culo cum Bibulo & Catone conglutinatus, resti-
 tuturum se eam. Quum respondisset Cato, Horten-
 sium se charum habere, probareq; necessitu-
 dinis socium, verū alienum arbitrari ipsum de
 filix nuptijs verba facere alteri collocatā: mutato
 ille sermone non dubitavit ei aperire ipsius Cato-
 nis se petere vxorem, quod iuuenis etiamnum es-
 set, & Catoni satis magna esset proles. Neque hic
 dicas illum eō progressum quod alieniorē à Mar-
 tia cognouisset Catonē. quippe ferunt prægnan-
 tem tunc fuisse. Animaduertens ergo Cato Horten-
 sij desiderium & studium, non præscidit ei, sed
 oportere respondit Philippum quoq; hoc probare
 Martix parentem. Ut igitur appellatus Philippus
 concedere id cognouit Catonem, non aliter de-
 spondit ei Martiam quàm præsentē illo & sponsa-
 lia comprobante. Hæc quanquam temporibus
 consequuta sunt, agenti tamen de mulieribus vi-
 sum est mihi anticipare. Igitur necatis coniuratis,
 & Cesare ob crimina & calumnias in senatu iacta-
 tas ad populum confugiente, multaq; ægrotantia
 & putrida ciuitatis membra conciente atque ad se
 trahente, timens Cato autor fuit senatui vt inopē
 & turbulentam multitudinem frumenti congia-
 rio deliniret. In quam rem etsi impenderetur an-
 no trecenties ii-s: hac planē benignitate & mu-
 nificentia tamen minx sunt illæ discussæ. At Me-
 tellus mox inuito tribunatu conciones seditiosas
 habuit, legemque promulgauit vt Pompeius Ma-
 gnus properē copias transportaret in Italiam, vr-
 bēque aduentu suo quasi Catilinæ causa peri-
 clitantem seruaret. Id in speciem dicebatur, reue-
 ra lex eō spectabat vt rempublicam dederat Pom-
 peio, atque ei imperium traderet. Coacto senatu
 quum Cato non more suo in Metellum inuexis-
 set acriter, sed leniter & modestē monuisset eum,
 atque ad preces denique conuertisset se, subijce-
 retque Metello ipsius familiam stetitisse semper ab
 optimatibus, multo magis intumescens & con-
 temnens eum Metellus, quasi succumbentem &
 pauentem, in impotentes minas & ferocia erupit
 dicta, se inuito senatu cœpra sua executurū. Tunc
 Cato vocis, vultus, orationis commutata specie,
 adiectoque disertē omnibus alijs Pompeium vi-
 uo se urbem armatum non ingressurum, illud se-
 natui representauit, neutri mentem consistere,
 neque vti eos sanis consilijs, ac Metelli actiones
 infaniam esse ex singulari improbitate ad re-
 rum omnium ruentē interitum & confusionem,

ἀλλ' ἀμωσ γέπως εἰς οἰκειότητα καὶ ἀμύξαι καὶ κρινωνία πρῶ-
 τα τ' οἰκον καὶ ἄλλοις, ἐπεχείρησε συμπεῖθην, ὅπως τ' ἄρ' αὐτῶν
 Πορκίδην, Βύβλω στωοικουσαν, καὶ πεπονημένω ἐκείνῳ
 δύο παιδας, αὐτῶν πάλιν, ὡς τῶν ἄλλων χόρον, ἐτεκνωσά-
 σθαι τὸν ἄρ' αὐτῶν. δόξην μὲν γὰρ ἀμύξαι ἀποποιεῖν τὸν
 φύσιν ἢ καλὸν καὶ πολιτικόν, ἐν ὧρα καὶ ἀκμῇ γυναικῶν μὴ τε
 ἀρ' αὐτῶν ὁ γέννημον ἀποσβέσασθαι μὴ τε πλείονα τ' ἰσχυρὸν ὄπι-
 λικτεσθαι, ἐνοχλῆν καὶ καταπύχων ἄρ' αὐτῶν δέομαι τ' κρινω-
 μένους ἢ τῶν ἀμύξαι ἀξίους ἀνδράσι, τίμ τε ἀρ' αὐτῶν ἄ-
 φρονον ποίην, καὶ πολύχρον ἴσιν ἄρ' αὐτῶν, καὶ τ' πόλιν αὐτῶν πρῶ-
 τα αὐτῶν ἀνακατασκευάσαι τ' οἰκειότησιν. Εἰ ἢ πρῶτως ἀρ' αὐ-
 τοῦ τ' γυναικῶν ὁ Βύβλος, ἀποδώσειν ἄρ' αὐτῶν τεκνοῦσαν, οἰ-
 κειότερος αὐτῶν τε Βύβλω καὶ Κάτωνι κρινωνία παιδων ἄρ' αὐ-
 τῶν. ἀποκρινάμενον ἢ τ' Κάτωνος, ὡς Ὀρθήσιον μὲν ἀρ' αὐ-
 τῶν καὶ δοκιμασθῆναι κρινωνὸν οἰκειότητος, ἀποποιεῖν ἢ ἡγεῖται ποιεῖσθαι
 λόγον πρῶτον γάμου ἄρ' αὐτῶν ἐτέρῳ δεδομένης, μεταβαλὼν
 ἐκείνος, ὅτι ὡκνησεν ἀποκαλυφάμενος αὐτῶν αὐτῶν γυναικῶν
 Κάτωνος, γέμει μὲν οὐσαν ἐπὶ πρῶτος ὄπικτεν, ἔχοντος ἢ τ' Κα-
 τῶνος ἀποχεῖσθαι ἀμύξαι. καὶ ὅτι ἐστὶν εἰπεῖν ὡς ταῦτα
 ἐπ' αὐτῶν, εἰδὼς οὐ πρῶτος ἄρ' αὐτῶν τῆ Μαρκία τ' Κάτωνος.
 (κρούσαν γὰρ αὐτῶν τότε τυγχάνειν λέγεισιν) ὁ δὲ αὐτῶν Κά-
 τῶν, ὅρα μὲν τῶν Ὀρθήσιου ἀποδοῦναι καὶ ἀρ' αὐτῶν, ὅτι
 αὐτῶν πρῶτον, ἀλλ' ἔφη δὲ καὶ Φιλίππῳ ταῦτα σιωπῶντα πρῶ-
 τα τῆ Μαρκίας. ὡς αὐτῶν ὁ Φίλιππος ἐντεταθείς, ἔγνω τ'
 συλῆρσιν, ὅτι ἄρ' αὐτῶν ἐπέστησε τ' Μαρκίαν, ἢ παρόντος τῶν
 Κάτωνος αὐτῶν καὶ σιωπῶντος. ταῦτα μὲν αὐτῶν εἰ καὶ χρονοῖς
 ὑστερον ἐπ' αὐτῶν, μνησθέντι μοι ὁ τῶν γυναικῶν, ἀρ' αὐτῶν
 ἔδοξε. τῶν ἢ πρῶτον τ' Λέντιον ἀναρεθῆναι, καὶ τ' Καίσαρος πε-
 εἰ ὡν εἰσηγήθη καὶ διεβλήθη πρῶτος τ' σύγκλητον, εἰς τ' δῆμον
 καταφυγόντος, καὶ τῶν πολλὰ νοσηῦντα καὶ διεφθαρμένα τῆς
 πολιτείας μέρη ἀρ' αὐτῶν καὶ συνάροντος πρῶτος αὐτῶν, ὁ
 Κάτων φοβηθείς, ἐπίσπε τῶν βουλήν ἀναλαβεῖν τ' ἀπο-
 ὄντος ἐπ' αὐτῶν ὄχλον εἰς τ' οἰκιστήριον, ἀναλάματος μὲν
 ὄντος ἐπ' αὐτῶν χιλίων καὶ ἀμύξαι καὶ πενήκοντα ἀρ' αὐ-
 τῶν. ἀρ' αὐτῶν τῆ Φιλίππου ἀρ' αὐτῶν τῆ καὶ χρε-
 ῖ τῆς ἀπὸ τῆς ἐκείνης ἀρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτῶν εἰς τῶν δη-
 μάρχου ἐμπεσῶν ὁ Μέτελλος, ἐκκλήσιος τε ἰσορροφίης
 συνηθῆναι, καὶ νόμον ἔγραψεν, Πομπήιον Μάγον ἰέναι καὶ τῶν
 καὶ τῶν δυνάμεων εἰς Ἰταλίαν, καὶ τῶν ἀρ' αὐτῶν σα-
 ζῆν τῶν πόλιν, ὡς ὑπὸ Καπλίνα κινδυνεύουσαν. ὡς ἢ
 τῶν λόγους ἀρ' αὐτῶν, ἔρην ἢ τῶν νόμου καὶ τέλος, ἐξή-
 εἰσα τῶν ἀρ' αὐτῶν Πομπήιον, καὶ τῶν ἀρ' αὐτῶν τῶν ἡ-
 γεμονία. ἄρ' αὐτῶν τῶν βουλῆς, καὶ τῶν Κάτωνος οὐχ, ὡς τῶν
 εἰσῆ, πρῶτον Μετέλλῳ σφοδρῶς ἐμπεσόντος, ἀλλ' ὄπικτῆ
 πολλὰ καὶ μέτρα παραμένσαντος, τέλος ἢ καὶ πρῶτος δει-
 σεις τῶν ἀρ' αὐτῶν, καὶ τῶν Μετέλλῳ οἰκίαν αἰεὶ ἄρ' αὐτῶν
 ἀρ' αὐτῶν ἐπαγέσαντος, ἐπὶ μᾶλλον ἐξαρθείς καὶ κατα-
 φρονησῶν ὁ Μέτελλος ὡς ἐπ' αὐτῶν αὐτῶν καὶ πρῶτος, εἰς
 ἄρ' αὐτῶν ἀπειλῶν καὶ λόγους ἀρ' αὐτῶν, ὡς βία
 πρῶτος τῆς βουλῆς ἀρ' αὐτῶν. οὕτω δὲ μετὰ τῶν
 ὁ Κάτων καὶ ἄρ' αὐτῶν καὶ φωνῶν καὶ λόγους, ἐπειπὼν ἢ πρῶτον
 ἀρ' αὐτῶν ἀρ' αὐτῶν, ὅτι ζῶντος αὐτῶν Πομπήιος οὐ παρέ-
 σαι μὲν ὄπλων εἰς τ' πόλιν, ἐκείνο τῆ βουλήν παρέσθαι, ὡς
 ὄπικτῆ μὲν κατέσθαι, ὄπικτῆ ἀρ' αὐτῶν λογισμοῖς ἀσφδῆ-

σιν· ἐστὶ ἢ μὲν Μετέλλου πολιτεία, μάρια, δὲ τῶν βουλήν κακίας φερομένη πρῶτος ὄπικτῆ καὶ σύγκλητον ἀρ' αὐτῶν.

με. ελ. η δὲ Κάτωνος ἢ ἢ παλαιὰ, ἀφ' ἧς ἐκείνους ἐπὶ ὅτι κ. κ. β. - μὲν.

ὁ δὲ Κάτωνος ἄρετή, ἀποδοτικότητα ἕως τῆς καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀγωνιστικὸς ἐπεὶ τὴν ψήφον ἕως τῆς νόμου φέρειν ὁ δὲ ἦμος ἐμελλεν, καὶ Μετέλλω μὲν ὄπλα καὶ ξένοι καὶ μονομάχοι καὶ θεράποντες ἐπὶ τῷ ἀγρῶν τεταγμένοι παρήσαν, καὶ ὁ ποδῶν μεθ' ἑαυτῶν ἐλπίδι Πομπηίου ἕως ἦρχεν τῆς δὲ ἡμῶν μέγας ὄλιγον, ἡ δὲ μεγάλη καὶ ἀπὸ Καίσαρος ῥώμη, στρατηγῶν τότε Κάτωνι ἢ, οἱ παρ' αὐτοῦ τῆς πολιτικῆς σπουδαίον, καὶ σπουδαίον μετ' ἑαυτὸν ἢ σπουδαίον ἄγοντο, πολλὴ δὲ τῶν οἰκίαι αὐτῶν κατήφα καὶ φόβος εἶχεν, ὥστε τῆς φίλων ἐπίου ἀοίτοις ἀφ' ἑαυτῶν μετ' ἀλλήλων, ἐκ δὲ ὁμοῦ ὄντας ἕως αὐτῶν λογισμοῖς, καὶ γυναικας καὶ ἀδελφὰς ποτνιαμύνας καὶ δακρυούσας, αὐτὸς δὲ ἀδελφὸς καὶ τεθάρρηκτος ἐντυχὼν παῖσι, καὶ παρηρησας, καὶ ἡμῶν καὶ δειπνῶν (ὡς παρ' εἰώθη) καὶ νυκτερούσας, ὃ δὲ ἐνὸς τῆς σωμαρχόντων Μινυκίου Θέρμου, βαθέως κατεύδων, ἐπηγέρθη, καὶ κατέβησαν εἰς ἀγρῶν, ὄλιγον μὲν αὐτῶν πεμπόντων, πολλῶν δὲ ἀποδρωτῶν, καὶ φυλάττεσθαι ἀφ' ἑαυτῶν. ὡς οὖν ὅτις αὐτὸς ὁ Κάτων κατείδε τῶν νεῶν τῆς Διοσκύρων ὄπλοισι παρ' ἑαυτοῦ, καὶ τὰς ἀναβάσεις φερούμενας ἕως μονομάχων, αὐτὸν δὲ κατὰ μὲν ἀνὰ μὲν Κάσρος τὸν Μετέλλον ἐπιστρέψας παρὲς τοὺς φίλους, ὁ δὲ ἀσπείρος (εἶπεν) ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ δὲ δῶδ, ὅς κε ἐνὸς ἀόπλου καὶ γυμνοῦ ὅσους εἶρατο λόγισεν. ἅμα δὲ ὁ δὲ ἐβάδιξε μὲν τῶν Θέρμου, καὶ διέστησαν αὐτῶν ἐκείνοι οἱ τὰς ἀναβάσεις κατέχοντες, δῆλον δὲ ὅσθεν ἀπαρήχθη, ἢ μάλιστα ὅπιασας τῆς χερσὸς ὁ Κάτων τῶν Μοιυάτιον ἀπήγαγε, καὶ βαδίζων ὁ δὲ ὡς εἶχεν, κατὰ μὲν μέσον ἐμβαλὼν ἑαυτὸν τῶν Μετέλλου καὶ τῶν Κάσρος, ὥστε ἀφ' ἑαυτοῦ τῶν κρινολογίας. καὶ ἐκείνοι μὲν διηπόρησαν, οἱ δὲ χερσίντες θεασάμενοι καὶ θαυμάσαντες ὁ παρ' ἑαυτοῦ καὶ ὁ φρόνημα καὶ ὁ θάρρος τῶν Κάτωνος, ἐχύτερον παρ' ἑαυτῶν, καὶ βοῆ διεκελεύσαντο, τὰ μὲν Κάτωνι, θάρρειν, μὲν δὲ ἢ, ἀλλήλοισι, καὶ συσπρέφασθαι, καὶ μὴ παρ' ἑαυτοῦ πῶν ἐλθεῖν, καὶ τῶν ἕως αὐτῆς ἀγωνιστικῆς, ἔνθα δὲ τῶν ἕως ἡμέρας τῶν νόμων παρ' ἑαυτοῦ μὲν, τῶν δὲ Κάτωνος ὅτι ἐάντος ἀναγιώσκον, τῶν δὲ Μετέλλου παρ' ἑαυτοῦ ἕως αὐτῶν, καὶ ἀναγιώσκοντος, ὁ μὲν Κάτων ἐξήρπασε ὁ βιβλίον ὃ δὲ Θέρμος, ἀπὸ στόματος τῶν Μετέλλου τῶν νόμων ὅτις αὐτοῦ καὶ λέγοντος, ἐπέχε τῆς χερσὸς ὄμα, καὶ πῶν φωνῶν ἀπέκλεισεν. ἀφ' ἑαυτοῦ ἅμα καὶ ὁραὶ ἀγῶνα τῶν ἀνδρῶν ὁ Μετέλλος ἀγωνιστικῶν, καὶ τῶν δὲ ἡμῶν ἢ τῶν μὲν, παρὲς δὲ συμφῶν ἕως μὲν, ἐκ ἐλθεσαν οἱ κατὰ ὄπλα μὲν, φόβου καὶ κραυγῆς ἐπιτρέχον. ἡμῶν δὲ ὅπου, καὶ πόρτων ἀφ' ἑαυτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἕως αὐτῶν μόνον τῶν Κάτωνος, καὶ βαθῶν μὲν λίθοισι καὶ ἕως αὐτῶν, οὐ παρ' ἑαυτοῦ Μοιυάτιος ὁ πῶν δίκην φωνῶν ἕως αὐτῶν καὶ κατηρησῆς, ἀλλὰ πῶν τῶν βεννον παρ' ἑαυτοῦ μὲν, καὶ βοῶν ἀναγῆν τῶν βηθῶν, καὶ τέλος αὐτὸν τῶν Κάτωνος πείθων καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἕως αὐτῶν, εἰς τῶν νεῶν τῶν Διοσκύρων ἀπήγαγε. ἡ δὲ κατείδεν ὁ Μετέλλος ἐρημίαν παρ' ἑαυτοῦ ὁ βῆμα καὶ φωνῶν δὲ ἀγρῶν τῶν ἀναπιουμῶν, πόρτων παρὲς πεισθεῖς κρατεῖν, ἐκ ἐλθεσαν ἀπείναι πάλιν τῶν ὄπλοφόρων, καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἕως αὐτῶν ἐπέχει παρ' ἑαυτοῦ ὁ δὲ τῶν νόμων. οἱ δὲ ἀναπίου μὲν ἀναλάβοντες ἑαυτοῦ ἐκ τῆς ἑρπῆς ἐπῆσαν αὐτῶν, ἐμφοσάντες μέγα θάρραλέον. ὥστε τοὺς παρ' ἑαυτοῦ τῶν Μετέλλου ἐμπεσῆν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ δέος, οἱ μὲν ὅτι πῶν πορὴν ἀπορήσαντας αὐτῶν ἐπιφῶσθαι καὶ μνηστῆρα μὲν, ἀλλὰ φωνῶν ἀπὸ τῶν βηθῶν. οὕτως δὲ σκεδαρῶντων ἐκείνων, τῶν δὲ Κάτωνος παρ' ἑαυτοῦ, καὶ τῶν μὲν ἐπαμείσαντος, τῶν δὲ ἐπιπρῶσαντος τῶν δὲ ἡμῶν.

A Catonis virtutem numinis afflatum pro iure & aequitate digladiatem. Quum populus suffragia de lege initurus esset, Metelloque armati, peregrini, gladiatores, & serui occupato foro essent praesto, ac qui mutationem Pompeij desiderio cupiebant (quae pars erat populi non exigua) adessent, in super eo accederent Caesaris opes praetoris, tunc haud modicae: principes vero civitatis ite ac Cato eam actione detestarentur, magisque socij eius in accipienda iniuria essent quam defendenda republica. teneretur autem domus eius ingenti morore & metu, ut aliquot amici eius sine cibo una pernoctaret ei timentes, mulieres vero sororesque quiritarentur & plorarent: ipse secure & fidenti animo appellavit omnes atque excitavit, coenaque & nocte ex more suo peracta ab uno collegarum suorum Minutio Thermo arcte dormiens excitatus est. In forum descendit paucis quidem eum deducantibus, sed multis occurrentibus ei, atque ut caueret sibi momentibus. Ut igitur resistens Cato eadem Castoris conspexit armatis septem, in se ipsos a gladiatoribus gradus, ipsum Metellum edito loco cum Caesare conspexit confidentem, in amicos versus, O hominem, inquit, timidum, qui adversus unum inermem & nudum tantum habuit delectum, protinusque illuc cum Thermo contendit. quibus illi, qui gradus tenebant, viam dedere: ceterum neminem admiserunt praeterea. Munatium tantum aegre manu Cato secum trahens adduxit, pergensque illic medium se inter Metellum & Caesarem ad dirimenda eorum colloquia coniecit. Quibus perplexis boni viri contemplantis stupentesque Catonis vultum, spiritus & fidentiam, admoverunt se propius, voceque Catonem ut bono animo esset cohortati sunt, atque inter se consistere coharenterque, neque proderent libertatem & eius vindicem. Ibi quum accensus legem in manibus acciperet, Cato recitare prohiberet, Metellus autem arriperet eam & legeret, extorsit ei Cato libellum. Thermus memoriter Metello legem tenenti & exponere eam aggredienti os manu obturavit vocemque inclusit, quousque pertinacissime luctari illos videns Metellus, succumbentemque populum & utilitati cedentem, armatos domo exciuit, ut cum terrore & clamore accurrerent. Dum id agitur, omnibus disturbatis solum restitanti Catonem, qui lapidibus & lignis supernè petebatur, non deseruit Murena, qui reus ab illo factus & accusatus fuerat, verum obtenta toga clamavit ommitterent iacere, atque ipsum denique Catonem movens amplectensque abduxit in Castoris. Ut solitudinem Metellus in rostris vidit, & fugam in foro adversariorum, existimans profusus voti compotem, abscedere imperavit armatis, tum modestè accedens institit legem perferre. Adversarij vero eius mox ex fuga sese colligentes adfuerunt denuò cum magno & fidenti clamore. Itaque consternata & attonita Metelli cohors, atque armis rata alicunde correptis illos incurrere, tota diffugit, omnesque rostra relinquere. Ita illis disiectis quum Cato progredieretur, F populumque hinc laudasset, hinc confirmasset,

με. ελ. η δὲ Κάτωνος ἢ ἢ παλαιὰ, ἀφ' ἧς ἐκείνους ἐπὶ ὅτι κ. κ. β. - μὲν.

plebs ad opprimendum semel Metellum obfirmavit se, ac senatus coactus pro autoritate sua edixit ut omnes Catoni suppeditas venirent & impugnant legem, ut quæ seditionem Romæ & bellum civile excitaret. At Metellus erat ipse quidem immotus adhuc & ferox, verum suos videns Catonem valdè trepidantes, inuictumque & insuperabilem arbitantes, profiliit repente in forum: atque aduocata concione cum alia multa in Catonem concionatus est inuidiosè, tum illius vociferatus est se fugere tyrannidem & cõtra Pompeium conpirationem, cuius breui fore ut ciuitatem pœniteret, quod tantum virum affecisset ignominia. Hinc repente contendit in Asiam, ut hæc ad Pompeium defertret. Fuit igitur magna in laude Cato, qui non leue excusserat à rep. tribunatus Metelli pondus, ac Pompeij quodammo- do in Metello conculcauerat potentiam. Multo magis celebratus est quod suggillare Metellum & abrogare ei magistratum molienti obstiterit senatui, in eoque aduersatus sit, & precibus placauerit eum ordinem. Nam vulgus humanitati & moderationi eius adscripsit, quod inimico non insultasset, neque ludibrio habuisset eum quem vi superauerat. Prudentibus verò rectè visus est & salubriter non laceffiuisse Pompeium. Inde reuersus Lucullus à bello, cuius apparebat finem & decus ei eripuisse Pompeium, C. Memmio populum in eo concitante criminaq; intentante, quò fuit magis Pompeij gratia quam odio adductus priuato, in periculum venit amittendi triumphii. Huic Cato cum propinquitatis causa, quæ cum Lucullo ei intercedebat per Seruiliã sororem suã, quæ erat nupta Lucullo, tum quia rem censebat iniquam, restitit Memmio, multasque calumnias & crimina subiit. Postremò quum elaboraret ille ut, tanquam regno, expelleret ipsum tribunatu, in tantum valuit ut Memmium ipsum iudicium deferere, & litem cogeret defugere. Quare peracto triumpho Lucullus multo magis Catonis amicitiam sectatus est, arcem eam existimans & propugnaculum sibi aduersus potentiam Pompeij grande. At Pompeius ingens ex prouincia regressus, splendoreque & beneuolentia recipientium se fretus, nihil verebatur se frustra à ciuibus petiturum. Itaque præmisit ad senatum postulatum ut comitia consularia producerent, quò præsens studio suo Pisonis petitionem valeret adiuuare. Labascentibus plerisque non tanti Cato dilationem faciens, verum quò Pompeij conatum & spem præcideret, reclamauit, eo- que traduxit senatum ut id negaret Pompeio. Permuoio hoc magnopere Pompeiũ, existimans- que nisi sibi Catonem coniunxisset, non parum sibi fore eum obstaculo, familiarem eius accersit Munatium, atque ex duabus Catonis fratris & sororis filiabus nubilibus maiorem sibi vxorem, filio minorem petit. Aliqui non sororis filiarum autumant illum, sed suarum nuptias ambiuisse. Quod vbi retulit Munatius Catoni eiusque coniugi & sororibus, affinitas mulieribus, in magnitudinem & dignitatem illius oculos conijci- entibus, placuit mirificè. verum Cato nihil moratus neque deliberatione habita, sed ictus statim, respondit, I Munati, i & Pompeio renuncia, ir- rerti Catonem nõ posse per fœminas: amplecti me beneuolentiam eius, ac recte agenti amicitiam

A οἱ τε πολλοὶ παρέταξαντο πρὸς τὴν ἐπιπέλασον τὴν Μέτε-
λον, ἢ τε σύγκλητος ἀδελφείσα παρὴν ἄλλων ἀρχῆν βοηθεῖν γὰρ τῶν ἀρχῶν ἰσχυρὰ ἔχει
ὁ Κάτωνι καὶ ἀφ' αὐτῆς πρὸς τὸ νόμον, ὡς γὰρ ἐπεισά-
ρηνται τῆ ῥώμῃ, καὶ πόλεμον ἐμφύλιον. ὁ δὲ Μέτελλος, αὐτὸς
μὲν ἰσχυρὸς καὶ ἀδελφείσα, ὁρᾷ δὲ τὸς πρὸς αὐτὸν ἐκπε-
πληγμένοις κριμδῆ τὴν Κάτωνα, καὶ νομίζοντας ἀμαχὸν καὶ διε-
εκείασον, ἀφ' οὗ διὸν ἐξεπῆδ' ἦσεν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ σωμαγα-
γῶν τὴν δῆμον, ἀλλὰ τε πολλὰ πρὸς τὸν Κάτωνος ἐπίφθονα δι-
ήλην, καὶ φθῶν τὴν τυραννίδα βοῶν τὴν ἐκείνου καὶ τὴν Πομ-
πήϊου συνωμοσίαν, (ἐφ' ἣ μεταμοσήσθη τὰ πόλιν, ἀπὸ μὲν
β) ζῆσαν ἀδρα (σοῦτον) ὥρμησεν δ' ἄρ' εἰς Ἀσίαν, ὡς αὐτὰ
πρὸς ἐκείνον κατηγρησῶν. ἰσχυρὸν δὲ αὐτῶν ἐστὶν τὸν Κάτω-
νος, ἄλλος οὐ μικρὸν ἀπεσθλασμένου τῆς δημοκρατίας, καὶ ἐ-
ποινίαν τὴν Πομπηίου διώσκειν ἐν Μετέλλῳ καθηρηκός. ἐπὶ
δὲ μᾶλλον δ' ὀδοκίμησε τὴν σύγκλητον ὥρμησεν ἀπὸ μὲν καὶ
ἀποψηφίσεα τὴν Μέτελλον οὐκ εἰσάσας, ἀλλ' ἐπαισιώχῃ καὶ
παρατησάμῃ. οἱ τε γὰρ πολλοὶ φιλοῦν ἀρετῆς ἐπιποιῶντο καὶ
μετελιότητος, ὅ μὴ ἐπεμύσῃ τὰ ἔργα, μηδὲ ἐνυβρίσῃ,
καὶ κέρως πρὸς ἀρετῆν. τοῖς τε φρονίμοις ὀρθῶς ἐφαίνετο καὶ
συμφερόντως μὴ παρεξίνας Πομπηίου. ἐκ τούτου Λύ-
c) κυλλος ἐπὸ μελθῶν ἐκ τῆς στρατείας ἧς ἔδδξε ὁ τέλος καὶ τὴν
δὲ αὐτῶν ἀφ' ἧσ' Πομπηίος, εἰς κίνδυνον ἦλθεν τὴν μηδ' ἀριμ-
βύσῃ, Γάμου Μεμμίου κατασασάζοντος αὐτὸν ἐν τῷ δήμῳ,
καὶ διὰ τὸν ἐπάροντος, εἰς τὴν Πομπηίου χάριν μᾶλλον ἢ καὶ
ἐξ οὐδ' ἰδίων. ὁ δὲ Κάτων, οἰκειότητος τε πρὸς Λύκυλλον αὐ-
τῶν γνησιότητος, ἔχοντος Σερβιλίας τὴν ἀδελφίαν αὐτῆς, καὶ
πρὸς τὴν ἀρετὴν ἠγούμενος, ἀπέστη τῶν Μεμμίων, καὶ πολ-
d) λῶς ὑπέμεινε ἀφ' αὐτοῦ καὶ κατηγρησίας. τέλος δὲ τῆς
ἀρετῆς ἐκβλάσθησεν ὡς τυραννίδος, σοῦτον ἐκράτησεν
ὥστε τὴν Μέμμιον ἀπὸ τῆς ἀναγκάσῃ τῆς δικῶν ἀποστῆναι,
καὶ φυγεῖν τὴν ἀρετὴν. Λύκυλλος μὲν οὖν ἀριμβύσας,
ἐπὶ μᾶλλον ἐνεφύετο τῇ φιλίᾳ τῶν Κάτωνος, ἔχων ἔρυμα καὶ
πρὸς ἐλπίδα μέγα πρὸς τὴν Πομπηίου διώσκειν. Πομ-
πήϊος δὲ μέγας ἀπὸ τῆς στρατείας ἐπὸ μὲν, καὶ τῇ λαμ-
πρότητι καὶ πρὸς τὴν ὑποδοχῆς πεποιδῶς, σοῦτον
αὐτῶν ἀρετῆς ἀποτυχεῖν τῆς πολιτῆς, πρὸς ὑπεμπεύσας
ὑποδοχῆς ἀρετῆς ἀναδεδείχθαι τὴν σύγκλητον,
ὡς δὲ αὐτὸς παρὰν Γείσωνι σωμαρχαρεσιάσῃ. τῆς δὲ πλεί-
στων ὑποδοχῶν, οὐ τὴν ἀναβολῆν μέγιστον ὁ Κάτων ἠγού-
e) μενος, ἀλλὰ τὴν πείραν ἀποκόψαι καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν
Πομπηίου βουλόμενος, ἀπέστη, καὶ μετέστησε τὴν βουλήν,
ὥστε ἀποψηφίσεσθαι. τῆς τὴν Πομπηίου οὐχ' ἡσυχῆ διε-
τάραξε, καὶ νομίζων οὐ μικρὰ πρὸς πείραν τὰς Κάτωνι
μηδ' ἰσχυρῶν, μετεπέμψατο Μουνατίον ἐπίσταν αὐτῆς
καὶ δύο τῶν Κάτωνος ἀδελφίδας ἐπιγάμοις ἔχοντος, ἢ τὴν τὴν
μὲν πρὸς αὐτὴν ἑαυτῶν γυναικα, τὴν δὲ νεωτέραν τῶν
ἡσ. ἡνὲς δὲ φασιν οὐ τῶν ἀδελφίδων ἀλλὰ τῶν θυγατέρων
τῶν μηστῆρας ἡμέσθαι. τῆς δὲ Μουνατίου αὐτὰ πρὸς
τὴν Κάτωνα καὶ τὴν γυναικα καὶ τὰς ἀδελφὰς φε-
f) ράσας, αἱ μὲν ὑποψηφίσεσθαι τὴν οἰκειότητα, πρὸς δὲ
μέγιστος, καὶ δὲ ἀξίωμα τῶν ἀδελφῶν. ὁ δὲ Κάτων, οὐτ' ἐπι-
σταν οὐτε βουλόμενος, ἀλλὰ πληγῆς δ' ἄρ' εἶπεν, Βά-
διζε Μουνατίε, βάδιζε, καὶ λέγε πρὸς Πομπηίου, ὡς
Κάτων οὐκ ἐστὶ ἀφ' αὐτῆς γυναικαίων ἀλώσιμος, ἀλλ'
καὶ τὴν μὲν ἴσχυρα ἀγαπᾷ, καὶ τὰς ἀρετὰς ποιουῦσι φίλας

παρέξ πάσης πιστοτέραν οίκειότητος, ὁμηραῖο ἢ οὐ παρῶν
 τῆ Πομπηίας δόξῃ καὶ τῆ πατρειδός. ὅτι τῶν τῶν ἡρώτων μὲν αἰ
 γωαῖκες, ἠπιδόντο ὅ οἱ φίλοι τῆ Κάτωνος ὡς ἀγροικὸν ἀμα καὶ
 ἑσθέρων τῆ δόκρουν. εἶτα μὲν τοῖς ἀφῆτων ἡνίτῃ φίλων
 ἑσθέρων Πομπηίας, ἀγροικὸν εἰς τὰς φυλάς ἐπεμπεν,
 καὶ ἀφῆτος ὁ δεκαεὶς μὲν, ἐν κήποις ἐκείνου τῆ χερμῆ
 ἀριθμωμένων. εἰπόντος οὖν τῆ Κάτωνος πρὸς τὰς γωαῖκας,
 ὅτι τοῖσιν μὲν χρινωίνῃ καὶ ἀναπίμπλασθαι ἀφῆτων ἀνάκην,
 Πομπηίῳ σωμαφθέντα δι' οίκειότητος, ὡμολόγησεν ἐκείναι
 καλλίον αὐτὸν βεβουλῆσθαι, ἀφῆτων μὲν τῆ. εἰ δὲ πρὸς
 τὰ συμβούτια κρίνῃ, ἔπειτος ἔοικεν ὁ Κάτων ἀμύρτειν τῆ οἰ
 κειότητι μὴ δόξαι μὲν, ἀλλ' ἐάσας πρὸς Καίσαρα τραπέζῃ, καὶ
 γῆμα γάμον, ὅς τινι Πομπηίου δυνάμει καὶ Καίσαρος εἰς
 τὰ πρὸ σωμαφθέντων, ὀλίγου τῆ μὲν Ρωμαίων ἀνέβη πρὸς
 γμάσθαι, τινι δὲ πολιτείας αἰεῖλεν. ὦν οὐδὲν ἀνίσως σωμαπέ
 σεν, εἰ μὴ Κάτων τῆ μικρὰ τῆ Πομπηίου φοβηθεὶς ἀμύρτη
 ματα, τῆ μεγίστων ἀφῆτων αὐτὸν ἑτέρων δυνάμει πρὸς γε
 νόμῳ τῆ. ταῦτα μὲν οὖν ἐμελλέν ἐπι. Λαχούλου δὲ πρὸ τῆ ἐν
 Πόντῳ ἀφῆτων ἐσπιάσαντος πρὸς Πομπηίον, (ἠξίου γὰρ
 ἰσχυρὸν ἐκείνου τῆ ὅφ' ἐαυτῆ ἡρόμῃ) καὶ Λαχούλου Κά
 τῶνος ἀδικουμένου ἀφῆτων πρὸς ἀμύρτωντος, ἐλατῆ μὲν
 ὁ Πομπηίος ἐν συκλήτῳ, καὶ δημαγωγῶν, ὅτι νομῶν χρεῖας
 ἐκάλεθ' ἐτραπικῶν. ὡς δὲ καὶ τῆ αὐτῆ Κάτων ἐπιστάμῳ
 ἀξέκρουσε τῆ νόμοι, οὐτῶ Κλωδίου πρὸς ἀφῆτων τῆ τότε δρα
 σιτάτου τῆ δημαγωγῶν καὶ Καίσαρα πρὸς ἡγετο ἑσθέρων ἡνίτῃ
 Κάτωνος αὐτῆ πρὸς ἀφῆτων ἀφῆτων. ὁ γὰρ Καίσαρ ἀπὸ τῆς
 ἐν Ἰσπερία στρατηγίας ἐπιστῆσαν, ἀμα μὲν ἑσθέρων ἐβού
 λετο πρὸς ἀφῆτων, ἀμα δὲ ἠτῆ ἀφῆτων. ἐπειδὴ καὶ νόμοι ἐδει
 πῆς μὲν ἀφῆτων μετῶν πρὸς παρῶν, τῆς δὲ μέλλων τῆ εἰσελαύ
 νῃ ἀφῆτων, ἐξω τείχους ἑσθέρων, ἠξίου πρὸς τῆ βουλῆς
 αὐτῆ δὲ πρὸς, δι' ἑτέρων ἀφῆτων τῆ ἀφῆτων. βουλομένων
 ὅ πολλῶν, ἀπτελεθῆν ὁ Κάτων. ὡς δὲ ἠδεδετο ἀφῆτων τῆ
 Καίσαρι, λέγων ὅτι κατὰ μάλα πρὸς τῆ ἡμέραν, καὶ τῆ
 βουλῆ οὕτως ἀξέκρουσε. χαίρῃ οὖν ἐάσας τῆ ἀφῆτων ὁ
 Καίσαρ, εἰσελθὼν ὅθους εἶχετο Πομπηίου καὶ τῆς ἑσθέρων.
 ἀποδεικθεὶς ὅ ὑπατος, τῆ τε Ἰουλίαν ἐνεψύχησεν αὐτῆ, καὶ
 συσάντες ἠδὲ μετ' ἀλλήλων ὅτι τῆ πόλιν, ὁ μὲν εἰσέφερε
 νόμοις τοῖς πένθοι κληρονομίας καὶ νόμῳ χρεῖας διδόντας, ὁ
 δὲ παρῶν τοῖς νόμοις βοηθῶν. οἱ δὲ πρὸς Λαχούλου καὶ Κι
 κέρωνα, Βύβλω τῆ ἑτέρῳ τῆ ἑσθέρων σωμαφθέντες ἐαυ
 τοῖς ἀφῆτων. μέγιστα δὲ Κάτων, ἠδὲ μὲν ὑφορώμε
 νος τῆ Καίσαρος καὶ Πομπηίου φιλίας καὶ σύσασιν ἐπ' οὐ
 δεῖν διὰ γε γῆμα μὲν. φοβείσθαι δὲ φάσκων οὐ τῆ νο
 μῶν τῆς χρεῖας, ἀλλ' ὅν αὐτῆ τῆ ἀπαιτήσασιν μισθὸν οἱ
 ἀφῆτων καὶ δελεάζοντες ὁ πλῆθος. ὡς δὲ τῆ πρὸς
 λέγων, τῆ τε βουλῆ ὁμόφρον εἶχεν, καὶ τῆ ἐκ τῆς αἰ
 δεφῶν ὅτι ὀλίγοι παρῶν, δις χερμαίνοντες τῆ ἀφῆτων
 τῆ Καίσαρος. (ἀ γὰρ οἱ δρασύτατοι δὲ ἡμῶν καὶ ὀλιγαρέ
 τῆ πρὸς χρεῖας ἐπολιτῆοντο τῆ πολλῶν, ταῦτα ἀφῆ
 ἐξοσίας ἑσθέρων ἀφῆτων καὶ ἀφῆτων ἑσθέρων ὁ μὲν
 τῆ δῆμον ἑσθέρων) φοβηθέντες οὖν ἐξ ἑσθέρων ἀφῆτων, καὶ
 πρῶτον μὲν αὐτῆ Βύβλω κατὰ βούλοισι κατῶν ἐπεσκεδά
 αθη χέφινος, ἐπειδὴ τοῖς ἀφῆτων πρὸς πρῶτον αὐτῆ,
 κατέκλασαν τῆ ἀφῆτων. τέλος δὲ, καὶ βελῶν φρεσῶν, καὶ
 δρόμῳ μὲν οἱ λοιποὶ πρῶτες, ἑσθέρων τῆ Κάτων ἀφῆτων βούλοισι, μεταφρεσῶν καὶ κατῶν τῆς πόλιν.

τον - δουλειά καὶ γὰρ

urum omni firmiorem necessitudine, ve
 ritate obfides aduersus patriam nō daturum Pom
 peij gloria. Momordit hoc mulieres, & amici re
 prehenderunt Catonis vt inciuile & superbum
 responsum. Post tamen Pompeius, quum consu
 latum amico cuidam quæreret, pronunciauit in
 tribus pecuniam, eratq; in ore omniū illa largi
 tio, quod in hortis eius pecunia numeraretur. Do
 cuit ergo mulieres Cato, si conglutinatus cū Pom
 peio fuisset propinquitate, necesse fore vt in harū
 rerum veniret societatem, ijsq; aspergeretur. Quæ
 fatebantur consuluisse ipsum rectius quod Pom
 peium repudiasset. Quod si existimandū ex euen
 tu est, in totum apparet errasse Catonem, qui affi
 nitatem hanc non inierit, sed permiserit illum de
 uolui ad Cæsare, & conciliare nuptias quæ, Pom
 peij & Cæsaris opes in vnum contrahentes, penē
 euerterunt Romanum imperium, remp. certē ex
 tinxere. Quorū fortasse accidisset nihil, nisi leuia
 veritus Pompeij offensa Cato in maximis conui
 uisset, vt adiungeret se aliorum potentia. Verūm
 ea adhuc impēdebant. Lucullo de actis suis Pon
 ticis cōtrouersiam cum Pompeio habente, (vter
 que enim acta sua rata volebat) quū Lucullo, qui
 apertè lædebatur, adesset Cato, inferior in senatu
 Pompeius populariter in gratiam militum legem
 agrariam institit ferre. Quia verò etiam Cato hic
 sese offerens legem reijciebat, ita ad Clodium se
 contulit tribunum plebis tunc violentissimum,
 Cæsaremque coniunxit sibi, Catone ipso quasi
 exordium præbente. Cæsar ex prouincia Hispania
 reuerfus, pariter consulatum intendebat petere &
 postulabat triumphum. Quod autem lex eos qui
 magistratum ambirent, præsentibus petere, trium
 phaturos verò extra muros cogeret subsistere, fla
 gitauit à senatu vt absentis sui ratio haberetur. In
 clinantibus eò frequentibus, contradixit Cato.
 qui animaduertens illos studere Cæsari, totum
 diem dicendo consumpsit, atque ita senatus de
 cretum exclusit. Quare deposito Cæsar triumpho
 urbem extemplo ingressus, amicitiam Pompeij &
 cōsulatum sectatus est. Cōsul designatus despon
 dit illi Iuliam, factaque inter se aduersus rempu
 blicam coitione, Cæsar leges agrarias ferebat, al
 ter promulganti aderat. Lucullus & Cicero alteri
 consuli se Bibulo aggregantes reluctabantur ijs,
 imprimis Cato, qui Cæsaris & Pompeij amicitia
 ac conspirationem ad perniciem suspicabatur
 iam reipublicæ conflam, & timere dicebat se
 non agrorum diuisionem, sed quam huius mer
 cedem largitionis & inescationis petituri essent
 à populo. Hæc dicenti & senatus assensus est, &
 ex populo non pauci comprobarunt, ob rei indi
 gnitatem Cæsari infensi. Quæ enim audacissimi
 tribuni & amentissimi populariter agebant, hæc
 ille ex consulari potestate fœdè & abiectè popu
 lo subrepens moliebatur. Quare metuens factio
 Cæsaris conuertit se ad vim. Ac primū in Bibu
 lum, dum ad forum pergat, cophinum stercoreis
 proiecit. Deinde lictores eius adorta, fasces fre
 git. Ad extremum telis volantibus multisque
 F convulseratis profugerunt ex foro, cæteri om
 nes cursu, Cato nouissimus lento gradu dis
 cessit respectans & in capita ciuium detestans.

καὶ πολλῶν συνίραστων μὲν, ἐφυγον δὲ ἀφῆτων, δρόμῳ μὲν οἱ λοιποὶ πρῶτες, ἑσθέρων τῆ Κάτων ἀφῆτων βούλοισι, μεταφρεσῶν καὶ κατῶν τῆς πόλιν.

Igitur non legem agrariam modo pertulerunt, verum etiam addiderunt ut totus senatus iuraret legem se comprobaturum, & futurum auxilio si quis eam conuelleret, multa sancita graui in eum qui non iurasset. Quare omnes necessitate adacti iurauerunt, exempli Metelli patrum memoria recordantes, quem iurare pari in re recusantem permittit populus pelli in exilium. Quare Catonem multum foemine domi lacrymabundæ obsecrauerunt ut infringeret se & iuraret, multum amici & familiares. Præcipue vero impulit eum & induxit ad iuramentum Cicero orator, monens docensque ne verum quidem fortassis esse si publice decretis vnum se debere putaret refragari: atque in eo quod fieri non posset mutare factum iactare se velle, stulti esse & amentis: extremum vero malum, si, cuius causa omnia mouet, permittat & obijciat insidiantibus remp. quasi lubens explicaret se obeundis pro ea certaminibus. Etenim si Cato minus Roma, Romam certe opus habere Catone, opus eo etiam omnes habere amicos. quorum esse ostendit se Cicero primum, cui insidiæ pararentur à Clodio, qui ex tribunatu non obscure sibi immineret. His ferunt atque huiuscemodi Catonem verbis & precibus mollitum domi & in foro ægre fuisse expugnatum, atque ad iurandum omnium, vno dempto amico & familiari Fauonio, accessisse nouissimum. Hinc sublatus Cæsar aliam tulit legem de agro Campano ferme toto insuper pauperibus & tenuibus diuidendo, neque obiecit se ei quisquam præter Catonem. Hunc ex rostris traxit Cæsar atque in carcerem duxit, qui nihilo magis libertatem linguæ summisit, verum inter eundem simul de lege differuit, & commonuit ciues ut reprimerent eas actiones. Sequutus Catonem est moestus senatus & optimi quique ex populo stomachantes tacite & indignantes. Nec latuit Cæsarem id illos indigne ferre, sed ex ambitione expectans dum prouocaret Cato & supplex fieret, perrexit eum ducere. quem ut perspicue aduertit, nihil minus facturum, victus pudore & infamia Cæsar summisit vnum ex tribunis ut Catonem eximeret. Multitudine tamen legibus illis delimita, effecerunt ut prouincia Cæsari Illyricum & tota Gallia, adhuc quatuor legiones in quinquennium decernerentur, præcinente Catone, in arce suis ipsos decretis collocare tyrannum. Adhuc P. Clodium ex patriciis contra leges ad populum traditum tribunum plebis creauerunt. qui præta Ciceronis exterminatione, omnia egit ad illorum nutum. Consules fecerunt Calpurnium Pisonem, qui focer erat Cæsaris, & Aulum Gabinium, hominē ex Pompeii sinu, ut aiunt qui mores eius & vitam norunt. qui licet adeo remp. obnoxiam tenerent, & partem ciuitatis beneficiis, partem metu subegissent, timebant tamen Catonem. Etenim quum cōsiderarent quantas subissent molestias & labores in eo tunc superado, quod ægre fecerant tamē & magno molimento, neque sine macula, sed apertum esse vix vi fuisse illum conuulsum, id erat illis molestum & asperum. Clodius vero nec Ciceronē affligere sperabat se præsentē Catone posse. verum id machinans, ut primum inuit magistratum, accersit Catonem, ac cum eo sermocinatus est,

A εμόνον οὖν τὴν ἀνομίαν ἐκίρωσαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπιφύσαστο τὴν σύγκλητον ὁμόσαι πᾶσιν, ἢ μὲν ἐπιβουλεύσειν τὸν νόμον, καὶ βοηθήσειν αὐτὸς ἑαυτῇ μετὰ τὰς ἄλλας ἐπιτήμια καὶ τῶν μὴ ὁμοσάντων ὀμνύσαι οὖν ἀπόμυτες ἐξ ἀνάγκης, ὅτι Μετέλλου τὸ παλαιὸν πάρος ἐν τῷ λαμβάνοντες, ὃν εἰς νόμον ὁμοίον οὐκ ὄμοσα μὴ θελήσαντα πρὸς δὲν ὁ δῆμος ἐκπεσόντα Φυγῆ τῆς Ἰταλίας. διὸ καὶ τὸν Κάτωννα πολλὰ μὲν ἀγνώμακας οἴκῳ δακρύουσα κατεκτείνον εἶσαι καὶ ὁμόσαι, πολλὰ δὲ οἱ φίλοι καὶ συνηθῆς. ὁ δὲ μέγιστα καὶ συμπίσας καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ὄρκον, ὡς Κικέρων ὁ ῥήτωρ ὁ ῥωμανῶν, καὶ διδάσκων ὡς τὰ γὰρ μὲν ὁμοσάντων τοῖς ἐγνωσμένοις καὶ μὴ μόνον οἰεσθαι δεῖν ἀπειθεῖν, ἐν τῷ ἀδυνάτω τῷ μεταστῆσαι τι τῶν γεγονότων ἀφείδειν ἑαυτῶν, πρὸς τὰ παλαιὰ ἀνόητον καὶ μακρὸν. ἔφατον ὅτι κακῶν, εἰ δὲ τὸ ἀπόμυτα πρὸς τῆς πόλιν ἀφείδει καὶ πρὸς ἐμὸς τοῖς ἐπιβουλεύουσι, ὡς πρὸ ἀσμενος ἀπαλλάσσεται τῶν ἑαυτῆς ἀγώνων καὶ γὰρ, εἰ μὴ Κάτων τῆς Ρώμης, ἀλλ' ἡ Ρώμη δεῖται Κάτωνος. δέονται ὅτι οἱ φίλοι πάντες, ὡν αὐτὸν εἶπεν ὁ Κικέρων ἐλεγε, ἐπιβουλεύουσαν ὑπὸ Κλωδίου, ἀφ' ἧμερῶν ἀντίκρισι ἐπὶ αὐτὸν βαδίζοντος. ὑπὸ τούτων φασὶ καὶ ποιούτων τὸν Κάτωννα λόγων καὶ δεισιῶν μαλακῶν μὲν οἴκῳ καὶ κατ' ἀρχὴν, ἐκείνα δὲ ὡς μάλιστα καὶ πρὸς ἐλθεῖν πρὸς τὸν ὄρκον, ἔφατον ἀπόμυτων, πλὴν ἑνὸς Φαωνίου, τῶν φίλων καὶ συνηθῶν. ἐπαρθεῖς οὖν ὁ Κάσαρ ἄλλον εἰσέφερε νόμον, τὴν Καμπανίαν σχεδὸν ὅλην πρὸς κατανέμονται τοῖς ἀπόμυτοι καὶ πένησι. ἀντέλεγε δὲ ὁμοσάντων, πλὴν τῶν Κάτωνος. καὶ τῶν ἀπὸ τῶν βήματος ὁ Κάσαρ εἶλεν εἰς δεσποτικόν, ὅσοι ἐν τῷ μύθῳ ὁφείδον τῆς παρρησίας, ἀλλ' ἐν τῷ βαδίζῃν ἄμα πρὸς τῶν νόμου ἀγαθῶν μόνον, καὶ παρανομιῶν παύσασθαι τοιαῦτα πολιτευομένοις. ἐπιχρῶν δὲ ἡ βουλή μὲν κατηφέας, καὶ τῶν δῆμου ὁ βέλτιστον, ἀγαθῶν πτωχῶν σιωπῆ καὶ ἀσθένειαν, ὡς τὸν Κάσαρ μὴ λαθάνῃν βαρέως φέροντας, ἀλλὰ φιλοφρονῶν καὶ πρὸς ἐμὸν ὑπὸ τῶν Κάτωνος ἐπιβουλεύοντων ἡμέρας καὶ δεισιῶν, πρὸς τῶν. ἐπεὶ δὲ ἐκείνος ὡς δῆλος ὅσοι μελλήσων τι ποιῆν, ἠπήθη ὑπὸ ἀγνώμης καὶ ἀδοξίας ὁ Κάσαρ, αὐτὸς πᾶσι τῶν δῆμων ὑφῆκεν, πείσας ὅσοι εἶδον τὸν Κάτωννα. τοῖς μὲν τοῖς νόμοις ἐκείνοις, καὶ τῶν χείριστοι πησασάντες τὸν ὄχλον, ἐπιφύσαστο Κάσαρ μὲν Ἰλλυρια καὶ Γαλατίας ἀρχὴν ἀπάσης, καὶ πᾶσι τὰς ἑαυτῶν γραμμάς εἰς πενταετίαν, πρὸς ἐμὸν Κάτωνος, εἰς ἀκροπολιν τὸν ὑπερῶν αὐτὸς τῶν ἐαυτῶν φήφοις ἰδρύουσι. Πόπλιον δὲ Κλωδίον ἐκ πατερίων εἰς δημοτικῶν πρὸς ἀνόμως μεταστῆσαντες, ἀπέδειξαν δῆμον, ἐπὶ μὲν τῷ Κικέρωνος ὅσοι εἶδον, πᾶσι πρὸς χεῖρ ἐκείνοις πολιτευομένοις. ὑπὸ τῶν δὲ Γείσωνά τε καὶ Καλπούριον, ὅς ὡς πατὴρ τῆς Κάσαρ ἡγεμονίας, καὶ Γαβίνιον Γαῦλον, ἐκ τῆς Πομπηίου κελύων, ἀνδραγαθῶν, ὡς φασιν οἱ τὸν ὄρκον αὐτῶν καὶ τὸν βίον εἶδότες. ἀλλὰ καὶ πρὸς οὕτως τὰ πρὸς τὰ κατεληφότες ἐκ τῶν, καὶ τὸν μὲν χεῖρ τῆς πόλεως, τὸν δὲ φόβου μέγιστον ὑφ' ἑαυτοῖς ἔχοντες, ὁμοῦς ἐφοβούτο τὸν Κάτωννα. καὶ γὰρ οἱ πρὸς αὐτῶν, τότε χαλεπῶς καὶ μὲν πόνων καὶ μὴ χεῖρ ἀγνώμης, ἀλλ' ἐλεγχόμενοι βιάζεσθαι μάλιστα,

αἰμαρὸν ὡς πρὸς αὐτῶν. ὁ δὲ Κλωδίου ὅσοι Κικέρωννα καταλύσειν ἠλπίζον, Κάτωνος παρῶντος, ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν πρὸς τὸν ὡς εἰς ἀρχὴν κατέστη, μετεπέμψατο Κάτωννα, καὶ λόγους αὐτῶν πρὸς αὐτῶν ἐκείνους,

ὡς πρῶτον ἐκείνον ἠγούμενος ἀνδρα Ρωμαίων καταρώσ-
τον, ἔργα δίδοναι πίστιν ἐτοιμὸς ἔστιν. πολλῶν γὰρ ἀπυρμένων τ'
ὅτι Κύπρον ἄρχοντα, καὶ δεσποτῶν ἀποσταλῶν, μόνον
ἀξίον ἐκείνον ἠγείσθαι καὶ δίδοναι τὴν χάριν ἠδέως. ἀνα-
κράτης δὲ τῆς Κάτωνος ὡς ἐπέδρα ὁ παρὰ τὸν Κλάδιον καὶ
πυλακισμὸς, οὐ χάρις ἔστιν, ἡσθηφαῖος ὁ Κλάδιος καὶ
ὀλιγάρως, Οὐκισῶ (εἶπεν) εἰ μὴ χάριν ἔχεις αἰώμενος
πλῆθος. καὶ παρὰ τὸν Κλάδιον εἰς τὸν δῆμον, ἐκύρωσεν νόμον
τὴν ἐκπεμψὴν τῆς Κάτωνος. ὁ δὲ οὐκ ἔβουλησεν, οὐδ' ἀπώτην,
οὐχ ἡσθηφῆτι ἐδωκεν, πλὴν ἢ δύο γραμματεῖς μόνον, ὧν
ὁ μὲν κλέπτης καὶ παμπόνηρος, ἄτερος δὲ Κλωδίου πελά-
της. ὡς δὲ μικρὸν ἔργον αὐτῷ Κύπρον καὶ Πτολεμαῖον ἀ-
ναθεῖς, ἐπὶ καὶ Βυζαντιῶν φυγάδας κατὰ τὴν παρὰ τὸν Κλά-
διον ἐκπέμψαν ὅτι πλείστον χρόνον ἐκ ποδῶν ἀρχόντος αὐτῶν γε-
νέσθαι τὸν Κάτωνα. πιαυτὴ δὲ καὶ ἀληφῆς ἀνάγκη Κικέρ-
ρωνι μὲν ἐλαυνομένῳ παρῴεσεν μὴ στασιάσαι, μηδὲ εἰς ὄπλα
καὶ φόνοις τὴν πόλιν ἐμβαλεῖν, ἀλλ' ἡσθηφῆτι ἐπὶ καὶ
ῥῶ, πάλιν ἠγείσθαι σωτήρα τῆς πατρίδος. Κανιδίον δὲ πῖνα
τῆς φίλων παρὰ τὸν Κλάδιον εἰς Κύπρον, ἐπειθε τὸν Πτολεμαῖον
αἰδῶ μάχης εἶκεν, ὡς οὐτε χερμῆ, οὐτε πῆγης ἐνδεῶ βιω-
σόμενος. ἱερωσιώων γὰρ αὐτῶν τῆς ἐν Γάφω θεοῦ δάσιν τὸν
δῆμον. αὐτὸς δὲ διέτριβεν ἐν Ρόδῳ, παρὰ τὸν Κλάδιον ἀ-
μα καὶ τὰς ἀποκρίσεις αἰαμένων. ἐν δὲ τούτῳ Πτολεμαῖος
ὁ Αἰγυπτιακῆ βασιλεὺς ἡσθηφῆτι ὀργῆς πῖνος καὶ ἀφροσύνης παρὰ
τὴς πόλεως, ἀπολελοιπῶς μὲν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς δὲ Ρώ-
μῳ πλέων, ὡς Γομπηίς καὶ Καίσαρος ἀδελφὸν αὐτὸν μὲν
διωάμεως καταξόντων, ἐντυχεῖν τῷ Κάτωνι βουλευτῆς,
παρὰ τὸν Κλάδιον ἐλπίζων ἐκείνον ὡς αὐτὸν ἤξειν. ὁ δὲ Κάτων
ἐτύχαιε μὲν ὧν τότε παρὶ χιλίας καταρῶν ἦκειν δὲ τὸν
Πτολεμαῖον, εἰ βούλοιστο, κελύσας παρὰ αὐτὸν ὡς ἡλ-
θεν, οὐτε ἀποδητήσας, οὐτε ἡσθηφῆτι ἀνασῶς, ἀλλ' ὡς ἕνα τῶν
ὅτι τυχεῖν ἀπασά μιν, καὶ κατὰ τὴν κελύσας, παρὰ τὸν
αὐτὸν τῆς διαπάραξε, θαυμάζοντα παρὰ τὸν δημοτικὸν καὶ
λιτὸν αὐτῶ τῆς κατὰ τὴν ἀφροσύνης, τὴν ὑσθηφῆτι καὶ βαρύνθη
τῆς ἡσθηφῆτι. ἐπὶ δὲ καὶ ἀφροσύνης παρὰ τὸν Κλάδιον αὐτὸν
ἀφροσύνης, ἠεροῦσα το λόγων νοῦν πολὺν ἔχοντων καὶ παρὰ
ρησῶν ὅτι τιμῶν αὐτῶ τῆς Κάτωνος, καὶ διδάσκοντος ὅ-
σιν ἡσθηφῆτι ἀπολιπῶν ὅσας ἑαυτὸν ἡσθηφῆτι λα-
τρείας καὶ πόνοις, καὶ δωροδοκίας, καὶ πλεονεξίας τῶν
ἐν Ρώμῃ διωσῶν, οἷς μόνις ἀφροσύνης εἶσαι ἐμ-
πλήσειν Αἰγυπτίον συμβουλεύοντος δὲ πλεῖν ὀπίσω, καὶ
ἀφροσύνης εἶσαι πόλιτας, αὐτῶ δὲ καὶ συμπλεῖν καὶ
συνδραμάττειν ἐπίμοις ἔχοντος, οἷς ἐκ μαρίας υἱὸς ἢ πα-
ραχρῆς ἡσθηφῆτι λόγων ἐμφρων κατὰ τὴν ἀφροσύνης, κατὰ τὸν
τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σιωπῆσιν τῆς ἀφροσύνης, ὡρμησε μὲν
χρησῶν τῶς ἐκείνου λογιμοῖς ἀνατρεπῆς δὲ ἡσθηφῆτι
φίλων αὐτῶς αἰμα τῶν παρῶν ἐν Ρώμῃ ἠγείσθαι καὶ
θύρας ἐνὸς ἀρχόντος παρὰ τὸν Κλάδιον, ἔπειθε τὴν αὐτῶ κατὰ τὸν
λίαν, ὡς ὅτι ἀφροσύνης ἀφροσύνης λόγων, θεοῦ δὲ μαρτίας κα-
ταφροσύνης. ὁ δὲ ἐν Κύπρῳ Πτολεμαῖος, ἀφροσύνης υἱὸς
Κάτωνος, ἑαυτὸν φάρμακον ἀπέκτεινε. πολλῶν γὰρ χερμῆ
ἀφροσύνης ἀφροσύνης ἀφροσύνης, αὐτὸς μὲν ἔγνω πλεῖν εἰς Βυ-
ζαντίους παρὰ τὸν Κλάδιον ἡσθηφῆτι τὸν ἀφροσύνης Βερότον, οὐ πρῶτον τῆς πεισῶν τῶν Κανιδίῳ τῶς ἢ φυ-
γάδας ἀφροσύνης, καὶ καταλιπῶν ἐν ὁμοιοῖα ὁ Βυζαντιῶν, ἔτις εἰς Κύπρον ἐπλάσεν. ἔτις δὲ πολλῆς καὶ βα-
σιλικῆς ἐν ἐκπέμψαν καὶ τρεπῆς καὶ λίθους καὶ πορφύρας κατασῶν, ἡσθηφῆτι παρὰ τὸν Κλάδιον ἡσθηφῆτι

A Romanorum omnium putare se illum innocen-
tissimum: id paratum esse facto probare. Quum e-
nim multi sint qui provinciam Cyprum ambiant,
eoque petant mitti, solum ipsum existimare se di-
gnum, atque hoc beneficium ei libenter dare. Vo-
ciferante Catone infidias illas & suggillationem,
non beneficium esse, arroganter Clodius & fero-
citer, Igitur si gratum non est, inquit, ingratibus.
Ac profectus extemplo in cōcionem, legem per-
tulit de Catonis legatione. Proficiscenti non na-
uem, non militem, non ministrum attribuit, extra
quam duos duntaxat scribas, quorū fur & impro-
bissimus alter, alter cliens erat Clodii. Quasi autē
leue munus ei Cyprum & Ptolemaum imposuif-
set, insuper Byzantinorum exules imperavit ei re-
ducere, moliens ut in tribunatu suo abesset Cato
quamdiutissime. Ei implicatus necessitati, Cice-
ronem, qui iam exagitabatur, monuit ne seditio-
nem concitaret, neu ciuitatem conuiceret in bel-
lum & sanguinem ciuile, sed cedens tempori con-
seruaret iterum patriam. Per Canidium amicum,
quem præmisit in Cyprum, egit cum Ptolemao ut
sine certamine cederet, ostensa spe neque inopem
neq; abiectum ipsum victurū: sacerdotium enim
ei Veneris Paphiæ populū daturū. Ipse substitit
Rhodi, simul & apparatus intentus & responsū
operiens. Inter hæc rex Ægypti Ptolemæus ex cer-
ta offensione & dissensione cum ciuibus suis Ale-
xandria relicta Romam nauigauit, ut Pompeius &
Cæsar se cum exercitu reducerent. Cupiens autē
conuenire Catonem, misit ad eum, sperans illum
ad se venturum. Erat forte tunc Cato in leuanda
occupatus alio, qui Ptolemaum iussit, si ei visum
esset, ad se venire. Postquam venit, neq; obuiam ei
processit, neque assurrexit, sed quasi vnum de vul-
go salutauit & assidere iussit: id primum commo-
uit illum, qui miratus est tantum in populari & ex-
iguo ornatu supercilium & seueritatē. verum ubi
sermonem de rebus suis exorsus cordatam oratio-
nem liberamq; audiuit, quū incusaret eum Cato,
atq; subiiceret quanta relicta felicitate quantis se-
se subiiceret indignitatibus, laboribus, largitioni-
bus, & auaritiæ principum Romanorum, quos re-
ductam in argentum Ægyptum vix expleturam:
cōsuleret autem ut cum classe reciperet se & cum
ciuibus rediret in gratiam, comitē etiam se offer-
ret & in reconciliando adiutorem: ille quasi ex in-
fania & amentia ab ea oratione ad mentem redu-
ctus, veritate perspecta & Catonis prudētia, insti-
tuit quidem illius uti consiliis: cæterū auersus ite-
rum ab amicis, ut primum Romam appulit atq; ad
fores vnus accessit in magistratu positi, defleuit
inconsulta sua cœpta, quod nō viri boni verba, sed
dei fastidiuiffet oracula. Porro Cyprius Ptolema-
us felicitate quadā Catonis necauit semetipse ve-
neno. Quum autem magna vis pecuniæ relicta di-
ceretur, decreuit ipse Byzantiū proficisci. In Cy-
prū sororis filiū Brutū misit, quod non satis fideret
Canidio. Recōciliatis exulibus cū cæteris ciuibus,
compositoq; concordia Byzantio, tunc demū na-
uigauit in Cypriū. Amplum inuenit & regiū in po-
culis, mēsis, gemmis, purpura, instrumentū, quod
distrahendum & redigendum in argentum erat.

Hic curiosè omnia quum persequi vellet, omnia- que ad summum intendere pretium, atq; ipse in- teresse omnibus, & adhibere extremum calcu- lum, ne mori quidè credidit fori: verum simul o- mnia suspectabat, apparitores, præcones, sectores, amicos. Ipse denique cum licitantibus colloque- batur seorsum, & propellebat singulos, atq; ea ra- tione pleraque promeritalia addixit. Quare cum multos amicos quasi diffidēs eis offendit, tum in- timum omnium Munatium ad offensionem la- cessiuit probe implacabilem. Ac scribenti oration- em in Catonem Cæsari materiã dedit criminan- di locus hic amarissimam. Munatius tamen non B Catonis diffidentia, sed illius erga se negligētia & æmulatione quadam cum Canidio sua exitisse i- stam scribit simultatem. Nam edidit ipse de Cato- ne commentarium, quem potissimum est Thra- seas sequutus. Serius ibi ostendit se in Cyprum ve- nisse, atq; sordidum hospitium accepisse. Vbi au- tem ad ianuã Catonis venit, fuisse repulsum, quòd componeret in abdito aliquid cum Canidio. Quū moderate cum illo exposulasset, nō tulisse se mo- deratum responsum. *Solere nimium amorem*, ut ait Theophrastus, *causam esse frequenter odii*. quando- quidem tu quoq; dixisse illū, quia me diligis plu- rimum, quum minus quàm deceat, existimes te haberi in honore, stomacharis. Canidio vero & propter rerum vsum vtor, & propter fidem magis quã cæteris, qui initio adfuit, & præbuit se, ut ani- maduerti, abstinentem. Hæc verba tamen, quæ re- motis arbitris fecerat secum, apud Canidium Ca- tonem effutisse. Quod ipse vbi rescivit, nec ad cœ- nam eius se deinceps iuisse, nec ad concilium vo- catum paruisse. Denunciante Catone, ut solenne habebant à non obtemperantibus, pignora se ab ipso capturum, id floccipendentem abnauigasse, diuque perstitisse in simultate. Inde Martia, quæ adhuc in matrimonio erat Catonis, cum ipso colloquuta, fuisse ad cœnam à Barca intuitatum. Quum tardius Cato venisset, accubantibus cæte- ris, vbi cubaret rogasse. Iubente Barca vbi vellet, circumlatis oculis dixisse apud Munatium velle. Ita circumfisse atque iuxta ipsum recubuisse, nihil ultra tamen super cœna egisse illum secum amice. Verum instante iam denuo Martia Catonem si- bi scripsisse cupere ipsum conuentum. Venisse se mane ad eum domum, ac detentum à Martia fuisse quoad digressi essent omnes. tum ingressum Catonem complexumque ambabus manibus, salutasse se & accepisse humaniter. Hęc, nos, quòd ea non minus quàm in publico patratas & ma- gnas actiones ad declarandos & subiiciendos mo- res habere lumen arbitremur, prosequuti sumus prolixius. Porro Cato paulo minus septem millia argenti talentum coegit. Veritus autem longam nauigationem, multa vasa parauit, quorum capie- bant singula bina talenta & drachmas quingenas. Singulis longum alligauit funiculum, cuius capi- titi corticem suberis prægrandem annexuit, quo si afflictum esset nauigium, alligatus ab imo locum commonstraret. Atque argentum qui- dem omne pauco excepto prospere transuectum F est. at rationes omnium, quæ procurauerat, habe- bat in duobus codicibus descriptas diligēter, neu- trum seruauit tamē, sed alterum libertus eius Phi- largyrus nomine ferens, quum ex Cenchreis sol- uisset, demerso nauigio vna cum sarcinis amisit.

A πρῶτα βουλόμηνος ἔξακριβοῦν, καὶ πρῶτα κατατείνην εἰς ἀκραν πηλῶν, καὶ πᾶσιν αὐτὸς παρῆναι καὶ παρῆναι τὸν ἔ- γρατον ἐκλογισμὸν, ὥστε τοῖς ἔργοις τῆ ἀρετῆς ἐπίστευεν, ἀλ- λά ὑπονοῶν ὁμοῦ πρῶτας ὑπαρέτας, κήρυκας, ὠνητάς, φίλους, τέλος αὐτὸς ἰδίᾳ τοῖς ὠνούμενοις διαλεχόμενος καὶ παρῆναι ἑκάστον, ἔτω τὰ πλεῖστα τῆ ἀρετῆς ἐπι- λή. διὸ τοῖς τε ἄλλοις φίλοις ὡς ἀπιστῶν παρῆναι ἐκράσε, καὶ τὸν σιωπήσαντον ἀπὸ τῶν Μουναίων εἰς ὄργην ὀλίγου δεῖν ἀ- νήκεσθαι ἡμοῦ μὲν εἰσέβαλεν. ὥστε καὶ Κάτωσαι γράφοιτι λόγον καὶ τῆ Κάτωνος, πικροτάτῳ τῆ τοῦ μέγρος τῆς κα- τηρείας, διατελείω τῶν ἀρετῶν. ὁ μὲν τοῖς Μουναίοις ὅτι ἀπιστία τῆ Κάτωνος, ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ὀλιγωρία παρῆναι αὐ- τὸν, αὐτὸ δὲ πῆν ζήλοτυπία παρῆναι τὸν Καίδιον, ἰσορροφῆσαι τῶν ὄργων. καὶ γὰρ αὐτὸς σύγγραμματα περὶ Κάτωνος ἔδεδωκεν, ὃ μάλιστα Θεοφράστῳ ἐπηκρούθησεν. λέγει δὲ, ὕστερος μὲν εἰς Κύπρον ἀφικέσθαι, καὶ λαβὴν παρημελη- μένῳ ξενίᾳ ἐλθὼν δὲ ἐπὶ γύρας, ἀπρωαδίῳ, σκλω- ρουμῶν πὶ τῆ Κάτωνος οἴκῳ τῶν Καίδιων μεμψά- μνος δὲ μετείας, ἢ μετείας τυχεῖν ἀποκρίσεως, ὅτι κινδυ- νολή τὸ λῆαν φιλήν, (ὡς φησι Θεοφράστῳ) ἀπὸ τῆ μισῆν C γίνεσθαι πολλάκις. Ἐπεὶ καὶ σὺ (φαίει) τὰ μάλιστα φιλεῖν, ἢ τὸν οἰόμενος ἢ παρορθεῖ πησάσαι, χαλεπαίνεις. Καίδιον δὲ καὶ δι' ἐμπειρίαν γράμματα καὶ ἀγαπίστην, ἐτέ- ρων μᾶλλον, ἔξ ἄρχῆς μὲν ἀφικόμενα, κατὰ τὸ φαινομέ- νον. τῶν μὲν τοῖς μόνον αὐτὰ μόνον διαλεχθέντα τὸν Κά- τωνα παρῆναι τὸν Καίδιον ἔξερεσκεῖν. ἀγαθὸς μὲν οὖν αὐτὸς, οὔτε ἐπὶ δεῖπνον ἐπὶ φοιτᾶν, οὔτε σύμβουλος ὑπακούειν καλέμνος, ἀπειλοῦντος τῆ Κάτωνος, ὡς περὶ εἰώθασιν τῆ ἀπειλοῦντων ἐρέχουσα λήφεσθαι, μηδὲν φροντίσας ἐκ- πλῶσαι καὶ πολὺν χρόνον ἐν ὄργῃ διατελεῖν. εἶτα τὸ Μαρ- κίας (ἐπὶ τὸ σωφείει τῆ Κάτωνος) διαλεχθείσης, τυχεῖν μὲν D ὑπὸ Βάρκᾳ κεκλημένοις ἐπὶ δεῖπνον. εἰσελθόντα ὕστερον τὸ Κάτωσαι τῶν ἄλλων κατακειμένων, ἐρωτᾶν ὅπου κατακλι- θήναι. τῆ δὲ Βάρκᾳ κελύσαντος ὅπου βέλεται, περὶ βλεψά- μνον εἰπεῖν, ὅτι τῶν Μουναίων καὶ περὶ εἰσελθόντα πλησίον αὐτὸ κατὰ κλίβωον, πλέον δὲ μὲν φιλοφρονησάσαι τῶν δὲ δεῖπνον. ἀλλὰ πάλιν τῆς Μαρκίας δεομένης, τὸ μὲν Κάτωσαι γράμματα παρῆναι αὐτὸν ὡς ἐπιτυχεῖν πὶ Βελομῶν, αὐτὸν ὅτι κινεῖν ἔωθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ὑπὸ τῆ Μαρκίας κα- τακλίβωον μέχρι πρὸς ἀπὸ πηλάγησιν. ἔτω ὅτι εἰσελθόντα τῆ E Κάτωσαι καὶ περὶ βλεψάμνον τῆς χεῖρας ἀμφοτέρων, ἀπαύσα- σαι καὶ φιλοφρονησάσαι. τῶν μὲν ἔχῃ ἢ τὸν οἰόμενος τῆ ὑπαύσαντος καὶ μεγάλων παρῆναι, παρῆναι ἐνδείξειν ἢ τῆς καὶ καταπόσιν, ἔχειν τινὰ σαφῆναι, ὅτι πλέον διήλθομεν. ὅτι τῆ Κάτωνος σιωπῆσθαι μὲν ἀρετῆς ἄλλαντα μικρὸν ἐπὶ κλι- βῶν ἀποδεόντα. δεδωκὸς τῆ πλοῦτος μῆκος, ἀγαθὰ πολ- λά κατασκιάσας ὡν ἕκαστον ἐχώρη δύο τάλαντα, καὶ δρα- χμαὶ πεντακισίας, καλῶδον ἐκείνῳ μακρὸν παρορήρησεν, ἔτι ἀρχῆ παρορθεῖτο Φελλὸς διμεγέτης, ὅπως, εἰ βραχίον τὸ πλοῖον, ἔχον ἀβυθὸς τῆ ἀρτήματα σιμῆνοι τὸν τόπον. τῆ μὲν οὖν γρημῆσαι, πλεῖον ὀλίγων πινῶν, ἀσφαλῶς διεκρῆ- σθαι. λόγους δὲ πρὸ τῶν ὠν δὲ κινεῖ, γεγραμμένοις ἐπιμελῶς ἔχον ἐν δυσὶ βιβλίοις ὁστέτερον ἔσωσεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπε- λθόντες αὐτὸ κινεῖσιν, ὄνομα Φιλαργυρος, ἐκ Κεν- γρεῶν ἀναρθεῖς, ἀνετράπη καὶ σιωπῆσαι πᾶσι τοῖς φορτίοις.

ὁ δὲ αὐτὸς ἀρχὴν Κερκύρας φυλάξας, ἐν ἀγορᾷ καταπέ-
 κωσεν· τὴν δὲ ναυτικὴν ἀρχὴν ὁ ῥιζοῦ πύραυλοι πολλὰ χυόντων τῆς
 νυκτὸς ἠφθισαν αἰσκηναί, καὶ τὸ βιβλίον ἠφανίσθη. τὸς μὲν
 οὖν ἐξήρως καὶ συκοφαντίας ἐπισημαίνοντες ἠμελλον οἱ βασιλι-
 καὶ διοικηταὶ παρόντες. ἄλλως τε τῶν Κάτωνι τὸ πρῶτον
 δημόνιον ἔδεικνεν. οὐ γὰρ εἰς πίστιν ἔσθ' αὐτὸς τῶν λόγων, ἀλ-
 λά τὸ πρῶτον δειγμὰ τοῖς δήοις ἀκριβείας ἐξείργειν φιλοτιμί-
 ατος ἐνεμεσῆθη. φρασιωτικὸς ὅ ταις ναυσίν, οὐκ ἔλαθε τοῖς
 Ῥωμαίοις, ἀλλὰ πρότερος μὲν ἄρχοντες καὶ ἱερεῖς, πᾶσα ὅτι
 βυβλίη, πολὺ δὲ τῶν δήμου μέγας, ἀπὸ τῶν πρῶτος τὸν ποταμὸν
 ὥστε τὰ ὄρματα ἀμφοτέρως ἀποκεκρῦθαι, καὶ θριάμβου
 μηδὲν ὄψις καὶ φιλοτιμία λείπεσθαι τὸν ἀνάπλου αὐτῶν.
 καίτοι σκαμὸν τῶν ἐφαινετο καὶ αὐτὰδες, ὅτι τῶν ἑσπέρων καὶ
 τῶν φρασηγῶν παρόντων, οὐτε ἀπίστη πρὸς αὐτοὺς, οὐτε ἐ-
 πίστευε τὸν πλοῦν, ἀλλὰ ῥοδίῳ τῶν ὄρματι παρεξελάντων ὅτι
 νεῶς ἐξήρως βασιλικῆς, οὐκ αἴηκε πρῶτον ἠκατορμῖσσαι
 τὸν στόλον εἰς τὸ νέωριον. οὐ μὲν ἀλλὰ τῶν ῥημῶν τῶν ἀκα-
 μιζομένων δι' ἀγορῆς, ὅτι τὸ δῆμος ἐθαύμαζε τὸ πλῆθος, ἢ τε
 βουλή σωμαρθεῖσα, μὲν τῶν φρεπόντων ἐπαίνων ἐληφί-
 σατο τῶν Κάτωνι φρασηγῶν ἐξαιρέτων δοξάζων, καὶ τὰς
 θεὰς αὐτὸν ἐν ἐσθῆτι πεπορφύρω θεάσασθαι. τῶν
 μὲν οὖν ὁ Κάτων παρητήσατο· Νικίαι δὲ, τὸν οἰκονόμον τῶν
 βασιλικῶν, ἐλευθερὸν ἐπέισε τῶν βουλευτῶν ἀφείναι, μὲν-
 τυρήσας ἐπιμέλειαν καὶ πίστιν. ἑσπέρως δὲ Φίλιππος ὁ
 πατὴρ τῆς Μαρκίας, καὶ ἔσπον τινὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρ-
 χῆς καὶ ἡ δυνάμεις εἰς Κάτωνά πεπλήθην, οὐκ ἐλάττωσα
 τῶν σωμαρχόντων δι' ἀρετῶν, ἢ δι' οἰκειότητα τῶν Φιλίππου,
 ὅτι Κάτωνι πῶν πρῶτος πέντος. ἐπεὶ δὲ Κικέρων ἐκ τῆς
 φυγῆς ἐν ἔφυγε ὑπὸ Κλωδίου, κατελθὼν, καὶ δυνά-
 μινος μέγα, τὰς δημόρχικας δέλτους, ἀπὸ Κλωδίου ἐθήκεν
 ἀναρχίας εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἀπέσπασε βία καὶ κη-
 θεῖλε, τῶν Κλωδίου μὴ παρόντος· ὅτι τούτοις δὲ βουλῆς
 ἀδελφείας καὶ τῶν Κλωδίου κατηγορημάτων, ἔλεγε, πα-
 ρεμόμους τῶν Κλωδίου τῆς δημόρχικας ἡμορμῆς, ἀτελῆ καὶ
 ἀκέρως δειν εἶ) τὰ τότε πρῶτον καὶ ῥημῶν, πρῶτος ἐ-
 κρουσεν ὁ Κάτων αὐτῶν λέγοντι, καὶ τέλος ἀναστὰς ἔφη, τῆς
 μὲν Κλωδίου πολιτείας μηδὲν ὑγιᾶς μηδὲ ῥημῶν ὅπως νο-
 μίζων· εἰ δὲ ἀναρρεῖ τις ὅσα δημόρχων ἐπράξεν, ἀναρρεῖ-
 σθαι πᾶσαν αὐτῶν τῶν Κλωδίου πρῶτος πρῶτος πρῶτος, καὶ
 μὴ γερνέσθαι τῶν ἀποσολιῶν νόμιμον, ἀρχόντος πρῶτος πρῶτος
 φημισαμῶν. πρῶτος μὲν οὖν δημόρχων ἀρετῶν τὸν
 Κλωδίον, ἐκ πατρικίων μεταστῆναι, νόμου διδόντος εἰς δη-
 μοτικὸν οἶκον. εἰ δὲ μορθητῶν, ὡς πρὸς ἄλλοι, γερνέσθαι ἀρχόν,
 αὐτὸν ἀθωῶν τὸν ἀδικησάντα, μὴ λυθῆναι τῶν σωμαδικητέ-
 σαι ἀρχῶν, εἶ) πρῶτος ἔκρινεν. ἐκ τούτου δὲ ὄργης ὁ Κικέρων
 ἔχε τὸν Κάτωνά, καὶ φίλῳ ῥημῶν ἐπαύσατο ῥημῶν πο-
 λῶν. εἶπα μὲντοι διηλλαγῆσαν ἐκ τούτου. Γομπήσιος καὶ
 Κερίσιος ὑπεβάλλοντι τὰς Ἀλπίας Καίσαρι συγγνώμῶν,
 γνώμῳ ἐποίησαντο χεῖρῃ δὲ τῶν ὑπερβαίνειν μετέπειτα· καὶ
 κατεσάντες εἰς αὐτῶν, Καίσαρι μὲν τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τῶν ἑσπέρων
 ὅτι φησὶν ἔσθαι ῥημῶν, αὐτοῖς ὅτι τῶν ἐπαρχῶν τὰς μεγάλας,
 καὶ ῥημῶν καὶ φρασηγῶν δυνάμεις. (ὅτι τῶν ὅτι νε-
 μῶσι τῆς ἡγεμονίας καὶ κατελύσει τῆς πολιτείας, σωμαμοσία) πολλῶν ὅτι ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀντιπέπειται τῶν ἀρχῶν,
 τότε πρῶτος ἀκαμιζομένων, τοῖς μὲν δήοις ὅφθι τὰς ἐν ταῖς φρασηγῶν ἀπέτρεψαν, μόνον δὲ Λόκιον Δομίτιον,
 Γορκία σωμαοικῶν τῆ ἀδελφῆ, Κάτων ἐπέισε μὴ ἐκστῆναι, μηδὲ ὑφίεσθαι τῶ ἀγῶνας, οὐ πρὸς ἀρχῆς ὄντος,

A Alterum ipse Corcyram usque servauerat, verum
 quum in foro tetendisset, naute autē crebras pyras
 ob gelu nocte incendissent, inflammatis tentoriis
 simul codex est desideratus. Quamvis verò inimi-
 cos quidem & calumniatores reddituri erāt pro-
 curatores presētes regii elingues, pupugit res tamē
 Catonē. Neq; enim ad suā probandā fidem cōfe-
 cerat rationes, sed sedulitatis præbere aliis exem-
 plum gestienti dii inuidere. Ut traiecisse eū nau-
 bus nuntiatum Romam est, ilico omnibus magi-
 stratibus & sacerdotibus, vniuerso senatu & fre-
 quenti populo obuiam ei ad flumē prodeuntibus,
 completæ vtrinque ripæ fuere, nihilque à trium-
 phi specie & splendore discessit eius subuectio. ta-
 metsi quibusdam absurdum hoc & insolens vi-
 sum, quod ad consules & prætores effusos obuiam
 non descenderit, neque cursum inhibuerit, sed in-
 citata hexeri regia ripam præuectus non ante re-
 miserit quàm classe sit nauali inuectus. Attamen
 translata per forum pecuniæ cepit populū admi-
 ratio, & senatus coactus Catonem meritis tulit
 laudibus, eique præturam extra ordinē decreuit,
 & ius spectandi in prætexta ludos. Cæterum hæc
 Cato repudiauit. Nicias autem regius procurator,
 cui testimonium præbuit diligentia & fidei, peti-
 uit ab senatu vt manumitteretur. Cōsul id tempo-
 ris Philippus erat Martiæ pater, reciditque autori-
 tas & vis magistratus quodam modo ad Catonem,
 quod non minorem Philippi collega Catoni ob
 virtutem, quàm ob affinitatem Philippus hono-
 rem haberet. Postquàm Cicero ab exilio, quod ei
 irrogatum fuerat à Clodio, rediit, multamq; pol-
 lens tabulas tribunitias, quas publice Clodius in
 Capitolio fixerat, vi absente reuulsi & detraxit
 Clodio: hac de re senatu conuocato quum accu-
 sare Clodius Ciceronem, ille verò defenderet,
 quia contra leges esset tribunus factus Clodius,
 cassa illius temporis acta & scripta irritaq; esse de-
 bere, dicenti obstrepuit Cato, ac postremò exur-
 gens ostendit nihil prorsus in tribunatu se Clodiū
 putare sani vel boni egisse. Sed si quis omnia eius
 tribunatus acta rescindat, rescindi suam quoq; in
 Cypro procuracionem, neq; missum se fuisse ex il-
 legitimi rogatione tribuni legitime. Nō illegitime
 creatum tribunum Clodium, qui legis permissu
 ex patriciis in familiam plebeia transuerat. Quod
 sit tribunatū gessisset sicut alii improbe, ipsum qui
 peccauit postulandum, non qui pariter esset viola-
 tus, retexendū magistratum. Hinc simultas inter
 Ciceronem & Catonem extitit, diuq; mutuus est
 intermissus vsus, post tamen redierunt in gratiam.
 Inde Pompeius & Crassus Cæsarem, qui ex Gallia
 transalpina venerat, conuenerunt, habitoq; con-
 cilio secundum consulatum vna statuerunt pe-
 tere: quem adepti prouinciam Cæsari in quin-
 quennium prorogare, sibi maximas prouincias,
 stipendia, & exercitus decernere. Ea ad partien-
 dum imperium & opprimendam temp. erat con-
 iuratio. Quum verò multi & præstantes virtute vi-
 ri petere pararent consulatum, alios horum in co-
 mitiis conspectus deterruit: vnum L. Domitium,
 sororis maritum, impulit Cato ne cederet, nec
 certamen deponeret, quod non de consulatu,

sed de populi Romani esset libertate. Ferebatut etiam per sanam adhuc ciuitatis partem sermo, nō esse permittendum vt coeunte Crassi & Pompeii potentia plusquam modicus & enormis euaderet consulatus, sed detrahendum ei alterum: conspiraueruntq; cum Domitio, incitantes eū & cohortantes vt se offerret. multa enim eum illorum quoque qui ob metum obmutescerent, laturū suffragia. Hoc timens Pompeius, Domitio in campum ante lucē ad faces descendenti locauit insidias, ac primus, qui praelucebat proxime Domitium, ictus cecidit. Post eum quū alii præterea sauciarentur, fit fuga omnium præter Catonem & Domitium. Nam Cato, quāuis in brachio vulneratus, retinuit eum, acuitq; vt manerent, neq; propugnationem desererēt, quoad spirarent, pro libertate aduersus tyranos: qui quemadmodū gesturi magistratum essent, per tanta scelera irruentes in eum, declararent. Verūm quia non sustinens periculum domū refugit Domitius, Pompeius & Crassus consules designati sunt. Nec destitit Cato, sed præturam institit petere, quo arcē haberet ex qua cum illis cōtenderet, nec cū consulibus depugnaret priuatus. Illi id ipsum metuentes, æquaturā ex Catonis persona consulatū præturam, primū aduocauerūt repente senatum. Vbi per infrequentiā decretū fuit vt designati prætores extemplo magistratū inirēt, præciso legitimo tēpore quo illos qui populū corrupissent largitionibus, postulare licebat: deinde quum plebiscito effecissent vt soluti essent à causa dicēda, clientes & amicos suos ad præturā prouexerunt, ipsi pecuniā præbuerūt, ipsi suffragiis præfuerūt. Quibus etiā quū esset Catonis virtus & auctoritas superior, plebe præ verecūdia rem indignā censente vt venderet suffragiis Catonem, quæ emere reipub. eum prætorem deberet, ac prærogatiua tribus illum diceret prætorē, Pompeius subito tonitru audiuisse se eumentis fœdissime comitia demisit. Abominari id solent, nec quicquā loue tonante ratum habere. Grandi autem iterum pronuntiata pecunia, atque optimis quibusque comitio expulsis, per vim obtinuerunt vt renuntiaretur Vatinius pro Catone prætor. Ibi perhibent illos qui tam prauē & inique suffragia tulerāt, confestim sicut fugientes abisse. Cæteris verò cocuntibus & indignantibus, concionis habendæ potestatem quum Catoni statim vnus ex tribunis faceret, progressum eum imminencia reipub. quasi numine afflatum omnia prædixisse, concitasseque populum in Pompeium & Crassum, qui essent talium rerum sibi conscii, atque ita rempub. intenderent gerere vt timerent Catonem ne prætor eos premeret. Postremo domum regredientem adeo frequens populus est prosequutus, vt nec cunctos simul designatos prætores. Quum iam C. Trebonius rogationem de prouinciis consularibus promulgasset, vt vnus Hispaniam & Africam, alter Syriam & Ægyptum obtinerent, ac quibus videretur terra marique bellum facerent & domarent, cæteri intercedere & impedire desperantes se posse, omiserunt & contradicere. Catoni verò antequam populus in suffragia mitteretur rostra conscendenti, atque concionem habere volenti,

χῶν τοῖς ὑπάτοις, ὥστε τὸν μὲν Ἰβηρίαν ἔχοντα καὶ Λιβύην ὑπὸ αὐτῷ, τὸν δὲ Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, οἷς βούλει πολεμῆν καὶ καταστρέφειν, ναυτικῶς καὶ πεζικῶς δυνάμεισιν ἐπιτόντας, οἱ μὲν ἄλλοι τὴν αἰτίωρα εἶν καὶ κώλεισιν ἀπεργνωχότες, δὲ ἐλίπον καὶ τὸ ἀντιπεῖν. Κάτων δὲ ἀναβαίει πρὸ τῆς ψηφοῦσας ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ βελομένω λέγεινα

A ἄλλὰ πρὸ τῆς Ρωμαίων ἐλευθερίας. καὶ μὲν τοὶ καὶ λόγος ἐχάρη. Ἀλλὰ τὸ σωφρονοῦντος ἐπὶ τῆς πόλεως μέρος, ὡς οὐ πειλοπέον, εἰς τὸ τῆς Κράσου καὶ Π. μπηθίου δυνάμεισιν σιωληθούσης, πρὸ τῆς πασῶν ὑπὸ τὸν καὶ βαρβάρων τὴν ἀρχὴν ἡμομύειν, ἀλλ' ἀφαιρετέον αὐτῆς τὸν ἕτερον. καὶ συνίσταντο πρὸς τὸν Δομίτιον, παρορμῶντες καὶ πρὸς ἀρριώοντες ἀπλάμβανοντα. πολλοὶ γὰρ αὐτῷ καὶ τῶν σιωπάντων Ἀλλὰ δέος ἐν ταῖς ψήφοις ὑπὸ τῶν ἄλλων. τὸ δὲ δέισαιτες οἱ πρὸς Πομπηθίου ὑφείσαν ἐν δόρῳ πρὸς Δομίτιον καταβαίνοντι ὄρθηον ὑπὸ λαμπάδων εἰς τὸ πεδίον. καὶ πρὸς τοὺς μὲν B ὁ πρὸς φαίρων ὅπως εἰς τὸν Δομίτιον, πληγῆς καὶ πεσὼν ἀπέθανεν. μὲν δὲ τὸν ἦδη καὶ τῶν ἄλλων σιωληθούσων ἕλκων, ἐγένετο φυγὴ, πλὴν Κάτωνος καὶ Δομίτιου. κατεῖχεν γὰρ αὐτὸν ὁ Κάτων, (καὶ πρὸς αὐτὸς εἰς τὸν βραχίονα τετραμύος) καὶ παρεκελεύετο μὲν καὶ μὴ παρολιπεῖν, ἕως ἐμπνέωσι, τὸν ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα πρὸς τοῖς τυράννοις. οἱ τῶν ἐπιπονησάντων τῆ ἀρχῆν ἡδυστο, Ἀλλὰ τῆς κλύουτων ἀδικημῶν ἕως αὐτῶν βαδίζοντες ἔχ' ὑποσάντος ὁ τὸ Δομίτιου C ὁ δεινόν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν καταφυγόντος, ἠρέθησαν μὲν ὑπάτοι, Πομπηθίου καὶ Κράσου. οὐκ ἀπέκαμψεν δὲ ὁ Κάτων, ἀλλ' αὐτὸς παροελθὼν στρατηγίαν μετῆς βελομένους ὀρηθητεῖον ἔχεν τῶν πρὸς ἐκείνοις ἀγῶνων, καὶ πρὸς ἀρχοντας ἀδικησάντων μὴ ἰδιώτης. οἱ δὲ καὶ τὸ δέισαιτες, ὡς τῆς στρατηγίας ἀξιωμαχοῦ Ἀλλὰ Κάτωνα πρὸς τὴν ὑπατείαν γεννησομένης, πρὸς τὸν μὲν δὲ ἀφῆκε καὶ τῶν πολλῶν ἀγνοούτων, βελομένους σωμαζαρόντες, ἐψηφίσαντο τοῖς ἀιρετέως στρατηγῶν ἀδελφῶν ἀρχῆν, καὶ μὴ ἀγαλιπόντας τὸ νόμιμον χρονον, εἰ δὲ καὶ τοῖς δεκάσασιν τὸν δῆμον ἦσαν. ἔπειτα Ἀλλὰ τοῦ ψηφίσματος τὸ δίδναι δίκας αὐτοῖς ἄλλον κατασκευάσαντες ὑπὲρ τῶν αὐτῶν καὶ φίλοις ἐπὶ τῶν στρατηγῶν παροσησιν, D αὐτοὶ μὲν δίδοντες ἀργύριον, αὐτοὶ δὲ τῶν ψήφοις φερομένους ἐφεσῶτες. ὡς δὲ καὶ τούτων ἡ Κάτωνος ἀρετὴ καὶ δόξα πειλοῦ, ὑπὸ αἰδῶς τῶν πολλῶν ἐν δεινῶν πολλῶν ἡμῶν ἀποδόσασιν Κάτωνα ταῖς ψήφοις, ὅν καλῶς εἶχε παρῆσασιν τῆ πόλιν στρατηγῶν, ἢ τε παρῶν κλητῶσιν τῶν φυλῶν ἐκείνων ἀπέδειξεν, δὲ ἀφῆκε ὁ Πομπηθίου βραχίονα ἀκχερένα ψηφισάμενος, ἀρχῆς ἔλυσε τὴν ἐκκλησίαν, εἰσησμένων ἀφοσιούσων παρῶντα, καὶ μηδὲν ἐπικρυεῖν διοσημείας ἡμῶν. αὐτῆς δὲ πολλῶν χρονομῶν ἐν δεκάσασιν, τοῖς βελήτοις ὡσδυντες ἐκ τῆς πεδίου, βία διεπράξατο Βαπίνιον ἀντὶ Κάτωνος ἀιρετέως στρατηγῶν. ἔθα δὲ λέγεται τοῖς μὲν οὕτω πρὸς νόμους καὶ ἀδικῶς ἡμῶν τὴν ψῆφον, ἀδελφῶν ἀποδράσας οἴχεσασιν. τοῖς δὲ ἄλλοις σιωληθούσων καὶ ἀρχακτοῦσιν δὲ ἡμῶν ἡμῶν αὐτῶν πρὸς ἀρόντος ἐκκλησίαν καὶ κατασάντα τὸν Κάτωνα, ἀπῆρτα μὲν ὡσδὲν ἐκ θεῶν ἐπιπρωὶ τὰ μέλλοντα τῆ πόλιν παροφτεῖν, παρορμῶσιν δὲ τοῖς πολίτας ἐπὶ Πομπηθίου καὶ Κράσου, ὡς τῶντα σιωφδῶσιν αὐτοῖς, καὶ τῶντα ἀπολομένους πολιτείας, δι' ἡμῶν εἰσαι Κάτωνα μὴ στρατηγῶν αὐτῶν πρὸς ἡμῶν. τέλος δὲ, ἀπὸντα εἰς τὴν οἰκίαν παροῦ πεμψε πλῆθος τοσούτων ὅσων F ὡσδὲν σύμπαντας ἅμα τοῖς ἀποδεδειγμένοις στρατηγῶν. Γαίου δὲ Τρεβωνίου χρονοφαντος νόμον ὑπὸ νόμους ἐπαρ-

μόλις ὠρών δὲ τὴν λόγον ἔδωκεν. ὡς δὲ πολλὰ λέγων καὶ δι-
 δάσκων καὶ παρεπιστίζων κατόμνησε τὸν χρόνον, ὅτε ἐπι-
 λέγειν αὐτὸν εἶον, ἀλλ' ἔπιμύθοντα κατέσπασεν ὑπηρετῆς
 παρελθὼν. ὡς δὲ καὶ κατὰ τὴν ἰσάμηνος ἐβόα, καὶ πῆς ἀ-
 κροῦντας καὶ σωμαζομακτοῦσας εἶχεν, πάλιν ὁ ὑπηρετῆς
 ἔπιλαβόμενος καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν, ἔξω τῆς ἀγορῆς κατέ-
 σπασε. καὶ ὅτε ἐφ' ἑστὸν ἀφελθεῖς, καὶ πάλιν ἀναφρίξας
 ἴετο πρὸς τὸ βῆμα, μὲν κραυγῆς ἐγκελεύόμενος τοῖς πολι-
 ταῖς ἀμύθην. πολλὰ γὰρ δὲ πύττα ἤμοιρος, περὶ παθῶν ὁ
 Τρεβώνιος ἐκέλευσε αὐτὸν εἰς τὸ δεσμοτήριον ἀγαθῶν καὶ
 πλήθος ἐπιπροσέτι λέγοντος ἅμα σὺ τῷ βαδίζῃν ἀ-
 κροῦμενον ὡς τε δέισαντα τὸν Τρεβώνιον ἀφείμαι. κακείνῳ
 μὲν οὕτω πῶς ἡμέραν ὁ Κάτων κατέμειλε. ταῖς δ' ἐφε-
 ξῆς, οἷον μὲν δεδίζαμενοι τῷ πολιτῶν, οἷον δ' οὐκ ἀσπί-
 μοι χροῖσι καὶ δωροδοκίαις, ἕνα δὲ τῶν δημοσίων Ἀχιλ-
 λιον ὄπλοις εἰρξάμενος ἐκ τῆς βυβαλῆς παρελθεῖν,
 αὐτὸν δὲ τὸ Κάτων βρογνιτῶν γερονέαι βραδύτα, τῆς ἀγο-
 ρῆς ἐκλεθόντες, ὅτε ὀλίγοις δὲ τρώσαντες, οἷον δὲ καὶ
 πρὸντων, βία τὸν νόμον ἐκύρωσαι ὡς τε πολλοὺς συστρα-
 φέντας ὀργῇ τοῖς Πομπηίου βάλαν ἀνδραγαθίας. ἀλλὰ τὸ
 μὲν ἐπελθὼν ὁ Κάτων διεκάλυσε. τῷ δὲ Κάτωι πάλιν νό-
 μου γενομένου περὶ τῶν ἐπαρχῶν καὶ τῶν στρατοπέδων, ὅτε
 ἐπὶ πρὸς τὸν δῆμον ὁ Κάτων, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν τραπέμε-
 νος Πομπηίου, εὐμαρτύρατο καὶ πρὸς ἄλλους, ὡς ἐπὶ τὸν αὐτὸν
 τραχηλὸν ἀναλαμβάνων Κάτωι, νῦν μὲν ὅτε οἶδεν, ὅτε μὲν
 δὲ δρχηται βαρυνέσθαι καὶ κρατεῖσθαι, μήτε ἀποδέσθαι
 διωάμενος, μήτε φέρειν ὑπομνήτων, εἰς τὴν πόλιν ἐμπε-
 σέται σὺ αὐτῶν καὶ μεμνήσεται τότε τῷ Κάτωι τῶν ἰσά-
 νέσεων, ὡς ὅτε ἦτον ἐν αὐταῖς τὸ Πομπηίου συμφέρον
 οἷον, ἢ τὸ καλὸν καὶ δίκαιον. ταῦτα πολλὰ καὶ ἀκροῦν ὁ Πομ-
 πηίου ἡμέλει, καὶ παρέπεμπεν, ἀπιστία τῆς Κάτωι μετα-
 βολῆς, ὅτε πῆς ἀτυχίας τῆς αὐτῆς καὶ διωάμενος. εἰς δὲ τὸ
 ἐξῆς ἔτος ἀφελθεῖς ὁ Κάτων στρατηγός, ὅτε ἔδοξε παρεπι-
 θεῖναι τῇ δρχῇ ποσὸν εἰς σιμνοτήτα καὶ μέγεθος, δρχῶν
 καλῶς, ὅσον ἀφαιρῆν καὶ καταχρῆσθαι, αὐτοδῆτος καὶ ἀχι-
 των πολλὰ καὶ ἐπὶ τὸ βῆμα παρερχόμενος, καὶ θανατικὰς
 δίκας ἐπιφανῶν ἀνδρῶν οὕτω βραδύτα. ἔνοι δὲ φασὶ καὶ
 μετ' ἀρίστον οἶον περὶ τῆς χροῖσας εἶχεν. ἀλλὰ τὸ μὲν
 ὅτε ἀληθῶς λέγεται. ἀφαιρῆν δὲ τὸ δῆμον ταῖς
 δωροδοκίαις ὑπὸ τῶν φιλαρχῶν, καὶ χροῖστων τῶν
 δεκάζεσθαι καὶ τὰς ἐργασίας σιμῆται τῶν πολλῶν, βου-
 λόμενος ἐκχεῖναι πᾶσι τὸ νόσημα τῶν τῆς πόλεως,
 ἔπεισε δόγμα θεῖσθαι τὴν σύγκλητον, ὅπως οἱ καταστάν-
 τες ἀρχόντες, εἰ μηδὲν κατήσθαι ἔχοιεν, αὐτοὶ παρῶν-
 τες ἐξ ἀνάγκης εἰς ἐνορχὴν δικαστήριον θύμιας διδώσιν. ἐπὶ
 τούτῳ χαλεπῶς μὲν ἔσθαι οἱ μετόντες δρχῆς, ἐπὶ δὲ
 χαλεπώτερον ὁ μαθαρῶν ὄχλος. ἔσθαι οὖν ἐπὶ τὸ βῆ-
 μα τὸ Κάτωνος παρελθόντος, ἀνδρῶν παρεπισπόντες ἐ-
 βόων, ἐβλασφήμοι, ἔβαλλον ὡς τε φέρειν ἀπὸ τῶν βῆ-
 ματος ἀπομύσας, αὐτὸν δὲ ἐκείνον ἔξωθέντα τῶν πλήθων καὶ
 τῶν ἀφελθόντων, μόλις ἔπιλαβεσθαι τῶν ἐμβόλων. ἐ-
 ταῦτα ἀνασας, τῶν μὲν ἰταμῶν καὶ τῶν ἰταμῶν τῆς ἕφρας, δι-
 γῆς ἐκράτησε τὸν ἰταμῶν, καὶ τὴν κραυγῆν ἔπαυσε. εἰπὼν δὲ τὰ
 ἀρέποντα, καὶ μὲν ἡσυχίας ἀκροῦσθαι, πᾶσι πα-
 σὶ διέλυσε τὴν ἀρχὴν. ἐπαμύσης δὲ τῆς βουλῆς αὐτὸν, Ἐγὼ δὲ (εἶπεν)
 ὑμᾶς ὅτε ἐπαμύνας, κινδυνώσασθαι στρα-
 τηρὸν ἐγκαταλιπόντας, καὶ μὴ παρεσπασμένους. τῶν δὲ
 μετόντων δρχῆς ἕκαστος ἀπὸ πᾶσι σιμῆται, φεβόμενος

vix duarum horarum permiserunt spatium. quem, quum multa commemorando, subiiciendo, & praeinendo tempus consumeret, interpellarunt dicentem, persistentemque accedens licitor detrahit ex rostris. Quum etiam ex inferiore loco vociferaretur, essentque qui eum audirent & fremerent, corripuit iterum eum licitor, ac foro emouit. At ille statim, ut dimissus est, repetiit forum, sublato clamore incitans populum ut succurreret. Quod quum faceret saepius, astuans Trebonius duci eum iussit in carcerem. Sequuta eum plebs est audiens inter eundem differentem. Ita Trebonius metu eum missum fecit. Atque eum diem Cato hoc modo exemit. Insequentibus, populo partim consternato, partim praemiis & largitione redempto, uno etiam tribuno plebis Aquilio armis prohibito ex curia prodire, ipso vero Catone, qui loue clamabat tonasse, a foro summoto, multisque vulneratis & nonnullis interfectis, legem vitulere. Unde multi globo facto infecti Pompeii statuas lapidibus incessabant. Caeterum id superueniens interpellauit Cato. Quum mox alia lex de Caesaris prouinciis & legionibus promulgaretur, non iam ad populum Cato, sed ad ipsum conuersus Pompeium testato denuntiavit non intelligere ipsum nunc recipere in humeros suos Cesarem: ubi verò grauari coepisset & opprimi, nec deponere posset, nec sustineret ferre, facturum ipsum ut secum onus coniceret in remp. ac tunc Catonis admonitionum memorem fore, non minus Pompeio salutarium quam honestarum atque iustarum. Ea Pompeius quum crebro audiret, felicitate sua & potentia fretus contempnit, & transmisit, non credens futurum ut se immutaret Caesar. In proximum annum Cato praetor factus est. neque tantum habitus est magistratui maiestatis & fastigii recte administrando adiecisse, quantum detraxisse & deformasse: quod frequenter sine calceis & tunica ad tribunal accederet, & de capite illustrium virorum dispensaret eo habitu iudicia. Nonnulli autem etiam a prandio, postquam potasset, ius eum dicere solitum: verum id falsum est. Adulterato candidatorum largitionibus populo, plebeque nundinationem sicut opificium exercente, cupiens hunc morbum radicitus e republica excindere, suavit in senatu ut lex ferretur ut designati magistratus, si nullum haberent accusatorem, ipsi cogentur iudicio iurato se offerre, atque ibi rationem reddere parati magistratus. Id candidatos offendit, magisque mercenariam multitudinem. Itaque quum manè Cato progredetur ad tribunal, magna manus incurrens obstrepuit ei, conuitia ingessit, lapidibus incessit, ut a tribunali diffugerent omnes, ipse Cato a multitudine impulsus iactatusque aegre euaserit in rostra. Ibi restitans vultus fidentia & constantia illicò compescuit turbam, & clamorem sedauit. Quum verò differuisset quae ad rem pertinebant & esset magno silentio auditis, tumultum semel compressit. Ibi laudante eum senatu, Ego vos, inquit, non laudo, qui praetorem deseruistis in discrimine, neque ei succurristis. At candidati omnes malo fluctuabant ancipiti,

καὶ πῶς κενουρήσαν ἐξελέγξας, τότε μὲν ὅτι κλήσει δημό-
 ρων ἔλυσε πῶς ἀνάδειξιν· ὕστερον δὲ τῷ Φαωνίου καὶ καταθέν-
 τος ἀρξάνομου, ταῦτε δὴ τῆς ἀρετῆς ἐπεμελεῖτο, καὶ τὰς
 θεὰς διείπεν τὰ θεῶν, διδοὺς καὶ τοῖς θυμηλικαῖς τεφά-
 νοις μὲν οὐ χρυσοῖς, ἀλλ' ὡς τῶν ἐν ὀλυμπία, χρυτῶν δὲ
 ὅτι αἱ τῶν πολυτελεῶν, τοῖς μὲν Ἕλλησι τεύχεα καὶ ἀρί-
 στακας, καὶ βαφαιδάς καὶ ἀπίους· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις οἴνου
 κερῶμα, καὶ κρέα ὕεια, καὶ σῦκα, καὶ σικίους, καὶ ξύλων ἀγ-
 χαλίδας· ὧν πῶς ἐτέλεσαν οἱ μὲν ἐγέλων, οἱ δὲ ἠδου-
 ῶ, τῷ Κάτωνος δὲ αὐτῶν καὶ κατεσκευασμένον ὄραντες, ἠ-
 συχῆ μετέβησαν εἰς ἀλάχουσιν. τέλος δὲ ὁ Φαωνίος, εἰς τὸ
 ὄχλον ἐμβόλων ἑαυτὸν, καὶ κατὰ ζῆλον ἐν τοῖς θεαταῖς,
 ἐκέρτει τὸ Κάτωνα, καὶ διδόναι τοῖς ἡμεροῦσι καὶ ἡμέρῳ
 ἐβόα, καὶ συμπαρακέλετο τῶν θεατῶν, ὡς ἐκείνῳ πῶς ἐξου-
 σίαν ὡς ἀδεδωκῶς, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ θεάτρῳ Κουερίαν ὁ Φα-
 νίου στωαρχὸν ἐχορήγει πολυτελεῶς. ἀλλ' ἐκείνῳ ἀπολι-
 πόντες οἱ ἀνδραποδοί, μετέβαινον εἰς αὐτὰ, καὶ σὺν ἐπαίον
 παρὰ μὲν οὐκ ἀποκρινόμενοι τῷ Φαωνίῳ τὸ ἰδιώτῳ, καὶ τῷ Κά-
 τῶνι τὸ ἀγωνοθέτῳ. ἐπορεύθη δὲ αὐτὰ, ἔχε σύρων δὲ παρὰ
 γμα, καὶ διδάσκων ὅτι παύσονται δὲ τῆ παιδείᾳ χρῆσθαι, καὶ
 χάριτι τῷ ἀπέμπειν ἀτύφῳ μᾶλλον ἢ τῷ ἀσεβῶς καὶ
 πολυτελείας, εἰς τὰ μηδενὸς ἀξία φροντίδας μεγάλας καὶ
 ἀουδάς καὶ ἀπὸ τῆς ἐπέε. ἐπεὶ δὲ Σκιπίωνος καὶ Ψεύδου καὶ
 Μίλωνος ἀπατεία μετεργαζόμενοι, οὐ μόνον ἐκείνοις τοῖς
 στωϊκοῖς ἤδη καὶ συμπολιτευομένοις ἀδικήματα, δωρο-
 δοκίαις καὶ δεκασμοῖς, ἀλλ' ἀπικρὺς δι' ὀπλων καὶ φόνων
 εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ὡς οὐ μὲν τὸν πόλεμον καὶ ἀπονοία Πομ-
 πηίου ἕνεκεν ἠξίου ἐπισηῆσαι τῆς ἀρχαίρας, δὲ μὲν παρὰ
 τὸν αὐτεῖπεν ὁ Κάτων, οὐ τοῖς νόμοις ἐκ Πομπηίου φάρμακος,
 ἀλλ' ἐκ τῶν νόμων Πομπηίου δὲ τῶν ἀρχῶν τῶν ἀσφάδων.
 ὡς δὲ πολὺν χρόνον ἀναρχίας οὐσης, καὶ τειρῶν στρατοπέδων
 τῶν ἀρξάν ὀσημέραι παρὰ ἐχόντων, ὀλίγον ἀπέλειπεν ἀε-
 πίχτητον γενεῆναι δὲ καὶ ἐν ἡμέρῳ παρὰ τῆς
 ἐχάτης ἀνάγκης εἰς Πομπηίου ἐκείνῳ χάριτι τῆς βουλῆς
 παρὰ τῆς, καὶ τὰ μετεωπάτω τῶν ἀνομημάτων χρῆ-
 σάμενος ἰάματι τῆς τῶν μεγίστων καὶ ἀσάστεως, τῶν μοναρχί-
 ας ἐπαγαγῶς μᾶλλον, ἢ παρὰ εἶδεν τῶν εἶσιν εἰς μοναρχί-
 ας τελευτῶσαν. εἶπεν οὖν ἐν τῇ βουλῇ γνώμῳ Βύβλος, ὧν
 οἰκίος Κάτωνος, ὡς χρῆ μόνον ἐλέσθαι Πομπηίου ὕπατον.
 ἢ γὰρ ἔξην καλῶς τῶν παρὰ γμα, ἐκείνου καὶ ἀσάστητος, ἢ
 τῶν κρατῆρα δουλοῦσιν τῶν πόλιν. ἀναστὰς δὲ ὁ Κάτων, οὐ-
 δένος αὐτῶν ἀσάστητος, ἐπήνεσε τῶν γνώμῳ, καὶ στωϊκῶς
 λάσει πᾶσαν ἀρχὴν ὡς ἀναρχίας κρείττονα· Πομπηίου δὲ
 καὶ παρὰ ἀρχῆς ἀρίστα τοῖς παρὰ χρῆσθαι παρὰ γμασι, καὶ
 φυλαξῆν ἀλαπτευθέντα τῶν πόλιν. οὕτω δὲ ἀποδεδείχθαι ὕ-
 πατος ὁ Πομπηίος, ἐδέηθη τῷ Κάτωνος ἐλθεῖν παρὰ αὐτὸν
 εἰς τὸ παρὰ γμα. ἐλθόντα δὲ δὲ ἀμύμονος φιλοφρόνως ἀπα-
 σμοῖς καὶ δὲ εἰώσει, καὶ χάριν ὁμολογήσας, παρεκέλετο σύμ-
 βουλον αὐτῶν καὶ παρὰ γμα τῆς ἀρχῆς. ὁ δὲ Κάτων ἀπε-
 κρίνατο, μήτε τῶν παρὰ γμα παρὰ ἀπέσειαν εἶπειν Πομπηίου,
 μήτε αὐτὰ παρὰ χάριν, ἀλλ' ὅτι συμφέροντι πᾶντα τῆς
 πόλεως. ἰδία μὲν οὖν αὐτῶν παρὰ γμα οὐκ ἀμύμονος ἐπέ-
 σθαι, δημοσίᾳ δὲ, καὶ μὴ παρὰ γμα, πᾶντως ἐρῆναι δὲ φαινόμενος. καὶ αὐτὰ ἐπορεύθη ὡς εἶπε. παρὰ μὲν γὰρ
 ὅτι τῶν δεκασμάτων ἤδη τὸ δῆμον ἐπιτήμια τῶν καὶ δικῶν μεγάλων τῷ Πομπηίου νομοθετοῦντος, ἀμελεῖν ἐκέ-
 λθει τῶν γενεῶν, καὶ παρὰ γμα τοῖς μέλλουσιν. (οὐτε γὰρ ὅπου εἴσεται τῶν παρὰ γμα τῶν ὀρίσῳ ῥάδι)

A ac demonstrans fraudem, in praesentia quidem
 renunciationem eam tribunis appellatis circum-
 duxit. Post Fauonio adilicreato, cum in caeteris
 magistratus muneribus praestod fuit, tum ludos e-
 ius in theatro curavit, deditq; coronas thymelicis
 non aureas, sed, ut Olympijs, ex oleastro: dona, lo-
 co magnificorum, Graecis betam, lactuca, rapha-
 num, pira: Romanis vini amphoras, carnem suil-
 lam, ficus, cucumeres, lignorum fasciculos: quorum
 vilitatem alij irridebant, alij oblectabantur, Cato-
 nis austeritate & contractionem videntes trans-
 ire sensim in remissionem. Postremo Fauonius
 B immiscens se plebi atq; inter spectatores confidens
 plausit Catoni: ac donaret honoraretq; merentes
 clamavit, testatusque spectatores est in illius po-
 testate se omnia posuisse. In altero theatro collega
 Fauonij Curio splendidum exhibebat munus. Spe-
 ctatores tamen relicto illo huc transferunt applau-
 feruntq; effuse agenti Fauonio priuatum & Cato-
 ni agonothetem. Haec designauit quod ei rei obtre-
 ctaret, doceretq; ludentem oportere ludo vti, ac
 benignitate potius defungi communi quam appa-
 ratibus & sumptibus, in rebus nihili magnas curas
 & sollicitudines ponentes. Quum Scipio, Hy-
 psus & Milo consulatum peterent, nec solum re-
 ceptis illis iam atq; vsitatis improbitatibus, largi-
 tionibus & corruptionibus, sed propalam per ar-
 ma & caedes in bellum ciuile ruerent amentia &
 C audacia, atq; ideo Pompeium quidam praepone-
 vellēt comitijs: primum repugnauit Cato, negans
 legibus ex Pompeio, sed ex legibus debere Pom-
 peio suppetere securitatem. Ut verò per diuturnum
 interregnum & tribus exercitibus forū quotidie
 obsidentibus parum abfuit quin malum sisti non
 posset, statuit ante vltimam necessitatem summam
 rem spontaneo senatus beneficio conferre in
 Pompeium, & quam minimo malo pro medicina
 D vtens ad maximas componendas, dominatum in-
 uehere potius quam permittere ut seditio termi-
 naret in dominatum. Igitur Bibulus Catonis ne-
 cessarius sententiā dixit, Pompeium solum cōsu-
 lem creandum. aut enim remp. eum ordinaturum
 recte, aut ciuitatem optimo seruituram, Vnde sur-
 gens Cato eam sententiam praeter omnium expe-
 ctationem probauit, docuitque quod vis impe-
 rium praestare quam vacare magistratibus ciuita-
 tem. Pompeium etiam expectare se optime vsu-
 rum potestate, & concreditam sibi rempublicam
 conseruaturum. Ita consul Pompeius declaratus
 E Catonem orauit ut in subvrbium veniret ad se.
 quem, ut venit, excepit benigne salutationibus &
 complexibus, gratijsque actis rogauit ut consilio
 adesse sibi & praesse vellet in consulatu. Respon-
 dit Cato neque prima odio se dixisse Pompeij,
 neque haec studio, sed omnia boni publici causa.
 Priuatim igitur petenti consilium daturum, pu-
 blicè etiam si non petat, omnino dicturum quod
 sibi esset visum. Atque haec ut dixit, ita egit. Pri-
 mum namque aduersus eos qui pecuniam in po-
 pulo pronunciauerant, nouas multas & pœnas
 graues paranti promulgare Pompeio, ommittere con-
 F suluit praeterita & prouidere in futurum. Haud e-
 nim vbi praeteritis peccatis subsisteret excutiēdis,

proclive futurum statuere. & si recentiores sanciantur multæ offensis, iniuriam passuros hos si, quam non violauerunt, neque perruperunt legem, ea puniantur. Deinde quum multi rei fierent clari viri, aliqui etiam Pompeij amici & necessarii, animaduertens multis conuiuentem & remissum, increpauit acriter & excitauit eum. Quum verò laudationes, quæ dici pro reis solebant, ipse Pompeius lege interdixisset, & Munatio Flacco scriptam dedisset in iudicio laudationem: obthursans Cato manibus aures, (erat enim inter iudices) prohibuit illud testimonium recitari. At Flaccus ex iudicibus eum post actiones reiecit, nec minus est damnatus. Omnino verò curâ præbebat Cato reis ancipitem atque implicatam: quod neque relinquere vellent eum iudicem, neque auderent reijcere. Multi enim euerfi iudicio sunt, quod Catonem declinare, non nisi innocentia putarentur. Nonnullos etiam nominabant insectatores, velut magnum probrum, quod Catonem iudicem repulissent obijciētes. Porro quum ipse Cæsar legionibus Gallicis incubaret, & armis insisteret, dona autem, largitionē & amicos potissimum adhiberet ad vrbānā potentiā, iam præmonita Catonis excitabant Pompeium ex securitate magna priore somniantem periculum. Quia verò nimium erat lentus & segnīs ad obstitendū Cæsari, atque ad rem aggrediendam, constituit Cato consularum petere, vt confestim Cæsari arma extorqueret, aut denudaret eius consilia. Competitores Catonis ambo boni viri erant: Sulpitijs etiam multum ex Catonis in rep. autoritate & opibus acceperat emolumentum. quare habebatur non boni neque grati viri officio fungi. nihil est tamen offensum. Quid est enim, inquit, miri, si quod quis summum arbitratur bonum non concedat alteri? Suasit autem senatui decernere candidati populū vt per se prensarent, nec per alium rogarēt vel appellarent pro se circumeuntes. Quare exasperauit multo magis homines, quod non modo mercedē capiēdam, verum etiam beneficij ipsis collationē adimens, inopem simul & contemptam plebem efficeret. Adhæc quum nec ad ambiendum esset pro se ipse appositus, verum in grauitate mallemorum suorum retinere dignitatem, quam amplitudinē acquirere consularis, atque sic prensans, neque amicis permittēs facere ea quibus ducitur & capitur multitudo, repulsam consularis tulit. quæ res quum adferre solita esset non ipsis modo præteritis, sed & eorum amicis familiaribusque permultos dies eum aliquo rubore tristitiam ac merorem: adeo eum casum tulit lentē, vt vnctus pilaludere in comitio, & a prandio rursus in forū more suo sine calceis & absque tunica descendens deambularet eum familiaribus. Culpat eum Cicero, quod quum resp. talem consulem desideraret, non incubuerit sedulo, nec comiter populū subicrit, sed & elanguerit in futurum obtorpueritque, quamuis præturam iterum petisset. At Cato prætura respondit se non plebis voluntate, sed ea vi compulsam vel redemptam fuisse deiectum: in comitijs verò consularibus, quum fraus nulla intercessisset, populū cognosse sibi offensum ob eisdē mores: quos neque immutare aliorum gratia,

A εἰτέ νεώτερα γράφεται τῆς ἀδικημάτων ἐπιτήμια, δὴ ἀπεισεσθαι, τὸν δὲ οὐ παρέβαινον οὐτ' ἠδίκων νόμοι κτ' τῶν κλαζομένων) ἔπειτα, πολλῶν κρινομένων ἐπιφασιῶν ἀνδρῶν, οὐκ ὄντι καὶ φίλων τῶ Πομπηίου καὶ οἰκείων, ὄρων αὐτὸν ἐπιδιδόντα ἐν πολλοῖς καὶ καμωτομένοιον, ἐπετήμια σφοδρῶς καὶ διήχρην. ἐπεὶ δὲ νόμοι τὸς εἰωθότας λέγεσθαι περὶ τῆς κρινομένων ἐπαίνοισι, αὐτὸς ἀφελὼν, Μουνατίω Φλακκῶ συζητήσας ἐπαμνον ἐπὶ τῆς δικῆς ἔδωκεν, ἐπιτρομέουσι ὁ Κάτων τὰ ὅσα τῆς χερσὶν (ἐτυχε γὰρ δεκασίων) ἐκάλυεν ἀναγνωσέσθαι τῶ μύρτυρίῳ, ὃ Φλακκὸς ἀπέλεξε αὐτὸν ἐκ τῆς δικαστῶν μετὰ τὸς λόγους, καὶ εὐδέν ἦτον ἠλω. καὶ ὅπως ἀπορον ἢ πρῶτον καὶ δις μετὰ χεῖρισιν ὁ Κάτων τοῖς φύρσι, μήτε βουλομένοις αὐτὸν ἀπολιπεῖν δικαστῆν, μήτε ἀπολέγειν βολῶσιν. ἠλωσαν γὰρ ἐκ ὀλίγοι, τὸ Κάτωνα φύρην δόξαντες, οὐ γὰρ ἦν τοῖς δικαστοῖς. ἐπίοις δὲ καὶ πρῶτον οἱ λειδοροῦντες, ὡς οὐκ εἶδος μέγα, ὃ μὴ δεξασθαι κριτῶν Κάτωνα, πρῶτον ἰσχυροί. ἐπεὶ δὲ Καίσαρος αὐτῶν μὴ ἐμπεφύκτος τοῖς στρατεύμασιν ἐν Γαλατία, καὶ τῆς ὀπλων ἐχουμένου, δώροισι δὲ καὶ χρήμασι καὶ φίλοις μέγιστα πρῶτον ἐν τῇ πόλει χρωμένου δυνάμιν, ἢ δὴ μὴ αἱ Κάτωνος πρῶτον ἀπολιπεῖν ἀπέφερον τὸ Πομπηίου ἐκ πολλῆς ἢ δὴ τῆς πρῶτον ἀπιστίας, ὄνειροπολοῦντα δὲ δεινόν: ἐπεὶ δὲ ἢ οὐκ οὐ καὶ μελλήσας ἀπολιπεῖν πρῶτον ἐκάλυεν καὶ ἐπιχειρῆν ἑσπόμεως, ὥρμησεν ὁ Κάτων ἑσπόμεως πρῶτον ἀπολιπεῖν, ὡς ἀφαιρησόμενος δῆλος τὰ ὀπλα τῶ Καίσαρος, ἢ τῶν ἐπιβουλιῶν ἐξελέγετο. οἱ δὲ ἀντιπρῶτον ἀπολιπεῖν αὐτῶν, χρωμένοι μὴ ἦσαν ἀμφοτέρω, Σουλπίκιος δὲ καὶ πολλὰ τῆς τῶ Κατωνος ἐν τῇ πόλει δόξης τε καὶ δυνάμεως ἀπολελευκῶς: οὐ μὲτερον οὐκ εἶδος πρῶτον ποιῆν, οὐδὲ διχάρισιν: οὐ μὴ ὄγε Κάτων ἐνεκάλυ. Τὶ γὰρ (ἐφη) θαυμαστὸν, εἰ οὐκ νομίζω τῆς ἀγαθῶν μέγιστον, ἐτέρω μὴ παρῆσι; πείσας δὲ τῶ βουλιῶν ἀφίσεσθαι τὸς μετόντας τῶ δέχων, αὐτοῖς δεξιόσθαι τὸ δῆμον, δὲ ἐτέρω δὲ μὴ δεῖσθαι, μηδὲ ἐπιχειρῆν ἑσπόμεως αὐτῶν πρῶτον, ἐπὶ μᾶλλον δεηχρίαντε τὸς ἀνδρῶν. εἰ μὴ μόνον τὸ λαβῆν μαθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ δίδοναι χάριν αὐτὸς ἀφαιρησόμενος, ἀπορον καὶ ἀπῆμον ὁμοῦ τὸ δῆμον πεποιήκε πρῶτον δὲ τούτῳ μήτε αὐτὸς ἐπιχειρῆν ἑσπόμεως αὐτῶν πρῶτον, ἀλλ' ἐν ἡδὲ τῶ βίου μᾶλλον ἀξίωμα βουλομένου φυλάσσειν, ἢ πρῶτον λαβῆν τὸς δέχων, ποιούμενος τῶ δεξιόσθαι, μήτε τὸς φίλοις ἐάσας οἷς ὄχλος ἀλίσκεται καὶ τεραπύσσει, ποῖν ἀπέτυχε τῆς δέχων. φέροντος δὲ τῶ πρῶτον ἀπολιπεῖν αὐτοῖς μόνον πῶς ἀποτυχεῖσιν, ἀλλὰ καὶ φίλοις αὐτῶν καὶ οἰκείοις, σὺν ἀσχυρῇ ἡνὶ κατήφει καὶ πένθος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς, οὕτως ἠέγεγε ραθύμους τὸ συμβεβηκός, ὡς τε δὴ φάμενος μὴ ἐν τῶ πεδίῳ σφαιρίσσει, μετ' ἄριστον δὲ πάλιν, ὡς πρῶτον εἴησιν, καὶ παρὰ εἰς ἀρῶν αὐτὸν δητος καὶ ἀχίτων, πρῶτον πατήσσει μετὰ τῶ στυγῆτων ἀπῆται δὲ Κικέρων ὅτι τὸ πρῶτον μετῶν ἀρῶντος τοῖουτου δεομένων, ἐκ ἐποῖσαστο σπουδῶν, εὐδέν ἦτον ὁμιλία φιλανθρώπων τὸ δῆμον, ἀλλὰ καὶ πρῶτον τὸ λειπὸν ἐξεκαμε καὶ ἀπῆ γράσει, καὶ τοῖς τῶ στρατηγῶν αὐτῶν δὲ πρῶτον ἀρχῆς μετελθῶν. ἐλεγε μὲν οὖν ὁ Κάτων ὅτι τῆς μὴ στρατηγίας οὐ κατὰ γνώ-

μῶν ἐξέπεσε τῆς πολλῶν, ἀλλὰ βιασθέντων, ἢ ἀφαιρησόμενος ἀφῆται ἀπολιπεῖν, ἢ ἄλλοις ἀφαιρησόμενος ἀφῆται ἀπολιπεῖν, ὃν οὐτε μετὰ δεῖσθαι πρῶτον ἐτέρων χάριν, VVV ij

οὔτε γλώσσῳ ὁμοίῳ, πάλιν ὁμοίᾳ παθεῖν, νοῦν ἔχοντος ἀνδρός ἔστιν. τῷ δὲ Καίσαρος ἐμβαλόντος εἰς ἔθνη μάχῃ, καὶ τῷ ἀβόλῳ κρατήσαντος, Γερμανοῖσι δὲ ἀσπίδων ἡμιμέων, δοκῶντος ἐπιπέσει καὶ ἀβόλῳ τριακοντα μυριάδας, οἱ μὲν δὲ οἱ δὴ μὴν ἡξίω διαγέλια ἴψιν· ὁ δὲ Κάτων ἐκέλευεν ἐκδιδόναι τὴν Καίσαρα τοῖσι τῶν ἀνομητῶσι, καὶ μὴ βέπειν εἰς αὐτοὺς μηδὲ ἀναδέχεσθαι τὸ ἄγος εἰς τὴν πόλιν. οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τοῖσι θεοῖσι (ἔφη) θυομένη, ὅτι τῆς τῶν στρατηγῶν μερίας καὶ ἀπονοίας τὴν δίκην εἰς τὰς στρατιώτας οὐ βέποισιν, ἀλλὰ φείδονται τῆς πόλεως. ἐκ τούτου Καίσαρ ἐπιτολίῳ γράψας ἀπέστειλεν εἰς τὴν σύγκλητον. ὡς δὲ ἀνεγνώθη βλασφημίας πολλὰς ἔχουσα καὶ κατηρησίας τῷ Κάτωνος, αἰσῶς ἐκείνος, οὐχ ὡς ὀργῆς ἑσθὲ φιλονεικίας, ἀλλ' ὡς ὅτι ἐκ λογισμοῦ καὶ τῶν ἀσπίδων, καὶ μὲν εἰς ἑαυτὸν ἐγκλήματ' ἀποδοθείας καὶ σκώμασιν ἴμοια, καὶ παιδιῶν καὶ βωμολοχίαι τῷ Καίσαρος ἀπέδιδεν. ἀφ' αὐτοῦ δὲ τῶν ἐκείνου βουλευμάτων ἀπὸ ἀρχῆς, καὶ πᾶσαι αὐτῷ τὴν ἀφ' αὐτοῦ, ὡς ὅτι οὐκ ἐξήρως, ἀλλὰ σιωπῶντος καὶ κρινανός ἐκκελύψας, καὶ διδάξας ὡς οὐ Βρετανῶν, ἑσθὲ Κελτῶν παῖδας, ἀλλ' ἐκείνους αὐτὸν (εἰ σωφρονοῦσαν) φοβητέον ἔστιν αὐτοῖσι, οὕτως ἐπέστρεψε καὶ παρῶξιν, ὡς τὰς φίλοις τῷ Καίσαρος μετὰ μὲν ὅτι τὴν ἐπιτολίῳ ἀναγνόντες ἐκ τῆς βουλῆς, καὶ οὐκ ἐκ τῶν Κάτωνος λόγων δεικνύων καὶ κατηρησιῶν ἀληθῶν παρεχόν. ἐκυρώθη μὲν οὖν ἑσθὲν, ἀλλ' ἐλέγη μόνον ὅτι καλῶς ἔχει, ἀφ' αὐτοῦ Καίσαρι δοθέναι. τῷ δὲ φίλων ἀξιοῦσιν, καὶ Πομπηίου ἔξ' ἴσου τὰ ὅπλα καταθέσθαι, καὶ ἀποδοῦναι τὰς ἐπαρχίας, ἢ μηδὲ Καίσαρα, νῦν ἐκείνα βοῶν ὁ Κάτων ἀπεσφύλετο αὐτοῖσι, ἢ κείν, καὶ βιάζεσθαι τὸν ἀποδόνον, αἰσφαιδὸν ἢ δὴ τῆς διωάμει γλώσσῳ ἰὼν ἔχεν ἔξαπατῶν καὶ φενακίζων τὴν πόλιν. ἔξω μὲν οὖν ἑσθὲν ἐστράφη, τῷ δὲ δήμου γέροντος ἀεὶ τὴν Καίσαρα μέγιστον (ἔφη), τὴν δὲ σύγκλητον εἶχε πειθομένῳ καὶ φοβουμένῳ τὸν δήμον. ὡς δὲ Ἀείμιον κατέληπτο, καὶ Καίσαρ κατηγήμετο μετὰ στρατῶν ἐλαόντῳ ἐπὶ τὴν πόλιν, ἐπ' αὐτὰ δὲ πηλῶντες ἐπὶ ἐκείνους ἀφεσφύρων, οἱ τε πολλοὶ καὶ Πομπηίος, ὡς μόνον μὲν ἔξ' ἀρχῆς παρῶξιν, ἑσθὲν δὲ φανερώς παρῶξιν τὴν Καίσαρος γλώσσῳ. εἶπεν οὖν ὁ Κάτων, Ἄλλ' εἰ γε οἱς ἐγὼ παρῶξιν ἀεὶ καὶ σιωπῶντος ἐπέσφην ἡμῶν, ἄνδρες, οὐτ' αὖ εἴνα ἐφοβεῖσθε νῦν, οὐτε εἰ ἐνὶ τῷ ἐλπίδας εἶχετε. Πομπηίου δὲ εἰπόντος, μαρτυκῶτερον μὲν εἰρησθαι Κάτωνι, φιλικώτερον δὲ αὐτῷ παρῶξιν, σιωπῶντος ὁ Κάτων ἐνὶ Πομπηίῳ τῶν παρῶξιν τὴν σύγκλητον εἶχεῖται. τῷ δὲ αὐτῷ (ἔφη) καὶ ποιῆναι τὰ μέγιστα καὶ παύσθαι. ὁ μὲν οὖν Πομπηίος οὐτε διώσιν ἔχων ἐπὶ μὲν, οὐτε οἱς κατέλεγε τότε παρῶξιν ὄρων, ἐξέλιπε τὴν Ρώμην. ὁ δὲ Κάτων ἐπέσθαι καὶ συμφύσθαι ἐγνωκῶς, τὸν μὲν ἑσθὲν ἰὼν εἰς Βρετανίους παρῶξιν τὸν Μουράπην, τὸν δὲ παρῶξιν εἶχε σιωπῶντος. τῆς δὲ οἰκίας καὶ τῶν θυγατέρων κηδεμόνος δεομένων, ἀέλαβε πάλιν τὴν Μαρξίαν χηρῶσιν ἐπὶ χηρῶσιν πολλοῖσι. ὁ γὰρ Ὀρθήσιος ἀνήσκων ἐκείνῳ ἀπέλιπε κληρονόμον. εἰς δὲ ἡμέλις ἀποδοῦντος ὁ Καίσαρ, τῷ Κάτωνι φιλοπλουτίῳ παρῶξιν καὶ μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν γάμων. τί γὰρ ἔδει τῶν ἀνομητῶν δεομένων γυναικῶς, ἢ ἢ, μὴ δεομένων, αὐτῆς αἰσφαιδῶν; εἰ μὴ δέλαρ ἔξ' ἀρχῆς ὑφείθη τὸ γυνάμιον Ὀρθήσιος, καὶ νῦν ἔχρησεν, ἵνα πλοῦσι ἀπολάβῃ; παρῶξιν μὲν οὖν τῶν μετῶξιν ἔχει τὸ εὐεπίδον ἐκείνο,

A neq; paribus utentem pariter denuo incurrere viri foret cordati. Porro quum Cæsar nationibus bellicosis arma movisset, easq; magno cum periculo vicisset, Germanos etiam pace adortus esse videretur, & strauisset trecenta millia: alij supplicationem à populo censabant decernendam: Cato verò Cæsarem violatis dedendum dixit pro sententia, ne in se verterent piaculum, vel obstringerent religione ciuitatem. verumtamē dijs, inquit, honor habeatur: quòd insanix & flagitij ducis pœnam non in milites vertant, sed parcant ciuitati nostræ. Hinc literas Cæsar ad senatum plenas conuitorum & probrorum in Catonem misit. quibus recitatis surgens ille, non stomachose neque contentiose, verum quasi cogitato & præmeditato quæ sibi obiecta essent, ea probrorum & deteriorum similia derisionemq; quandam & cauillationem ostendit Cæsaris esse. Inde exorsus, illius à fonte consilia mentemq; omnē, non sicut inimicus, sed coniuratus & socius detegens, demonstransq; non Britannos neq; Gallos ipsis, verum ipsum illum esse, si saperent, formidandum: vsq; eò commouit concitauitq; senatum vt pœniteret amicos Cæsaris quòd Catoni lecta in senatu Cæsaris epistola iustæ querelæ & verorum criminum dedissent occasionem. At nihil quidem tunc decretum est: tantum iactatum, ex re esse vt successor Cæsari mitteretur. Postulantibus Cæsaris amicis vt ab exercitibus equè discederet Pœpius, redderetq; prouincias, aut nec cogi Cæsare: nunc illa vociferatus Cato est quæ prædixerat ipsis, venire & vim illum adferre, non obscure iam vires vsurpantem quas imponendo & decipiendo ciuitatem comparasset. Extra curiam autē quòd populus quam amplissimum Cæsarem vellet, nihil effecit. Senatus præbebat ei aures, sed timebat populum. Vt Ariminum occupauit Cæsar, & cum exercitu ad urbem nunciatus est contendere: ibi omnes in illum & populus & Pompeius intenderunt oculos: quòd vnus à principio præsensisset & Cæsaris consilia primus apertè prænucciasset. At igitur Cato, Si monitis & consilijs meis aliquis vestrum Patres Conscripti paruisset, nunc vnum nō timeretis, nec in vno spem reponeretis. Quum diceret Pompeius melius Catonem diuinasse, se verò egisse amicus: consuluit Cato vt vni Pompeio senatus summam rerum pœmitteret. Nam eorundem esse & facere magna mala & comprimere. Pompeius, quòd nec copias paratas haberet, nec quas conscripserat videret alacres, deseruit urbem. Cato sequi & comitari fugientem certum habens, minorem filium clam in Brutios misit ad Munatium, maiorem traxit secum. Quia verò domus eius & filix curatorem requirebant, accepit iterum Martiam viduam cum grandi dote. siquidem Hortensius eam moriens reliquerat heredem. Quod præcipue obiectans Cæsar Catoni impropert ei auaritiā, & mercenarium matitum appellat. Quid enim concedere eam opus erat, inquit, alteri, si requirebat vxorem? aut si non requirebat, iterum recipere, nisi esca ab initio hæc mulier submissa Hortensio fuisset, & iuuenem commodasset vt reciperet diuitem? Ad id refellendum satis quadrat Euripideum illud,

αὐτὸν τε Πομπηίου παρορμητικῶς πλὴν δυνάμιν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἠγεμόνων εἰπεῖν ἕως πρὸς βέλτατον κελύοντος, ἀρχῆς καὶ σιωπῆς τὴν γραπῶν ἀκρότην Κάτωνος ὃ μὲν πρῶτος, ὅσα καὶ εἶχε τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας ἀκρότην λεγόμενων πρὸς ἐλευθερίας καὶ ἀρετῆς καὶ θανάτου καὶ δόξης, διχθόντος ἀποπαθῶς, καὶ τελευτήσαντα βέλαντος τὸ λόγον εἰς θεῶν ἀνάκλησιν, ὡς παρόντων καὶ ἐφορώντων τὸ ἄσπετον πατρὸς ἀγῶνα, τηλικούτων ἀλλοτριῶν ἡρέσων καὶ ἄσπετον κίνημα τῆς γραμμῆς ἐπαρτήσεως, ὡς τε πρῶτος ἐλπίδων μεσοῖς ὅτι τὸ κίνδυνον ὀρμητικῶς ἠγεμόνας. βέλαντος ὃ καὶ κρατησάντων ἀφείλετο πλὴν πρῶτον νίκην ὃ Κάτωνος δαίμων, τῆς Πομπηίου χρησάμενος βέλαντος καὶ ἀπίστια πρὸς τὸ ἄσπετον κίνημα. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῆς Πομπηίου γέγραπται. καὶ ἔργων ὃ πρῶτων καὶ μεγαλωνόντων ὃ ἔργων, ὃ Κάτωνος ἀπεδάκρυε πλὴν πατρίδα, καὶ πλὴν ὀλέθριον καὶ κακὸν δαίμονα φιλαρχίας ἀδύρετο, πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ὄρων πολίτας ἕως ἀλλήλων πεπληκῶς. ἐπεὶ ὃ Κάτωνος δαίμων Πομπηίος εἰς Θεσσαλίαν ἀνεβόησε, πολλὰ καὶ ἀλιπῶν πρὸς Δυρράχιον ὄπλα καὶ χερμῆα καὶ σώματα συνηθῆ καὶ οἰκεία, πρῶτων ἀπέδειξεν ἠγεμόνα καὶ φύλακα τὸ Κάτωνος, πεντεκαίδεκα αἰετίας ἔχοντα γραπῶν, δι' ἀπίστια ἄμα καὶ φόβον τῶ ἀδρός. ἠγεμόνα μὲν γὰρ, πρῶτων εἶ) βέλαντος ἐνόμισεν. εἰ ὃ νίκη, μὴ ὅτι βέλαντος παρόντα χρησάσθαι τοῖς πρῶτοις, ὡς πρὸς εἰρηται. πολλοὶ ὃ καὶ τῶ ὅτι φαιδῶν ἀνδρῶν ἀπερρίφθησαν ἐν Δυρράχῳ μετὰ Κάτωνος. ἠγεμόνα ὃ τῆς κατὰ Φάρσαλον ἠγῆς, οὕτως ἔση τοῖς λογιμοῖς ὃ Κάτωνος, ὡς εἰ μὲν τεθνήκει Πομπηίος, εἰς ἰταλίαν τὴν σὺν αὐτῷ πρῶτων, αὐτὸς ὃ πρῶτων τῆς τυραννίδος ὅτι φυγῆ βιωσόμενος. εἰ ὃ σώζοιτο, πρῶτων ἐκείνῳ ἀφουλάξων πλὴν δυνάμιν. οὕτω δὲ ἀφουλάξων εἰς Κέρκυραν, ὅπου ὃ ναυτικὸν ἔω, ἔξιστατο μὲν Κικέρωνι τῆς ἀρχῆς, ὡς ἑσπαστικῶς γραπῶν οὐ δόξα μὲν ὃ Κικέρωνος, ἀλλ' ἀπῆλθεν εἰς ἰταλίαν, ἰδὼν τὸ Πομπηίον ἕως ἀφουλάξων καὶ φρονήματος ἀκρότην βουλόμενον καὶ ἔξιν τὴν ἀποπλέοντας, πρῶτων ὃ μέλλοντα τῶ Κικέρωνι πρὸς φέρειν τὰς χεῖρας, ἐνουτήθησαν ἰδίᾳ καὶ κατεπρῶτην ὡς τὸ Κικέρωνος πρῶτων ἀφουλάξων ἐν θανάτου, καὶ τοῖς ἀφουλάξων πρῶτων ἀφουλάξων. τεκμαίρομαι ὃ Πομπηίον Μάγνον εἰς Αἴγυπτον ἢ Λιβύην διεκπεσεῖσθαι, καὶ ἀφουλάξων πρῶτων ἀφουλάξων, ἀφουλάξων μὲν ἔχων ἀφουλάξων, ἔπειθ' ὃ, πρῶτων ἀφουλάξων διδούς καὶ ἀφουλάξων τὴν οὐ πρῶτων συστρατῶμενοι. ἀφουλάξων ὃ Λιβύης καὶ ἀφουλάξων εἰς τὴν Σέξτω τῶ νεωτέρῳ τῶ Πομπηίου παίδων, ἀφουλάξων τῶ Αἴγυπτου τῶ πατρὸς τελευτήσαντα. πρῶτων μὲν οὖν βαρέως ἕως ἀφουλάξων ὃ μετὰ Πομπηίον ἠγῆς, Κάτωνος παρόντος ὅτι ἀφουλάξων ἀφουλάξων. δὲ καὶ Κάτωνος ἀφουλάξων καὶ οἰκτεῖρων ἀφουλάξων ἀφουλάξων, καὶ πρῶτων ἀφουλάξων πρῶτων, ὅτι ἔξιν ἐρήμοις καὶ ἀφουλάξων ἀφουλάξων, ἕως ἔση τε τῶ ἀφουλάξων, καὶ παρῆλθεν εἰς Κυρίων. ἐδέξατο γὰρ ἀφουλάξων, ὁλίγῳς ἡμέραις ἕως ἀφουλάξων Λαβίων. ἐν ταῦτα πρῶτων Σκιπίωνα τὸ Πομπηίου πρῶτων ἕως ἰταλίας τῶ βασιλέως ἀφουλάξων, καὶ Οὐάρον Ἀπίον, ὅς ἕως ἀφουλάξων Πομπηίου Λιβύης ἀφουλάξων ἠγεμόνα, εἰ) σὺν ἀφουλάξων μετὰ δυνάμιν, ἕως ἀφουλάξων πρῶτων ἀφουλάξων ὡς, πολλοὺς μὲν οὖν ἕως ἀφουλάξων ἀφουλάξων.

A & ipse exercitum Pompeius adhortaretur, & ducem quemq; alium incitare oratione aliqua imperaret milites, segniter eos & cum silentio fama est audiuisse ceteros: at ubi omnium nouissimus Cato, quæ tempus suggererat ex philosophia afferre, de libertate, virtute, morte, gloria, magno animi sui motu differuit, atq; extremam orationem ad deorum implorationem quasi presentium, & illud pro patria inspectantium certamen, conuertit, tantum sublatur clamorem fuisse, tantumq; excitati motum exercitus, ut duces concitarentur spei pleni omnes ad discrimen. Cæterum vincen-

B tibus & pellentibus hostes extorsit consummatam victoriam fortuna Cæsaris, nimia Pompeij vfa cautione & successus diffidentia. Cæterum hæc sunt in historia Pompeij explicata. Quâibus omnibus atq; rem gestam extollentibus, Cato patriam deflebat, ambitionemq; lamentabatur funestam & infelicem, quod multos & egregios ciues conspiceret mutua exde cõfectos. Quum iam Pompeius ad persequendum Cæsarem in Thesfaliam castra moueret, magnam autem vim relinqueret apud Dyrrhachium armorum hominumque, propinquorum & necessariorum: ducem & custodem omnibus Catonẽ præposuit, attribuitq; ei quindecim cohortes quod pariter fideret ei & timeret. Nam victo, omnium fore existimabat sibi firmissimum: sin vinceret, non permissurum, ut diximus, presentẽ rebus ad nutum suũ uti. Complures præterea cum Catone illustres viri ablegati Dyrrhachium sunt. De victo ad Pharsalum Pompeio ita constituerat Cato, si cecidisset Pompeius, eos quos secum habebat in Italiam transportare, atq; ipse quàm remotissimè à dominatu transigere vitam in exilio: quod si incolumis foret, omnino eas copias illi conseruare. Ita in Corcyram, ubi classis erat, traiecit, & Ciceroni imperio, ut consulari prætorius, cessit. Reijciente id Cicerone & abnauigare in Italiam parante, videns Pompeium minorem ex intempestiua peruicacia & ferocia grauius consulere in discedentes, ac primò manus afferre moliti Ciceroni, castigauit seorsum cum placauitque. Atq; ita Ciceronem haud obscure à morte eripuit, ac securitatem præbuit alijs. Pompeium Magnum in Ægyptum vel Africam conijciens elapsum, properansq; ad illum, conscendit cum omnibus, atque vela fecit, potestate tamen antè abeundi & remanendi facta illis qui non prompti erant ad sequendum. Ut Africam attigit, in legendo littore Sextum conuenit minorem Pompeij filium, ex quo Pompeij Magni fatum intellexit. Eam rem tulerunt omnes grauiter, nec cuiusquam à Pompeio voluerunt præsentẽ Catone alterius ducis audire mentionem. Quapropter Cato pudore & miseratione bonorum virorum qui fidem suam probauerant, in terra peregrina desolatòs relinquere & inopes non sustinens, suscepit imperium, atque Cyrenas appulit, ubi à ciuibus est admissus, quũ paucis diebus portas clausissent Labieno. Ibi Scipionem Pompeij focerum ab rege Iuba intelligit receptum, & Appium Varum, cui data à Pompeio prouincia Africa fuerat, illis se cum exercitu coniunxisse. Ita itinere pedestri brumali hora est præfectus. Magnam vim afinorũ ad aquam portandã coegerat,

magnam etiam prædã egerat. Currus insuper & Pſylos appellatos trahebat secum, qui serpentium icibus medentur venenum ore exugentes, ipsasque incantationibus hebetant & sopiunt serpentes. Dies septem continuos agmine factò signa antecessit, neque equo vel iumento est usus. Cœnabat sedens ex eo die quo cladem Pharsalicam intellexisset, idque ad cæterum luctum addidit, neque recumbebat nisi somni causa. Exacta in Africa hyeme eduxit milites, qui non multo minus decem millia erant. Res erant Scipionis & Vari malo in loco ob diffensionem & distractionem assentantium atque obseruantium Iubam: cuius ob opes & vires intolerabile erat supercilium & fastus, utpote qui quum congressurus primo esset cum Catone, sellam suam mediam posuerit inter Scipionem & Catonẽ. Quod ut vidit Cato, transposuit ad alterum latus sellam suam, mediumque Scipionẽ quamuis inimicum, qui ediderat etiam in ipsum probris refertum scriptum, accepit. & hoc nihili faciunt. Quòd vero Philostratum in Sicilia philosophiæ honoris causa acceperit in deambulando medium, id exagitat. In præsentia igitur retudit Iubam, qui Scipionẽ & Varum tantum non pro satrapis suis habuerat, illosque reduxit in gratiam. Petentibus omnibus ut imperium susciperet, Scipioneque & Varo cedentibus ei ac ductatum tradentibus, negavit conuulsurum se leges, quarum causa oppugnarent conuellentem, neque se proprætorem proconsule præsentem imperaturũ. Nam creatus Scipio proconsul fuerat, ac spem victoriæ vulgus ex nomine trahebat imperantis in Africa Scipionis. Ut tamen assumpto imperio Scipio Vticæ statuit in gratiã Iubæ omnes sine discrimine ætatis interficere, urbemque quasi cum Cæsare sentientem excindere, non tulit id Cato, verum præsentem testarus, vociferatusque in concilio & deum fidem implorans, ægre exemit illos miseros horum crudelitati, ac partim eis orantibus, partim contendente Scipione custodiam vrbis recepit, ut neque volens neque inuita coniungeretur Cæsari. Erat enim locus ille ad omnia opportunus & affluens obrinentibus, qui multo magis est à Catone firmatus. siquidem eo ingentem numerũ frumenti inuexit, muros fulciuit, turres in altum excitauit, fossis altis & vallis urbem sepſit. Vticenses puberes armis sibi traditis intra vallum imperauit cõmorari, reliquos in vrbe continuit magna adhibita cura ne qua iis à Romanis iniuria vel malum offerretur. Magnam vim armorum, pecuniæ, frumenti in castra misit. Prorsus fecerat belli illam urbem promptuarium. Quòd autem ante Pompeio, idem tunc cõsulebat Scipioni, ne cũ homine bellatore & acri signa conferret, sed traheret tempus, quo omnis viriditas, qua valet tyrannis, emarcescat. Hęc Scipio ex peruicacia floccificet, ac Catoni semel ignauia improperas scripsit, satisne esset ei quòd in vrbe & intra mœnia desideret, nisi etiã prohiberet aliis cõsilio pro tẽporo uti audacter? Ad ea rescriptit Cato paratũ se cũ eo peditatu & equitatu quos in Africam aduexerat traicere in Italiam, Cæsaremque retrahere & vertere ab ipsis in se.

A πολλὴν δὲ λείαν ἐλαύνων, ἐπὶ δὲ θῦματα καὶ τοὺς καρδι-
 μύτους Φύλλοις ἀπαγόμενος, οἱ τὰ δὲ δῆγματα τῶν θηρίων
 ἰόντων τοῖς σῆμασι ἐλκόντες ἰόν, αὐτὰ τε τὰ θηρία καπι-
 πάδοντες ἀμβλυώουσι καὶ κηλοῦσιν. ἡμέρας δὲ συνεχῶς
 ἐπὶ τῆς πορείας ἤμοιός τις, πρῶτος ἠγήσατο, μή τι ἴππων
 μήτε ὑποζυγίων χησαίμενος. ἐδείπνεν δὲ καὶ θήμενος, ἀφ'
 ἧς ἡμέρας τὴν κατὰ Φάρσαλον ἐγνωήσαν καὶ τὸτο τὰ
 λοιπὰ πρῶτος ἐπέθηκε πέντη ὃ μὴ κατακλιθεὶς πλὴν κα-
 θεύδων. ἐν δὲ Λιβύῃ ἀφ' ἧσιν τῶν χησαίμενος ἐξήγαγε τὴν
 γραπταί. (ἦσαν δὲ μυρίων ὀλίγων ἀποδέοντες) τὰ δὲ
B πρῶτα κακῶς εἶχε τοῖς πρὸς Σκιπίωνα καὶ Οὐάρον,
 ἐκ ἀφορέας καὶ γαστρὸς ὑποδυομένων καὶ τεραπείας
 τὸν Ἰόβαν, οὗ ἀνεκτὸν ὄντα βαρύτερη φρονήματος καὶ
 ὄγκου, ἀφ' ἧσιν πλοῦτον καὶ δυνάμιν ὅς γε Κάτωνι πρῶτον
 ἐντυγχάνει μέλλον, μέσον ἐπέθηκε τὸν ἑαυτοῦ θρόνον τῶν Σκι-
 πίωνος καὶ τῶν Κάτωνος. ὁ μὲντοι Κάτων ὡς εἶδεν, ἀφ' ἧσιν
 ἑαυτοῦ θρόνον μετέθηκεν ἐπὶ τὰ τετρα, μέσον λαμβάνων
 τὸν Σκιπίωνα, καὶ πρὸς ἑστῶν ὄντα, καὶ πικρὰ βιβλίον ἐκδε-
 δωκέντα βλασφημίας ἔχον τῶν Κάτωνος. εἶτα τὸτο μὲν εἰς
 ὁσδὲνα ἦενται λόγον· εἰ δὲ Φιλύρατον ἐν Σικελίᾳ μέ-
C σον εἶχε πρὸς τὸν ἐπιτηρητὴν φιλοσοφίας, ἐγκαλοῖσι. τό-
 τε δὲ οὐ καὶ τὸν Ἰόβαν ἐπαυσεν, μοιραστὴν σατραπείας πε-
 ποιημένων ἑαυτοῦ τοῖς πρὸς τὸν Σκιπίωνα, κακίνοις διήλ-
 λαζεν. ὄξιοιῶτων δὲ πρῶτον ἀρχὴν αὐτὸν, καὶ πρῶτον τῶν
 πρὸς Σκιπίωνα καὶ Οὐάρον ὄξιοιῶτων καὶ πρῶτον τῶν
 τῶν ἠγεμονίαν, οὗ ἐφη καταλύσειν τοῖς νόμοις, πρὸς ὧν τὰ
 καταλύουσι πολεμοῦσιν, ὁσδὲ ἑαυτὸν ἀντιγράφον ὄντα,
 παρόντος ἀνυπάτου πρῶτος ἐπέθηκε (ἀνυπάτος γὰρ ὁ Σκι-
 πίων ἀπεδέδεικε) καὶ τὰς εἶχον οἱ πολλοὶ ἀφ' ἧσιν τοῦτο
 μακαρθώσιν (ἀρχὸς ἐν Λιβύῃ Σκιπίωνος) ἐπεὶ μὲν-
D τοι τὴν δεξιὴν ὁ Σκιπίων πρῶτος ἀλάβων, οὗτος ἐβούλετο
 Ἰόβαν χησαίμενος Ἰτυκίους ἠβηδὸν ἀποκτεῖναι, καὶ κα-
 τακτεῖναι τὴν πόλιν, ὡς τὰ Κάτωνος φρονήσιν, οὐχ
 ὑπέμεινεν ὁ Κάτων, ἀλλὰ μὲν πρῶτος καὶ κεκαρῶς
 ἐν τῶν συνεδρίῳ, καὶ θεοκλυτῶν, μόλις ἐξείλετο τῆς ὁμί-
 τητος αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν δεξιῶτων,
 τὰ δὲ τῶν Σκιπίωνος ἀξιοῦτος, ἀνεδείξατο φρονήσιν τὴν πό-
 λιν ὡς μήτε ἐχρῶσα, μήτε ἀκουσα Κάτωνος πρῶτος ἤσοιτο.
 καὶ γὰρ ἡ εἰς ἀπῆρτα τὸ χρεῖον ὠφέλιμον καὶ ἀφ' ἧσιν
E τοῖς ἐχρῶσιν. ἐπὶ δὲ μάλλον ὑπὸ τῶν Κάτωνος ἐρρώσθη, καὶ
 γὰρ αὐτὸν εἰσήγαγον ὑπερβάλλοντα πλῆθη, καὶ κατεσπείλα-
 σε τὰ τείχη, πύργους ἐπαγόμενος, καὶ τὰ φερεῖ ὄγκους καὶ
 χησαίματα πρὸς τῆς πόλεως βαλλόμενος. Ἰτυκίων δὲ
 τοῖς μὲν ἠβηδῶσιν ἐν τοῖς χησαίμασι ἐτάζει οἰκῆν, τὰ ὁ-
 πλα πρῶτον ἀδόντας αὐτῶν, τοῖς δὲ ἄλλοις ἐν τῇ πόλει σιμῶσιν,
 ἰσχυρῶς ἐπιμελούμενος μὴ ἀδικεῖσθαι μηδὲ πάσχειν κακῶς
 ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὅπλα δὲ πολλὰ καὶ χησαίματα καὶ σι-
 τον ἐξέπεμψε τοῖς ἐπὶ στρατοπέδου, καὶ ὅλως εἶχε τὸ πολέ-
 μου τὴν πόλιν ταμῆσον. ἀφ' ἧσιν Γομπηίῳ συνέβη ἄλλο πρῶτον,
 καὶ τότε Σκιπίωνι, μὴ μάχεσθαι πρὸς ἀνδρα πολεμιστὴν καὶ
F δφνον. ἀλλὰ τὰ χησαίματα, πᾶσαν ἀκμὴν ἡ τυραννῆς
 κατεφρόνει. καὶ ποτε τὰ Κάτωνος δφλίαν οἰκιδίον ἐξα-
 νεν, εἰ μὴ μόνον αὐτὸς ἀγαπᾷ καὶ θήμενος ἐν πόλει καὶ τείχεσιν, ἀλλὰ μηδὲ ἑτέροις ἐὰν πρὸς τὸν χησαίμενος διαρ-
 σῶσιν χησαίμασι τοῖς λογισμοῖς. πρῶτος ταῦτα ὁ Κάτων ἀνέγραψεν ὡς ἐποίμος ὅστιν, οἷς ἠγαγὼν αὐτὸς εἰς Λιβύην ὀπλί-
 τας καὶ ἰππεῖς, πρῶτος ἀλάβων, εἰς Ἰταλίαν πρῶτος, καὶ Κάτωνος μετῆσαναι καὶ τρέπειν ἀπὸ ἐκείνων πρὸς αὐτόν.

ὡς δὲ καὶ τούτων ὁ Σκιπίων κατεγέλα, πῶς δὴ ἄλλος ἢ καὶ
 ἀφροσύνη ὁ Κάτων τῆ ᾧ ἀναγνώσει τῆς ἀρχῆς, ὡς οὔτε
 τῶ πολέμου καλῶς τὸν Σκιπίωνα χρησόμενον, οὔτε (ἀν
 ᾧ ἀλόγως ἐπιτυχίῃ) μέτερον ἐπιτελεῖν παρὰ τοῦ
 πολέμου ἐσόμενον. διὸ καὶ γνώμην εἶχεν ὁ Κάτων, καὶ
 παρὰ τοῖς σωτήρις ἐλεγχ, οὐ χρηστὰς μὲν ἐλπίδας ἔχειν
 ἕως τῆς πολέμου, δι' ἀπειρίας καὶ ἀρασύτητα τῆς ἡγε-
 μόνων· εἰ δὲ οὖν ἐπιτυχία τις ἦροιο, καὶ καταλυθῆναι Καί-
 ᾧ, οὐ μὲν ἐν Ρώμῃ, φάσκει δὲ τὴν χαλεπότητα καὶ
 πικρίαν τῆς Σκιπίωνος, ἥδη τότε δεινὰ καὶ ἕως φαίους
 ποιουμένων ἔτι πολλὰν ἀπειλάς. ἀπέβη δὲ μέλλον ἢ παρ-
 ἔδοκα· καὶ παρὰ ἐσπεράν βαθείαν ἤκεν πρὸς γρατοπέ-
 δου τριτάτος, ἀγγέλλων ὅτι μάχης μεγάλης παρὰ Θά-
 ψα ἡγεμονίας, διέφθαρται πρῶτα πασι τὰ παρὰ γράμματα, καὶ
 κατὰ Καίᾳ τῆς γρατοπέδων. Σκιπίων ὅτι ἰόδας, σὺν ὁ-
 λήροις ἐκπεφύλασιν ἢ δὲ ἄλλη δυνάμεις ἀπόλωλεν. τού-
 των παρὰ πρῶτων, ἢ μὲν πόλις οἷς εἰχρὸς ἐν νυκτὶ καὶ πολέ-
 μῳ, παρὰ τοιοῦτον ἀγγέλλω μικρὸν δὲ ἐκφρων ἡγεμό-
 νη, μόλις ἐαυτῶ ἐπιτοῦ τειχῶν κατεῖχεν. ὁ δὲ Κάτων παρὰ
 ἐλθὼν, τότε μὲν ὡς ἐκείνοις ἀπήντα, ἀφῆκε καὶ βοῶσιν
 ὅτι λαμβανόμενος καὶ παρὰ μισθούμενος, ἀφῆκε τῆς δέου-
 ῶ παρὰ ἀμύδης καὶ ἀραχῶδες, ὡς οὐ τηλικούτων ἴσως γε-
 γνησάντων, ἀλλ' ἀπὸ μείζον ἀρεθμῶν τὰ λόγῳ καὶ κατε-
 σθε τὸ ἴσθρον. ἄμα δὲ ἡμέρα τῆς τριακισίου οἷς ἐχρη-
 τοβουλή, Ρώμῃ οὐ μὲν ὄντας, ἐν δὲ Λιβύῃ παρὰ ματὰ βο-
 λήρους ἀπὸ ἐμπορίας καὶ δανεισμοῦ, εἰς ἱερὸν Διὸς ἐκ-
 ρυθῆναι σιωπῆσαι, καὶ ὅσοι παρὰ σὺν ἀπὸ συγκλήτου, καὶ παρὰ
 δας αὐτῶ. ἐπὶ δὲ συλλεγεμένων ἐκείνων, παρὰ ἐλθὼν ἀ-
 ἴσθρον καὶ μὲν ἀραχῶδες, ὡς παρὰ ὁδὸν καμὸν γεγνη-
 τος, βιβλίον ἔχων ἐν ταῖς χερσὶν ἀνεγίνωσκεν. ἢ δὲ ἀνα-
 γραφῆ τῆς παρὰ τὸν πόλεμον ὄργων, ὅπλων, σίτου, πό-
 ζων, ὅπλων. ἐπεὶ δὲ σιωπῆσον, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τρια-
 κισίων, καὶ διελθὼν πολλὰν ἐπαμὸν τῆς παρὰ θυμίας αὐτῶ
 καὶ τῆς πίστεως, ἢ ἐπεδείξαντο, καὶ χεῖρασι καὶ σῶμασι
 καὶ βελῶν ὡφελιμῶτατοι ἡρόμενοι, παρὰ κέλει μὴ ἀφα-
 λυθῆναι ταῖς ἐλπίσιν ἐκασὸν αὐτῶ, φυγῶν ἰδίαν ἢ ἀπὸ-
 δρασιν ἐνὰ περὶ ἴσθρον. ἀλλ' ἐν ταῦτ' ἀπὸ συμμῶσιν, καὶ
 πολεμουμένων ἦτον κατὰ φρονήσιν Καίᾳ, καὶ φείσεσθαι
 μᾶλλον δεομένων. βουλεύεσθαι δὲ ἐκέλευεν αὐτοῖς ἕως
 αὐτῶ, ὁδὸν τετα μεμψόμενος, ἀλλ' εἰ μὲν τρέποντο τῆ
 γνώμῃ παρὰ τὴν τύχην, τῆς ἀνάγκης ἡσόμενος τὴν μετα-
 βολίῳ· ἰσόμενος δὲ παρὰ τὰ δεινὰ, καὶ δεχομένων τὸν ἕως
 τῆς ἐλπίδας κίνδυνον, ὅτι ἐπαμνομένης μόνον, ἀλλὰ
 καὶ θαυμασόμενος τὴν ἀρετήν, καὶ παρὰ ἐξῶν ἐαυτὸν ἀρ-
 χοντα καὶ σιωπῶν ἴσθρον· ἀλλ' οὐ τὴν ἐχρήτην τύχην τῆς
 παρὰ ἰσθρὸς ἐξελέγξωσιν, ἢ οὐχὶ ἰσθρὸν, ὁδὸν ἀρξάμε-
 τον οὐδὲν, ἀλλὰ Ρώμῃ, πολλὰς ἐκ χαλεπωτέρων
 σφαλμάτων ἕως μεγέθους ἀναφέρεσθαι. πολλὰν ὅτι αὐτοῖς
 εἰς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν ἕως κείνων, καὶ μεγίστου, παρὰ
 ἀνδρα πολεμῶν ὅτι πολλὰ τοῖς χερσὶν ἀνελχόμενος, ἰσθ-
 ρίας τε παρὰ Γομπήιον ἀφελώσης τὸν νέον, αὐτῆς τε τῆς
 Ρώμης οὐ πῶ δι' ἀπῆσαι πρῶτα πασι δεδεγμένης τὸν
 χαλινόν, ἀλλ' ἀναξιοπαθούσης, καὶ σιωπῶν ἰσθρὸς παρὰ μεταβολίῳ, ὁδὸν τὸν κίνδυνον ἕως φθικτόν, ἀλ-
 λά ἔχειν διδάσκαλον τὸν πόλεμον, ἀφελώσθαι τῆς ψυχῆς ὅτι ταῖς μεγίσταις ἀδικίαις, οὐχ ὡς παρὰ ἐαυτοῖς, εἰς τὸν
 ἐπιτυχία τὸν βίον κατὰ ἴσθρον, ἢ πλάσσειν εἰς τὸν ἐκλείεσθαι θάνατον, τὴν ἀδελφότητα τῆς πολέμου τελευτῶν.

A Quæ ubi irrisit Scipio, præ se tulit aperte pœnite-
 re se quòd imperium permisisset ei, ratus nec bel-
 lum recte Scipionem administraturum, nec si
 præter spem successum habuisset, usurum victoria
 in ciues moderate. Itaque hæc sententia fuit Ca-
 tonis, atq; apud familiares prædicavit, ob ducum
 imperitiam & ferociam nullam habere se de bel-
 lo bonam spem. quòd si prospere quid cecidisset
 & oppressus esset Cæsar, non remansurum se Ro-
 mæ, sed sævitiam & acerbitatē fugiturum Scipio-
 nis, qui iam tum grauitè & superbe multis mini-
 taretur. Id verò citius quàm expectabat euenit: ac
 B circa primas tenebras occurrit quidam qui tertio
 die venerat ex castris, annuncians ingenti prælio
 ad Thapsum contracto omnia perdita esse, Cæsa-
 rem castris potitum, Scipionè & Iubam cum pau-
 cis effugisse, omnem cæsum reliquum exercitum.
 Hoc casu ciues, vt verisimile est nocte & in bello,
 ad eum nuncium pene amentes facti, vix conti-
 nuerunt sese intra moenia. At Cato progressus, vt
 cuiq; occurrit, discurrentes & clamantes retinens
 consolansque, abstergebat timentibus trepidatio-
 nem & exanimationem, cladem dicens forsitàn
 non esse tantam, sed extolli sermone in maius. Ita
 turbam composuit. Simul atque diluxit, conuoca-
 C uit per præconem in templum Iouis trecentos (hi
 ciues Romani erant qui in Africa negotiabantur,
 & sænus exercebant) simulq; omnes senatores &
 eorum filios. Dum illi coguntur, accedens com-
 posito & tranquillo vultu, quasi nihil accidisset
 noui, libellum què tenebat manibus, legebat. Bre-
 uiatium erat instrumenti belli, armorū, frumen-
 ti, telorum, militum. Vbi conuenerunt, exorsus à
 trecentis, laudata eximie eorum alacritate & fide
 quam demonstrauerant, quòd pecunia, corpori-
 bus, consiliis rempublicam enixissime iuuissent,
 D exhortatus eos est ne diuersam spem intenderent,
 alius aliam fugam & errorem querentes. Nam si
 vna cohererent, & bellantes minus Cæsarem de-
 specturum, & magis parsurum supplicibus. Mo-
 nuit autem eos vt de rebus suis deliberarent: de
 neutro se consilio incusaturū ipsos: verum si ani-
 mo ad fortunam inclinarent, adscripturum varie-
 tatem eorum necessitati. Quod si resisterent ma-
 lis, & discrimen pro libertate subirent, non com-
 mendaturum modo, sed etiam virtutē eorum ad-
 miraturum, præbiturumq; ipsis ducem se & com-
 militonem, quoad nouissimam patriæ fortunam
 E explorassent, non Vticam eam neq; Adrumetum,
 sed Romam esse: quæ sæpe ob magnitudinē suam
 exisset se ex grauioribus lapsibus. Ipsi vero cum
 multa ad salutem & incolumitatem patere, tum il-
 lud maxime, quòd bellum gererent cum homine
 qui in diuersa temporibus retraheretur. Hispani-
 am ad Pompeium iuuenem defecisse. Ipsam Ro-
 mam iugi insolentē nondum plane recepisse fra-
 num, verum indigne calcari, atque ad omnem ex-
 urrecturam mutationem. Neque porro refugien-
 dum esse periculum, sed doctorem eos habere ho-
 stem ipsum, qui quo maxima scelera transigat, mi-
 nime parcat vitæ: cui nō sicut ipsis in felicissimam
 F vitam, si victores fuerint, aut, si impegerint, in
 mortem gloriosissimam incerta belli terminatura.

Veruntamen debere eos ait secum rem perpendere, vota facientes vt superiore pro virtute atque animi propensa voluntate quæ deliberassent, fauste ac feliciter euenirent. Postquam finem dicendi Cato fecit, fuerunt quibus etiam faceret oratio eius animos. Plerique vero ob constantiam eius, animi celsitudinem & humanitatem, periculi pene obliti præsentis, tanquam vnum hunc inuidium ducem & omni superiore fortuna, orauerunt vteretur ex sententia sua & ipsorum corporibus & facultatibus & armis. præstare enim illi parentes vitam abiicere, quam incolumes esse virtute prodita tam eccellente. Quum ibi mentionem quidam intulisset decernendam seruis libertatem, idque comprobassent plerique, negauit id se Cato facturum. neque enim id legitimum vel iustum esse: verum si domini ipsi manumisissent eos, recepturum se adultos. Multis hic pollicitationibus factis, quum nomina dare quibus placeret iussisset, digressus est. Paulo post literæ ei à luba & Scipione sunt redditæ. luba in monte quodam abditus quærebat quid consilii cepisset Cato. nam expectaturum ostendit se cum, si Vticam deferret: & si ferre decreuisset obsidionem, suppetias ei cum exercitu venturum. Scipio sub promontorio quodam nõ procul Vtica in ancoris stans id ipsum responsum expectabat. Igitur Catoni visum retinere tabellarios, dũ certi quid statuissent trecenti. Omnes enim senatorii ordinis alacres erant, seruosq; ex tempore manumisissos armabāt. At trecentis nauiculariis scilicet & foeneratoribus, qui maximam facultatum partem habebant in seruitiis, non diu Catonis oratio adherescens effluxit. Sicut corpora aliqua facile calorem admittunt, rursusq; emittunt amoto igne frigescentia; haud aliter illos ad spectus excitabat & feruefaciebat Catonis. cæterum reputantibus rem secum, extorquebat Cæsar metus Catonis & honesti reuerentiam. ita enim dicebāt, Qui nos & cui dedignamur dicto esse audientes? Nonne Cæsar hic ad quẽ omnis populi Romani recidit potētia? Nemo nostrum Scipio est, vel Pompeius, vel Cato. at quo tempore omnes mortales animos præter dignitatẽ ex metu summisserunt, hoc nos ad tuendã populi Romani libertatẽ gerimus ex Vtica bellum aduersus eum cui fugiẽs Cato cum Pompeio Magno Italia cessit. Seruos libertate donamus, quibus ipsis tantum est libertatis quantum illi visum erit relictum. At etiam nunc õ miseri cognoscentes nosmetipsos, veniam petamus à victore, & legatos supplices mitamus. Hæc moderatissimi trecentorum subiiciebant. Maxima vero pars insidiabatur senatoribus, tanquã si hos corripuissent, iram in se Cæsar placaturi. Odoratus est Cato consilii mutationẽ, non tamen excussit, sed Scipioni & Iuba remisit tabellarios per quos scripsit iis Vtica vt abstinerent, ob suam de trecētis diffidentiam. At equites qui profugerant ex pugna non contemnendo numero, profecti Vticam tres miserunt ad Catonem, non erant tamen eiusdem omnes sententia. Nam alii recipere se ad lubã, alii adiungere Catoni moliebantur, pars intrare timebant Vticam. His Catoni nunciatis, M. Rubrio imperat vt trecētis intendat,

A οὐ μὲν δὲν ἐκείνους γε δεῖν ἔφη βουλεύεσθαι καὶ ἑαυτοῖς σιωδουχομένοις, ἀπὶ τῆς παρῶθεν ἄρετῆς καὶ παρῶν μίας αὐτοῖς τὰ δόξα ἄσυνεργον. ταῦτα τὸ Κάτωνος εἰπόντος, ἦσαν μὲν οἱ καὶ τοῖς λόχοις ἀγρόμοροι παρὸς τὸ παρῶν, οἱ δὲ πλεῖστοι, παρὸς ὅ αὐτῶν καὶ ἡμιγῶν αὐτῶν καὶ φιλάουθρον, ὀλίγου δεῖν ἐκλατόμοροι τῶν παρῶντων, ὡς μόνον ἵνα τὸν ἀπῆτητον ἠγεμόνα, καὶ πάσης κρείττονα τύχης, ἐδέοντο χρεῖσθαι καὶ σάμασιν αὐτῶν καὶ χρεῖμασιν καὶ ὀπλοῖς ὅπως αὐτὸς ἔγνωκε. κρείττον γὰρ ἐκείνῳ πειθομένους ἀποθανεῖν, ἢ σώζεσθαι παρῶντος ἄρετῆς ἐσθαι τῶν. εἰπόντος δὲ ἑνὸς ὡς χρεῖ ψήφισασθαι δούλοισι ἐλθῆσειαν, καὶ τῶν πλείων σιωπεπαμεισάντων, ὅτε ἔφη τῶν ποιήσιν ὁ Κάτων οὐ γὰρ εἶ νόμιμον ὅδε δίχαρον αὐτῶν μὲν οἱ τῶν δεσποτῶν ἀφίεντων τοῖς ἐν ἠλικίᾳ δέχεσθαι. ἡμομενῶν δὲ πολλῶν ὑποχέστων, κελύσας ἀπογραφέσθαι τὸν βουλομένον, ἀπῆλθέτο, καὶ μετὰ μικρὸν ἤκεν αὐτῶν γραμματῶν τῶν Ἰόβα καὶ Σκιπίωνος Ἰόβα μὲν, ὅρει κεκρυμμένου μετὰ ὀλίγων, ἔρωτωντος ὁ, ἡ παρῶντος δέδοκται τῶν Κάτωνι (καὶ γὰρ παρῶντος Ἰτύκιον ἐκλιπόντα, καὶ πολιορκουμένου μετὰ στρατῶν ὀπισθορήσειν) Σκιπίωνος

C δὲ παρὸς ἄκρα ὑπὸ ναυλοχοῦντος, οὐ πόρρω τῆς Ἰτύκης ὅτι τοῖς αὐτοῖς κεραιδοχοῦντος. ἐδόξεν οὖν τῶν Κάτωνι τὴν γραμματοφόνου ὀπισθεῖν, ἄχρη οὐ βεβαίωσι τὰ παρῶν τῶν τριακσίων. οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ βουλῆς, ἦσαν παρῶντοι, καὶ τὸς οἰκέτας διῆς ἀφίεντες ἐλθῆσεν ὀπισθεῖν. τῶν δὲ τριακσίων, ἄτε δὴ πλωλικῶν καὶ δανειστικῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ πλεῖστον ἐν τοῖς οἰκέταις τῆς οὐσίας ἔχοντων, οὐ πολλὸν οἱ Κάτωνος λόχοι χρονον ἐμμεναιτες, ἔξεργήσαν. καθάπερ τῶν σωματων τὰ μὲν ἀναδέχεται ραδίως τὴν θερμότητα, καὶ πάλιν μεθίσει, τὴν πυρὸς ἀπαρῆντος ψυχρότητα: παρῶντος οὐκ ἐκείνους ὁ μὲν Κάτων ὀραμένος ἀνέξωπύρει καὶ διεθέρμενεν. αὐτοῖς δὲ ἑαυτοῖς λόχον δίδοντας ὁ Κάτωνος φόβος ἔξεκρουσε τῆς παρὸς Κάτωνος καὶ τὸ κελὸν ἀγροῦ. Τίνες γὰρ (ἔφασαν) ὄντες, καὶ τίνι ὁ παρῶντος ἀπῆτητον ποιεῖν ἀπαξιουμένη; οὐ καὶ Κάτων μὲν οὗτος εἰς ὃν ἡ Ρωμαίων ἀπαντα παρῶντος ἔκειντο; ἢ μὲν δὲ Σκιπίων ὅσους, ὅδε Πομπηῖος, ὅδε Κάτων; ἀλλὰ ἐν οἷς κατῶντος πάντες ἀνθρώποι ταπεινότερα τῶν παρῶντος ἀφῶντος φόβου φερονδοσι, ἐν τούτοις ἡμεῖς ὑπομαχοῦντες τῆς Ρωμαίων ἐλθῆσειας, πολέμου μὲν δὲ Ἰτύκης ὁ Κάτων μὲν Πομπηῖος Μαγνὰ φῶντος οὐκ εἶπο τῆς Ἰταλίας καὶ δούλοισι ἐλθῆσεν οὐκ ἐκείνους κελὸν μετέστιν. ἀλλ᾽ ἐπὶ νῦν, ὡ μωροῦσι, γίνοντες ἑαυτοῖς, παρῶντος τῶν κελουμένων, καὶ πέμψοντες τὴν δεσπομένης. ταῦτα οἱ μετῶντος τῶν τριακσίων παρήνοι. οἱ δὲ πλεῖστοι τοῖς συγκλητικῶν ἐπεβούλευον, ὡς, εἰ τούτους συλλάβοιεν, ἰλασόμενοι τὴν παρὸς αὐτοῖς ὀργὴν τῆς Κάτωνος. ὁ δὲ Κάτων ὑπονοῶν τὴν μετῶντος, ὅτε ἤλεγχεν. τῶν μὲν οἱ Σκιπίωνι καὶ τῶν Ἰόβα γραμματῶν ἀπέχεσθαι τῆς Ἰτύκης, ἀπῆτητον τῶν τριακσίων, ἔξεπεμψε τοῖς γραμματοφόνου. τῶν ἰππέων οἱ ἀφῶντος ἀπῆτητον ἀπῆτητον, δεινότερα τῶν ἰππέων οἱ ἀφῶντος ἀπῆτητον ἀπῆτητον, δεινότερα τῶν ἰππέων οἱ ἀφῶντος ἀπῆτητον ἀπῆτητον.

F θμός ἐκ ἀκαταφρόνης, παρῶντος ἀφῶντος τῆς Ἰτύκης, πέμψοντες παρὸς τὸν Κάτωνος τῶν ἀνδρῶν ἐ τὴν αὐτῶν γῶμῶν ἀπῆτητον ἔχοντας. οἱ μὲν γὰρ ἀπῆτητον παρὸς Ἰόβα, οἱ δὲ τῶν Κάτωνος παρῶντος ὀπισθεῖν. τοῖς δὲ καὶ δέος εἶχεν εἰς Ἰτύκιον παρῶντος. ταῦτα ὁ Κάτων ἀγροῦσας, τοῖς μὲν τριακσίων ἐκείνους παρῶντος Μάρκον Ρούβιον,

ἀτρέμα τὰς ἀπογραφὰς τῆς ἐλευθερωτῶν δεχόμενον, καὶ
 μὴ παροξύνον αὐτὸς ἢ τὰς συγκλητικὰς ἀνάλα-
 βὰς, παρῆλθεν ἔξω τῆς Ἰτύκης, καὶ τοῖς ἵππαρχοῖς ἐπέτυ-
 χεν, δεόμενος μὴ παροξύνειν Ῥωμαίων ἀνδράσιν ἀποβουλῆς
 ὑποτύποις, μηδὲ ἰόβαν ἐλεᾶσαι γρατηγὸν ἀπὸ Κάτωνος· ἀλ-
 λά σὺ ζῶσαι κοινῇ καὶ σώσειν, παρελθόντας εἰς πόλιν οὔτε κα-
 τὰ κράτος ἀλώσιμον, εἰς ἔτη ἢ πᾶμπολλα οἶτον καὶ τὴν ἀλλή-
 ῳ ᾠδοκλίω ἔχουσαν. ταῦτα δὲ καὶ τῆς συγκλητικῶν δεο-
 μέων καὶ δακρυόεντων, οἱ μὲν ἵππαρχοὶ διηλέγοντο τοῖς
 ἵππαρχοῖς, ὁ δὲ Κάτων ὅτι γράματός ἴνος καὶ ἰσχυρῶς τῆς
 συγκλητικῶν, ἀνέμεινε τὰς ἀποκρίσεις. ἐν δὲ τούτῳ παρῆν
 ὁ Ῥούβειος, σὺν ὀργῇ κατηγορῶν τῆς τριαχσίων ἀχρηστίας
 πολλῶν καὶ ἰσχυρῶν, ὡς ἀφισαμένων καὶ ἀφισαμένων
 τῶν τῶν πόλιν. ἐφ' οἷς οἱ μὲν ἄλλοι, πρῶτα πασὶν ἀπο-
 γινόντες ἐαυτῶν, εἰς δάκρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἄξεπεσον· ὁ δὲ
 Κάτων ἐκείνοις τε θαρσύνων ἐπέειπε, καὶ πρὸς τοῖς
 τριαχσίοις ἐπέμψεν, ἀιμαίνειν κελύων. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς
 ἵππαρχῶν ἤχον, οὐ μέτρια παροξύνοντες. ἔφασαν γὰρ οὔτε
 ἰόβαν δεῖσαι μαθολογοῦντος, ἕτε Κασάρου φοβεῖσθαι,
 Κάτωνος αὐτῶν ἀρχόντος. Ἰτυκίοις δὲ, φοίνισιν ἀνδρα-
 ποῖς διμεταβόλοις συγκαταίρησθαι, δεινὸν εἶναι. καὶ γὰρ
 εἰ νῦν ἀτρέμοισιν, ὅταν Κασάρ' ἐπιπέσῃ, σωσέμεθα καὶ
 παροξύνειν. εἰ δὲ οὐκ οὐκ εἴται τις αὐτῶν συμπολεμουῶντων
 καὶ συμπαρόντων, ἐκβαλὼν ἀπὸ τῆς Ἰτυκίοις ἢ ἀφ-
 φτίρας, οὕτως εἰς πόλιν καταστάντων πολεμίων καὶ βαρ-
 βάρων καλεῖται. ταῦτα ὁ Κάτων ἀγρία μὲν δεινῶς ἠγεί-
 το καὶ βαρβάρων, πρὸς δὲ ἀπεκρίνατο, βουλόμεσθαι μὲν
 τῆς τριαχσίων. καὶ παρελθὼν αὐτὸς εἰς τὴν πόλιν ἐπέτυ-
 χαν τοῖς ἀνδράσιν, ἕκ' ἐπισημῶν ἔδε παροξύνων πλάσ-
 σασμένοις ἕως αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, ἀνίχρως δὲ χαλεπαίνου-
 σιν, εἴ τις αὐτοῖς βιάσεται πολεμῶν Κασάρει, μὴ διωαμέ-
 νοις μηδὲ βουλομένοις. ἐνιοὶ δὲ καὶ παρεφθέρθησαν πρὸς τῆς
 συγκλητικῶν, ὡς κατὰ κτεῖον ἐν τῇ πόλει Κασάρου παρόντος.
 ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς ἕκ' ἀχρύσας ὁ Κάτων παρήκεν (καὶ γὰρ
 ἡ ἑποκωφότερος) ὡς δὲ τις αὐτῶν παροξύνων ἀπήγειλε,
 τοῖς μὲν ἵππαρχοῖς ἀπιέναι, φοβηθεῖς μὴ πρῶτα πασὶν οἱ τρια-
 χσίοις τῆς συγκλητικῶν ἀπονοηθῶσιν, ἐβάδιξε μὲν τῆς
 φίλων Ἐξανασῆς καὶ θεασάμενος ἠδὲ παροξύνων τῆς ἵππαρχ-
 ῶν, ἐδίωκε πρὸς αὐτοὺς. οἱ δὲ ἰδόντες ἀσφοδῶν παροξύνων
 νοῖσα, καὶ ἐδίωξαν καὶ παρεκάλειν σὺ ζῶσαι μετ' αὐτῶν. τότε
 καὶ δακρύσαν τὸ Κάτων φασίν, ὑπὸ τῆς συγκλητικῶν δεόμε-
 νοι καὶ παροξύνων τῆς χεῖρας, ἐνίων ἢ καὶ τοῖς ἵππαρχοῖς ἀνα-
 γρέφοντα, καὶ τῆς ὀπλων ἀπὸ τῆς ἀναλόμου, μέχρι ἕκ' ἀπει-
 γάσαστο, τὴν γὰρ ἡμέραν ἐκείνῃ ὅτι μείναντας, ἀσφαλή τοῖς
 ἀνδράσι φυγῆναι παροξύνειν. ὡς οὖν ἔχον αὐτοὺς ἀφίκετο, καὶ
 τοῖς μὲν ὅτι τῆς πύλας κατέστησεν, τοῖς ἢ τ' ἀκρῶν φυλάξαι
 παρέδωκεν, ἔδεισαν οἱ τριαχσίοι μὴ δίκαιον ἔδωσαν τὸ μέγα βο-
 λῆς καὶ πρὸς τὸ Κάτων ἀπέμποντες, ἐδέοντο πρῶτος ἀφικέ-
 σθαι πρὸς αὐτοὺς. οἱ ἢ συγκλητικῶν παροξύνωντες ἕκ' εἶων, οὐδὲ
 ἔφασαν παροξύνειν τὸ κηδεμόνα καὶ σωτήρα τοῖς ἀπίστοις καὶ
 παροξύνων. σαφές αὐτῶν γὰρ (ὡς εἴκειν) ἀποδοῖς τότε παρ-
 ῆν καὶ ποδος καὶ γαῦμα τὸ τῆς Κάτωνος ἀρετῆς πᾶσιν ὁμαλῶς
 τοῖς ἐν τῇ Ἰτύκῃ ἡμοῖοις, ὡς ἔδεν ἄρα κίβδηλον ἕτε ἀ-
 πατηλὸν ἐμῆμικτο τοῖς παροξύνων ἕως αὐτῶν. πάλα δὲ ἀνδραποῖς
 εἰ αὐτὸν ἐγνωκῶς ἀελεῖν, δεινοῖς πόνοις ἐπό-
 νει καὶ φρονίδιας καὶ ὠδύνας εἶχεν ὑπὸ ἄλλων, ὅπως εἰς ἀσφαλῆς
 καταστῆσας ἀπὸ τῆς ἀπαλλάξαστο τοῦ ζῆν.

A ac nomina silentio recipiat seruos manumittentium, nec cogat quemquam. Tum assumptis se-
 cum senatoribus extra urbem progressus præfec-
 tos equitum conuenit, orans ne proiicerent tot
 Romanos senatores, neq; ducem pro Catone ca-
 perent Iubam, verum in communi salutem qua-
 rerent, & urbem ingrederentur. Esse eam profus
 inexpugnabilem, in qua comitatus & alia neces-
 saria in multos annos sint. Eadem senatoribus ro-
 gantibus lacrymantibusq; præfecti conuenerunt
 equites. Interea Cato in aggere quodam sedens
 cū senatoribus, responsum operiebatur. Rubrius
 inter hæc aduenit ira inflammatus, trecentorum-
 que magnum fluctum & tumultum infestatus est
 deficientium & ciuitatem sollicitantiū. vnde multi
 abiecta semel salutis spe in lacrymas & lamenta-
 tiones se coniecere. Cato verò cum hos confirma-
 uit, tum ad trecentos misit petitem vt aliquantisper
 sustinerent. At præfecti non mediocria postulata
 equitum retulere. Ostenderunt enim nec querere
 eos vt Iuba forent mercenarii, nec se Cæsare duce
 formidare Catone, cæterum cum Vticensibus vt
 concluderentur, hominibus Punicis & leuibus, id
 sibi esse graue. Etenim vt nunc conquescant, vbi
 aduenit Cæsar cōspiraturos in ipsos prodituros-
 que. Proinde si quis societatem & præsentiam ex-
 petat suā, vt ille eiectis vel interfecis Vticensibus
 cunctis ita ipsos in vacuam inuitaret hostibus ac
 barbaris urbem. Hæc nimium fera Cato & barba-
 ra censens, respondit benigne cum trecentis se de-
 liberaturum. Reuersus in urbem conuenit eos. Ac
 illi non iam circuitiones reuerentia eius neq; deli-
 nimenta in speciem fingere, sed aperte stomachari,
 si quis non valentes & nolentes bellum gerere
 cogeret cum Cæsare. Aliqui etiam obiter senatorum
 meminerunt, retinendos in vrbe in aduentū
 Cæsaris. Verum id se audisse dissimulauit Cato. et
 enim erat surdaster. Quum autem nunciasset ei
 quidam abscedere equites, veritus ne omnino
 consulerent scelestius trecenti in senatores, cōfe-
 stim profectus est cum amicis ad illos. Vbi conspe-
 xit aliquantulum progressos, equo accepto, est eos
 insequutus. Illi læti aduehentem viderunt recepe-
 runtque, orantes secum quaereret salutem. Ibi Ca-
 tonem lacrymas quoque ferunt profudisse, dum
 precatur pro senatoribus & manus supplices ten-
 dit: aliquorum equos quoque circumegisse atque
 arma corripuisse, quousq; impetrauit vt illum sal-
 tem diem remaneret, & fugam præstaret senatori-
 bus securam. Postquam cum his rediit, ac partim
 in portis collocauit, partim tradidit eis arcem cu-
 stodiendā, trepidauerunt trecenti, ne pœnas pen-
 derent inconstantie sue: missiq; certis ad Catonē,
 obsecrauerūt eum vt omnino ad ipsos veniret. ve-
 rum circumfusi ei senatores prohibuerunt, nega-
 ueruntque perfidis & proditoribus permissuros se
 tutorē suum & seruatore. Tunc enim clarissime,
 meo iudicio, amplexi & admirati sunt senferuntq;
 Catonis virtutem ex æquo omnes qui Vtica tunc
 erant, nihil fuisse profecto in Catonis factis admi-
 stum, adulterinū vel fucatum. qui quum iam du-
 dum mortem sibi statuisset afferre, miros labores,
 sollicitudines, dolores suscepit pro aliis, quo illos
 quum in tuto collocasset, tum deponeret vitam.

E
 F

Neq; verò erat obscurum, quantumvis diffimularer, hñxum ei esse consciscere sibi necem. Itaq; lenitis senatoribus, gessit morè trecentis, solusq; est ad eos profectus. Illi gratias ei egerunt, precati; sunt in cæteris vt opera sua vteretur ac fideret ipsis. Quod autem Catones non essent, neq; animos caperent Catonis, ignosceret infirmitati suæ. Decreuisse se deprecari Cæsare, atq; legatos ad eum mittere, qui præcipue pro ipso essent & primo deprecaturi. Si non obtinuisissent, ne concessum quidem ipsis beneficiũ recepturos, verũ dum spiraret propugnaturus pro eo. Ad ea Cato, cõmendata illorũ beneuolètia, respondit, propere eis esse pro ipso salute mittendum, & nihil pro se exposcendũ precibus. Victos enim supplices esse, atq; eos qui deliquerunt veniam debere petere: se vero per totam vitam non inuictum modo permanisse à Cæsare, verum etiam esse, quatenus vellet, victorem, Cæsaremq; virtute superare & iustitia, illũ victum esse & captum. quæ enim moliri iamdudum inficiatus esset in patriam, nunc conuictum de his atque deprehensum. Ita ad trecetos fatus, abscessit. Quum allatum esset Cæsarem iam cum toto exercitu esse in itinere, Pape, inquit, vt in viros nos ille! Ac conuersus ad senatores, monuit eos vt maturarent, & dum equites ibi operirentur, cõsuleret saluti. Inde cæteris obseratis portis, ex vna, quæ spectabat ad mare, distribuit suis naues, curamq; gessit vt fieret omnia ordine. Iniurias repressit, tumultus sedauit, inopibusq; præbuit viaticum. Quum M. Octavius cum duabus legionibus prope vrbem confidisset, missisq; legatis postularer à Catone vt statueret secum quatenus vtriusq; imperium esset: nihil illi respondit, sed ait ad amicos, Et miramur nos res cõcidisse nostras, quum ambitionẽ retinere nos in ipso videamus exitio? Interea equites audiens discedere, & bona Vticensium pro præda diripere, properauit ad eos incitato cursu, assequutusq; primos extorsit ablata. Mox reliquorum quisq; festinauit id quod haberet proicere & deponere, omnesq; præ rubore muti & deiectis in terrã oculis facessere. Tum Cato conuocatis in vrbem Vticensibus orauit pro trecentis, ne Cæsarem incenderet in illos, verum procurarent in communi inter se salutem. Mox reuersus ad mare, cõsiderauit conscendentes, amicosq; & hospites, quos quidem percellere potuit, salutauit & prosequutus est. Filio non persuasit vt nauem arriperet, neque adhaerentem parenti duxit auertendum. Statyllius quidam erat vir in flore ætatis, qui forti pectore esse & Catonis subsequi infractũ & immotũ affectabat animum. Hunc orauit vt abnauigaret. nam illustre erat eius in Cæsarem odium. Vbi recusauit, Apolloniũ Stoicum & Demetrium Peripateticum intuitus Cato, Vestri, inquit, muneris est tumentem mollire atq; adducere ad id quod ex vsu eius est. Inde reliquos dimisit, & vacauit illis qui operã requirebant suã. qua in re totam noctem consumpsit & magna ex parte diem posterum. Quum L. Cæsar C. Cæsaris propinquus, qui legatus erat pro trecentis iturus, oraret Catonem vt adiuuaret se in concinnanda oratione quam esset pro illis habiturus, Nam pro te, inquit, etiam manus eius attingere & ad genua mihi fuerit honestum procumbere.

A καὶ γὰρ ἡ ἀδελφὴ ἢ πατρὸς τὸν θάνατον αὐτῆς φοβῶν, καὶ τὸ οὐ πάροντος. ὡς ἤκουσεν οὖν τότε τοῖς τριακασίοις, ὡς ἔλαμψε μὴ σπῆλαιος τοῖς συγκλητικῶν καὶ μόνος ἦκεν παρὲς αὐτοῖς, χάριν ἔχειν ὁμολογησῶν, καὶ δεομένων τὰ μὴ ἄλλα χρῆσθαι καὶ πειθῆναι· εἰ δὲ Κάτωνος οὐκ εἰσὶν, ὅσπερ δὲ Κάτωνος φρόνημα χωροῦσιν, οἰκτεῖρειν τὴν ἀδελφείαν αὐτῆς. ἐγνωχότες δὲ οὖν Καίσαρος δεῖσθαι καὶ πέμπειν παρὲς αὐτὸν, ὑπὲρ ἐκείνου μάλιστα καὶ παρὰ τοῦ ποιήσασθαι δεήσειν· εἰ δὲ μὴ πείθοιεν, ὅσπερ αὐτοῖς διδομένην δεῖσθαι τὴν χάριν, ἀλλ' ἀρχὴν αἰεὶ ἐμπέσωσιν πολέμησιν ὑπὲρ ἐκείνου.

B παρὲς ταῦτα ὁ Κάτων ἐπαμείνας τὴν βίον, ἔφη χρῆσθαι τῆς αὐτῆς σωτηρίας ἐνεκα πέμπειν κατὰ τάχος, ὑπὲρ αὐτῆς δὲ μὴ δεῖσθαι. κερατημένων γὰρ εἶ) δεήσειν, καὶ ἀδικημάτων παρὰ τῆσιν. αὐτὸς δὲ οὐ μόνον ἀτήτητος γέγονεν αὐτῆς παρὰ τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ νικῶν ἐφ' ὅσον ἐβούλετο καὶ κρατεῖν Καίσαρος τοῖς καλοῖς καὶ δικαίοις. ἐκείνον δὲ εἶ) τὸν ἐαλωχότα καὶ νεικημένον. ἀ γὰρ ἠρνείτο παρὰ τῶν κατὰ τῆς πατερίδος πάλαι, νῦν ἐξηλέγηται καὶ πεφωροῦσθαι. ταῦτα ἀφελθεῖς τοῖς τριακασίοις ἀπηλλάχθη καὶ πυθόμενος Καίσαρος πᾶσαν ἀρχὴν τὴν γραμμῆν ἤδη κατ' ὄδον εἶ), Γαπαῖ (εἶπεν) ὡς ἐπὶ ἀφῶρας ἡμᾶς ἐκείνος, καὶ τρεπορόμενος παρὲς τοῖς συγκλητικῶν, ἐκέλευε μὴ μέλλειν, ἀλλ' εἰς τὸν ἄλλοισιν οἱ ἰππεῖς σὺζῶσθαι. καὶ τὰς μὴ ἄλλας ἀπέκλεισε θύρας, μὴ δὲ τῆς παρὰ τῶν φερούσῃ, τὰ τε πλοῖα τοῖς ὑφ' αὐτὸν διένειμεν καὶ τάξεως ἐπεμελῆτο, παύων τὰς ἀδικίας, καὶ ἀφαιρῶν τοῖς θορύβους, καὶ τοῖς ἀπορῶς ἔχοντες ἐφοδίζων. ἐπεὶ δὲ Μάρκος Οὐκάβιος, ἀγων δὲ τῶν ἄλλων, πλησίον κατεστρατοπέδουσιν, καὶ πέμπων ἠξίου τὸν Κάτωνα πρὸς δεξιῶν διορίσασθαι παρὲς αὐτὸν, ἐκείνην μὴ εἶναι ἀπεκρίνατο, παρὲς δὲ τοῖς φίλοις εἶπεν, εἴτα ταῦτα.

D μάλιστα ὅπως ἀπόλωλε τὰ παρὰ τῶν φίλων, ἢ φιλαρχίας ὁρῶντες ἡμῖν ἐπ' αὐτῶν τὰ ὀλέθρα βεβηκόσι τὸν ἄλλοισιν, ἐπὶ τῶν ἰππεῖς ἀκέρους ἀπείοντες ἤδη φέρειν καὶ ἀγειν τὰ τῶν ἰτυχῶν ὡς ἔλαφους, δρόμον σιωπέτινε παρὲς αὐτοῖς, καὶ τοῖς παρὰ τῶν ἀφῶρας ἀφῆρειτο· τῆ δὲ ἄλλων ἐκείνος ἐφθάνε ῥίπτων καὶ κατὰ τῶν φίλων, πόδες δὲ ὑπὲρ ἀρχμῆς, σιωπῆ καὶ κατὰ βλέποντες ἀπῆσαν. ὁ δὲ Κάτων εἰς τὴν πόλιν τοῖς ἰτυχῶν στυαγαγῶν, εἰδὲτο πρὸς τῶν τριακασίων, μὴ παρεξίωμαι Καίσαρος κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ χρὴ τὴν σωτηρίαν παρὰ τῶν ἀλλήλοισιν. εἴτα πάλιν τρεπορόμενος παρὲς τὴν θάλασσαν, ἐπεσκέπει τοῖς ἐμβάμοντες, καὶ τῶν φίλων καὶ ξένων ὅσοις ἐπέισεν, ἠσπάζετο καὶ παρὰ τῶν πεμψέν. τῆ δὲ ἡὸν οὐκ ἐπέσει λαβῆν πλοῖον, ἐδὲ ἄετο δεῖν ἀποτρέπειν παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν παρὲς. ἡ δὲ πῆς Στατύλλιος, ἀπὸ τῆς μὴ ἠλικίας νέος, ἰσχυρὸς δὲ τῆς γνώμῃς βουλόμενος εἶ), καὶ τῶν Κάτωνος ἀπομιμῆσθαι τὴν ἀπάθειαν. τῶν τῶν ἠξίου πλῆθι (καὶ γὰρ ἡ κατὰ Φανῆς μισοκαίσαρ) ὡς δὲ οὐκ ἠτελεν, Ἀπολλωνίδης τὰς Στωϊκῶν καὶ Δημοκρίτου τὰς Περικατητικῶν παρὰ τῶν φίλων ὁ Κάτων, Ὑμέτερον (εἶπεν) ἔργον οἰδοῦμαι τῶν μαλακῶν, καὶ κατὰ τῶν παρὲς οὐ συμφέρον. αὐτὸς δὲ τοῖς λοιποῖς.

F συνεκπέμπων, καὶ χροματίζων τοῖς δεομένοις, τὴν τε νύκτα διέτριβεν πρὸς ταῦτα, καὶ τῆς ἑπιπέσης ἡμέρας τὸ πλῆθον μέγας. ἐπεὶ δὲ Λόκιος Καίσαρ, οἰκείος μὲν ὡν Καίσαρος ἐκείνου, μέλλων δὲ παρὰ τῶν ἰππεῖς τῶν τριακασίων, παρὰ τῶν Κάτωνος λόγον αὐτῶν σιωποῦσθαι πιθανὸν, ἀρχήσεται πρὸς ἐκείνων. (Ὑπὲρ σοῦ μὴ γὰρ αὐτῆς καὶ χροματίζωμαι κατὰ τῶν ἀπάθειαν, καὶ γὰρ ἡμῖν παρὰ τῶν Κάτωνος)

νου, μέλλων δὲ παρὰ τῶν ἰππεῖς τῶν τριακασίων, παρὰ τῶν Κάτωνος λόγον αὐτῶν σιωποῦσθαι πιθανὸν, ἀρχήσεται πρὸς ἐκείνων. (Ὑπὲρ σοῦ μὴ γὰρ αὐτῆς καὶ χροματίζωμαι κατὰ τῶν ἀπάθειαν, καὶ γὰρ ἡμῖν παρὰ τῶν Κάτωνος)

« ὅτι εἴα ταῦτα ποιῆν ὁ Κάτων αὐτόν. Ἐμοὶ γὰρ (εἶπεν) εἰ σώ-
 « ζεσθαι χάριτι Καίσαρος ἐβουλόμην, αὐτῷ βασιλεύον ἡ
 « παρὲς ἐκείνον μόνον. οὐ βούλομαι ὅτι τὰ τυραννικὰ χάριν ἐ-
 « χεῖν ἕωκ' ὡς παλαιομει. παλαιομει δὲ, σώζων ὡς κύριος
 « ὡς αὐτὰ δεσπόζειν ὅσ' ἐν παρῶν ἦκεν. ὅπως μὲντοι παρατή-
 « ση τῆς περιαχθείου, κρινῆσθε πῶς εἰ βούλει. ἤμοιμος ὅ
 « παρὲς τούτῳ μὲν τῷ Λούκιου, τὸν ἕν' αὐτῷ σιωπῆσαι καὶ
 « τοὺς ἐταίρους ἀπιόντι καὶ παρῶν ἐμῶν ἐκείνου καὶ δεξιῶ-
 « σάμμος, ἐπὶ ἠλθεν εἰκαδὲ καὶ τὸν ἕν' καὶ τοὺς φίλοις σιω-
 « γαζῶν, ἀλλὰ τε πολλὰ διελέθη, καὶ πολιτείας ἀπέπει-
 « ἀφασθαι τὰ μειρακίῳ. ὁ μὲν γὰρ ἀξίως Κάτωνος, ὅτι ἐπὶ
 « τὰ παρῶν ἀξίως ἀξίως. ὅτι ἄλλως, ἀξίως ἐπὶ. καὶ παρῶν ἐ-
 « παρῶν ἦδη τε ἐπέτα παρὲς τὸ βαλαρῶν. ὅτι τὰ λέγει τῷ
 « Σπατυλλίου μνησθεῖς, καὶ μέγα φηγεσάμμος, Ἐξέπεμψας
 « (εἶπεν) ὦ Ἀπολωνίδη τὸν Σπατύλιον ἀπὸ τῆς φρονήματος
 « ἐκείνου κατελών; καὶ πέπλωκεν ὁ ἀνὴρ, μηδὲ ἀσπασάμμος
 « ἡμαῖς; ὅτι; (εἶπεν ὁ Ἀπολωνίδης) καίτοι πολλὰ διελέ-
 « θηκαί, ἀλλὰ ὑψηλὸς ἐστὶ καὶ ἀτρέπιος, καὶ μὲν φησὶ καὶ
 « παρῶν ἦδη, ἡ αὖ σὺ παρῶν ἦδη. παρὲς ταῦτα φασὶ τὸν Κά-
 « τωνα μειρακίῳ, καὶ εἶπεν, Ἀλλὰ τῷ μὲν αὐτίκα φηγε-
 « ται. λουσαμμος ὅ, μὲν πολλῶν ἐδείπνῃ κατήμμος, ὡς παρῶν
 « εἰώθει μὲν τὴν μέγαν. οὐ γὰρ κατεκρίθη πλὴν κατῶν.
 « σιωπῆσαι ὅτι παρῶν οἱ ἐταίροι, καὶ τῷ Ἰτυχάων οἱ ἀρχον-
 « τες. καὶ μὲν τὸ δεῖπνον ὁ πότος ἐχε μοῦσαι πολλῶν καὶ χάριν,
 « ἄλλων ἐπὶ ἄλλοις λόγων φιλοσόφων κυκλοῦτων. ἀχρὶ οὐ
 « παρῶν ἦδη ἡ ζήτησις εἰς ταῦτα δὴ τὰ παρῶν ἀξίως
 « καὶ τῷ Στωικῶν, τὸ Μόνον ἐπὶ τὸν ἀγαθόν, ἐλθόντων δούλους
 « ὅ, τοὺς Φαύλους ἀπὸ μῆκος. ὅτι ταῦτα δὴ (ὡς εἰχὲς) ἀπὸ μῆ-
 « κος τῶν παρῶν παρῶν, σφοδρὸς ἐμπεσῶν ὁ Κάτων, καὶ τόνον
 « παρῶν καὶ τρεχάτησ φωνῆς, ἀπέτεινε πορρωτάτω τὸν
 « λόγον, ἀχρὶ ἡ σιωπῆσαι ὡς παρῶν ὡς τε μηδὲνα λαθεῖν
 « ὅτι τὰ βίβλιον πέρας ἐγνώκεν ἔπιθεῖς ἀπαλλάττεσθαι τῷ πα-
 « ρόντων διὸ καὶ μὲν τὸν λόγον σιωπῆσαι καὶ κατηφείας ἡμο-
 « μῶν, ὅτι πᾶσιν ἀγαθὰ μὲν αὐτοῦ καὶ ἀπάγων τῆς ἔσο-
 « φίας ὁ Κάτων αὐτῆς ἕωκ' τῷ παρῶν ἐπέβαλλεν ἐρω-
 « τήματα καὶ φρονιτίδας, ὡς δεδιὼς μὲν ἕωκ' τῷ πλεόντων,
 « δεδιὼς ὅτι ἕωκ' τῷ ὁ δόλοντων ἐρημίαι ἀνύδρον καὶ βάρβα-
 « ρον. οὐτῶ δὲ ἀξίως τῷ σιωπῆσαι, καὶ παρῶν μὲν
 « τῷ φίλων τὸν σιωπῆσαι μὲν τὸ δεῖπνον παρῶν, καὶ τοῖς
 « ἀρχοῖσι τῷ φυλάκων ἀχρὲς ἡ παρῶν ἀπὸ μῆκος. ἀπὸ μῆκος
 « δωμάτιον, ἦδη τὸν τε πᾶσα καὶ τῷ φίλων ἔχεσον, μῆλλον
 « ἢ παρῶν εἰώθει, παρῶν ἀχρὲς καὶ φιλοφρονήσεις, πᾶ-
 « λιν ἔσοφίαν παρέχε τῷ μέλλοντος. εἰσελθὼν ὅτι καπακλι-
 « θεῖς, ἐλαβεν εἰς χεῖρας τῷ Πλάτωνος ἀξίως τῷ παρῶν
 « ψυχῆς. καὶ διελθὼν τῷ βιβλίῳ τὸ πλεῖστον, καὶ ἀναβλέψας ὑ-
 « παρῶν κεφαλῆς, ὡς ἐκ εἰδέν κρεμνάμμος τὸ ξίφος (ὕψηστο γὰρ
 « ὅτι πᾶς ἐπὶ δεῖπνον αὐτῷ) καλέσας οἰκέτω ἡρωτησεν ὅτι
 « λάβοι τὸ ἐγχειρίδιον. σιωπῆσαι ὅτι ἐκείν, πάλιν ἡ παρῶν
 « βιβλίον. καὶ μικρὸν ἀξίως, ὡς παρῶν οὐ σιωπῆσαι εἰπέ-
 « γάμμος, ἀλλως ὅτι ξίφος ἐπιζήτων, ἐκείλδου κρεμνάμμος.
 « ἀξίως ὅτι γινώσκῃς, καὶ μηδενὸς κρεμνάμμος, ἀξίως
 « τὸ βιβλίον, αὐτῆς ἐκάλει καθ' ἕνα τῷ οἰκέτῳ. καὶ μῆλλον
 « εἰπέ τινε τὴν φωνῆς, τὸ ξίφος ἀπαιτῆσαι. ἐνὸς ὅτι πῶς τὸ σῶμα
 « παρῶν, ἡμαῖς τὴν αὐτῆς χεῖρα, χαλεπαίμων, καὶ βρωτῶν ἦδη μέγα, παρῶν ἀξίως τῷ πολέμῳ γυμνὸς ἕωκ' τῷ παιδὸς
 « αὐτοῦ καὶ τῷ οἰκέτῳ. ἀχρὶ οὐ κλάων ὁ ἕως εἰσέδρα με μετὰ τῷ φίλων, καὶ παρῶν ὡδύρετο καὶ κατῆκετ' ἔδεν.
 « ὅτι Κάτων

A vetuit id Cato ei ne faceret. Mihi enim, inquit, si
 incolumitatem habere Caesaris beneficio vellem,
 ipsi erat ad eum soli eundum: sed nolo tyranno ha-
 bere de ipsius flagitiis gratiam. quippe in eo flagi-
 tium committit quod conseruat vt dominus illos
 in quos non spectat ad eum dominatio. Verum
 quemadmodū pro trecentis deprecetis, inter nos,
 si videtur, consideremus. Cui rei postquam cum
 Lucio vacauit, filium abeunti & amicos comen-
 dauit. Prosequutus illum dextramq; complexus,
 inde domum regressus est, filioque & amicis con-
 tractis cum alia multa disseruit, tum filio ne attingeret
 temp. interdixit. quippe eam, vt dignū esset
 Catone, haud integrū fore posthac capeffere: alia
 ratione turpe esse. Circa vesperum iam vertit se ad
 balneum. In balneo Statyllii memor, atq; alta voce
 loquutus, Dimisisti, inquit, Apollonide Statylliū,
 eiq; spiritus illos detraxisti, & discessit ille in saluta-
 tis nobis? Haudquaquā, inquit, tamen multa dis-
 putauerimus, Apollonides: verū animo celfo est
 & inflexibili, ait que permansurum se, & quicquid
 te viderit agentem, id se sequaturū. Ad id Catonē
 ferūt arrisiffe ac dixiffe, Id vero mox patebit. Lotus
 inter frequentes, cenauit, vt cōsueuerat post prae-
 lium, sedens. neque enim nisi somni causa decum-
 bebatur. Cenauerunt cum eo amici & magistratus
 Uticensium. Sub cenam multa fuit inter pocula
 erudita confabulatio & festiuitas, aliasque ex aliis
 disputationes philosophicas versarunt. Dum dis-
 putat, deuenit ad hec Stoicorum admirabilia, quae
 paradoxa vocantur, Solum bonum virum liberū
 esse, omnes malos seruos. Ibi iam insurgenti peri-
 patetico acriter obiiciens se Cato, cōtenta & aspe-
 ra voce produxit in longum disputationem, ac
 mirifice pugnavit, neminem vt falleret statuisse
 vitæ eum finem imponere, seque ex presentibus
 explicare molestiis. Quapropter quum silentium
 & mœstitia esset hanc disputationem cōsequuta,
 quo omnibus modis erigeret eos & abduceret ab
 ista suspitione Cato, disceptationes iterū de rebus
 presentibus & curas mouit, quasi metuens nauigantibus,
 metuens etiam terra pergentibus perfi-
 cientem & barbaricam solitudinem. Ita soluto cō-
 uiuium, vbi solennem à cena deambulationē cum
 amicis absoluit, & prefectis excubiarum quae tem-
 pus requirebat imperauit, recipiēs iam se in cubi-
 culum, filium & amicorum quemq; arctius quam
 assueuerat amplexus est & salutauit. quare suspi-
 cionem de integro mouit cōsiliū sui. Ingressus cubi-
 culum vbi decubuit, Platonis dialogum de animo
 sumpsit in manus, libroq; prope euoluto suspexit
 supra caput. vbi non vidit suspensum gladiū, (filius
 enim cenante adhuc patre subtraxerat eum) seruum
 vocauit rogauitq; quisnam ensē abstulisset.
 Conticescente illo repetiit librū, paruoq; interpo-
 sito interuallo, quasi non instaret neq; vigeret, sed
 fortuito requireret gladiū, praecepit eū adferri. In-
 tercedente mora quū adferret nemo gladiū, perle-
 cto libro acciuit denuo singulos seruos, ac vocem
 magis intēdit, ensēq; reposcit, vñ etiam pugno
 percussit manumq; cruentauit, fremens atq; alta
 iam voce vociferans nudū se prodi à filio & seruis
 hosti, quousq; flens filius accurrit cū amicis, ruēsq;
 in complexū eius cœpit lamentari & obsecrare eū.

ιδόντες ὃ πεφυρμένον αἵματι, καὶ τῶν ἐντέρων τὰ πολλὰ
 πεπεπωκέναι, ζῶντα δὲ αὐτὸν ἐπιχειρήσαντα, δὴνός
 μὲν ἀπορτύνει, ὃ δὲ ἰατρὸς παρελθὼν ἐπέειπε, τῶν ἐν-
 τέρων ἀδύτων διαμεινάντων, ζῶντα τε καὶ αἶμα, καὶ ὃ
 ψαῦμα διαρρήσειεν. ὡς οὖν αἰώεικεν ὁ Κάτων καὶ σιω-
 φρήσειεν, τὸν μὲν ἰατρὸν ἀπέωσατο, ταῖς χερσὶν δὲ ἐντέρα
 παραξάνας καὶ ὃ ψαῦμα ἐπιδραρρήξας ἀπέθανεν. ἐν ᾧ ὃ
 σὺν αἰ πρὸς αὐτὸν χροῖον τοῖς καὶ τῶν οἰκίαν παύσας ἠδῆσθαι
 ὃ πάθος, ἔπι ταῖς θύραις ἦσαν οἱ τετρακίσιοι, καὶ μικρὸν ὑ-
 σερῶν ὁ δῆμος ἠδυστο τῶν Ἰτυχίων, μιᾶ φωνῇ τὸν Διεργέ-
 τιον καὶ σωτήρα, καὶ μόνον ἐλδύθηρον καὶ μόνον ἀνήτηλον κα-
 λουμένων. ἐν ταῦτα ἔπεισθη ἀλλομένου παρσιέναι Καί-
 θρος· ἀλλ' οὔτε φόβος αὐτοῖς, οὔτε χολακεία τῶν χειρῶν, οὔτε ἡ
 παρὰ ἀλλήλους διαφορὰ καὶ εἰς αἰσιν ἀμβλυτέροις ἐ-
 ποίησεν τῆ παρὰ Κάτωνος τιμῆ. χρησθήσαντες ὃ ὃ σῶμα
 λαμπαρῶς, καὶ πομπὴν ἐπιφανῆ παρὰ χροῖοντες καὶ γὰρ φαίντες
 παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐν τῷ αἰθρῶν ἐφέσηκεν αὐτὸν ἐπιφάνης, ἔ-
 πως ἐβλάπτοντο παρὰ τὸ σῶμα ἐαυτοῦ καὶ τῶν πόλιν. Καίθρος
 ὃ πικρὸν αἰσιν παρὰ τῶν ἀφικνουμένων ὑπομνήσιν ἐν
 Ἰτύκῃ τὸν Κάτωνος μηδὲ φύλῃν, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις παρ-
 πέμπειν, αὐτὸν δὲ καὶ τοῖς ἑτέροις καὶ τὸν ἄδελφόν αἰσιν ἀφρέ-
 σθαι, δις τεκμήριον ἠγεῖτο τῶν γνησίων τῶν ἀνδρῶν, ἅτε δὴ τὸ
 πλείστον λόγον ἔχον ἐκείνου, καὶ παρὰ τῆς μὲν τῆς δυνά-
 μεως ἐπειρήσθη. ὡς ὃ ἠχρυσεν τὸν θάνατον αὐτοῦ, λέγεται
 τοσοῦτον εἰπεῖν, Ὁ Κάτων, φρονῶ σοι τὸ θανάτου· καὶ γὰρ ἐ-
 μοὶ σὺ τῆς σαυτῆς φρονείας ἐφρόνησας. τὰ γὰρ ὄντι σωθῆναι
 Κάτωνος ἀναρῶντος ὑπὸ Καίθρος, σὺν αὐτοῦ δοκεῖ κα-
 ταχρῶναι τὸ αὐτὸν δόξαν, ὡς χρησθήσασιν ἐκείνου. ὃ ὃ παρ-
 ρῆν, ἀδελφόν. εἰσάξεται ὃ τὰ χρηστότερα παρὰ Καίθρος. ἐτε-
 λούθησε ὃ Κάτων ἔτη δυνὲν δεόντα πενήτηκοντα βεβιωκώς. ὃ
 ὃ ὃς αὐτὸν ὑπὸ Καίθρος μὲν οὐδὲν ἠδικήθη· λέγεται ὃ
 ῥάθυμος θνήσκει, καὶ παρὰ γυναικας σὺν ἀνεπίληπτος. ἐν
 ὃ Καππαδοκίᾳ ἐξέφθινε παρὰ χροῖοντος Μαρφαδάτης τῆ βα-
 σιλικῶν, ἔχοντι γυνάμον ὑπερέπες, καὶ πλείονα παρὰ αὐτοῖς ἢ
 καλῶς εἶχε δὲ παρὰ χροῖον, ἐσκώπητο, τῶντα παρὰ φόν-
 των εἰς αὐτὸν, Ἀύειον Κάτωνος βαδίζῃ μὲν τετρακίσθ' ἡμέρας.
 καὶ Πόρκιος καὶ Μαρφαδάτης, δύο φίλοι, ψυχῆ μία. (ψυχὴ
 γὰρ ἐκκαλεῖτο ὃ Μαρφαδάτης τὸ γυνάμον) καὶ ἐπὶ, Εὐρημῆς καὶ
 λαμπαρῶς ὃ Κάτωνος βασιλικῶν ψυχῶν ἔχῃ. ἀλλὰ πᾶσαι
 γὰρ τῶν τῶν αὐτῶν ἐξήληψε καὶ ἠφαισε τὰ θανάτου δὲ
 κλειαν. ἀγωνίζομενος γὰρ ἐν Φιλίπποις παρὰ Καίθρος καὶ
 Ἀντωνίου ὑπὸ τῆς ἐλθερίας, καὶ κληρονομῆς τῆς φάλαγγ-
 ρος, οὔτε φυγεῖν οὔτε λαθεῖν ἀξιώσας, ἀλλὰ παρὰ κλυόμε-
 νος τοῖς πολεμίοις, ἐμπαροσθεν ἐαυτὸν ἐμφανίζων καὶ σιωπῶ-
 ρμῶν τοῖς συμμένοισι, ἐπέσειν, ψαῦμα τῆς δρετῆς τοῖς ἐ-
 ναυτοῖς παρὰ χροῖον. ἐπὶ ὃ μάλλον ἢ θυγάτηρ τῶν Κάτωνος, ἔτε
 φρεστωῆς, ἔτε ἀδελφῆς ἀπολύθησας. Βρούτῳ γὰρ σιω-
 φῆκε τὰ κτεῖνα τῶν Καίθρος. αὐτῆς τε τῆς σιωμοσίας μετέ-
 χεν, καὶ παρὰ τὸν βίον ἀξίως τῆς θυγατρῆς καὶ δρετῆς, ὡς
 ἐν τοῖς παρὰ Βρούτου γέγραπται. Σκατύλλιος δὲ, φήσας μι-
 μεῖσθαι Κάτωνος, τότε μὲν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐκωλύθη, F
 βουλόμενος ἐαυτὸν ἀγέλειν· ὑστερῶν δὲ τὰ Βρούτου πιστότατον ἐαυτὸν παρὰ χροῖον καὶ χρησιμώτατον ἐν Φιλίπποις ἀπέ-
 θανέν.

A qui conspicientes sanguine foedatum, & intesti-
 na pleraque procidisse, spirantem eum tamen
 adhuc & intuentem, omnes ingenti perfusi sunt
 dolore. Medicus accurrens intestina conabatur,
 quia manserant illaesa, reponere & vulnus con-
 fuere. Vt igitur recreari Cato cepit atque ad se
 redire, repulit medicum, interanea manibus la-
 ceravit, diuulsoque expiravit vulnere. Quo au-
 tem spatio non crederes eum casum resciscere
 omnes domesticos potuisse, adfuerunt ad fores
 trecenti, ac mox populus Vticensis concurrir,
 vna voce benefactorem, seruatorem, solum li-
 berum, solum inuictum appellantes, eaque age-
 bant quum nunciaretur adesse Caesarem. Cate-
 rum neque metus eos, neque assentatio victoris,
 neque mutua dissensio vel discordia ab hono-
 rando retardauit Catone: sed corpus eius ma-
 gnificè exornatum & splendidis elatum exequiis
 funerauerunt iuxta mare, vbi nunc quoque sta-
 tua eius ensen tenens posita est. Inde conuersi
 sunt ad suam vrbisque salutem expediendam.
 Caesar accipiens de iis qui ad ipsum ventitabant,
 remanere Vticae Catonem, neque fugae consu-
 lere, verum alios dimittere, ipsum verò cum a-
 micis & filio intrepidè agere, non potuit expli-
 care eius consilium. Quare, quòd illius haberet
 maximum respectum, cito agmine perrexir. Vt
 fatum eius audiuit, tantum aiunt eum dixisse,
 Inuideo tibi Cato mortem, quando salutem mi-
 hi tuam inuidisti. Nam reuera si recipere Cato à
 Caesare tulisset incolumitatem, non ita suas vi-
 detur maculaturus fuisse, quàm illustraturus Ca-
 saris laudes. Euentus autem in obscuro est, sed
 benigniorem augurantur à Caesare. Decessit Ca-
 to annos natus duodequingenta. Filius eius
 nihil est à Caesare violatus. Perhibetur hic se-
 gnis fuisse nec vacasse lasciuiam. In Cappadocia
 diuersatus apud quendam ex familia regia, cui
 venusta erat vxor, quia diutius apud eum quàm
 honestum foret agebat, detrusus est à scribenti-
 bus in eum hæc, Cras Cato discedet post trigin-
 ta dies. & Porcius & Marphadates amici duo, a-
 nimus vnus. Psychæ enim nomen erat Marpha-
 datis vxori, quod animum significat. Præter-
 ea, Generosus & egregius Cato regium habet a-
 nimum. Cæterum omnem eam morte expun-
 xit notam. Nam in Philippis contra Octauium
 Caesarem & Antonium pro libertate decertans,
 quum inclinata acie neque fugere, neque late-
 bras sustineret querere, hostes laceffiuit, coram-
 que iis qui esset declarans, ac stantes adhuc in a-
 cie incitans, cecidit magna virtutis suæ apud ini-
 micos relicta admiratione. Multo magis filia, Ca-
 tone nec castitate nec fortitudine inferior. Nam
 quum Bruto nupta Caesaris interfectori, & con-
 iurationis illius esset cõscia, vitam vt nobilitate &
 virtute eius erat dignum profudit, vt in vita Bruti
 differuimus. Statyllius, qui Catonem æmulatu-
 rum dixerat se, inuitus id temporis manus probi-
 bitus est à philosophis sibi inferre. Hic postea in-
 signem fidem & operam præbuit Bruto, atque in
 Philippensi acie occubuit.